

YÖN

HAFTALIK GAZETE

N.BERKES
Nurculuğu
Anlatıyor..

SOSYOLOJİ AÇISINDAN

NURCULUK

OKUYUCU'DAN YÖNE

BU ALİ ALEKO KAVGASI DEĞİLDİR

Tarih: 10 Ekim 1966. Genel Kurmay Başkanımız Orgeneral Cemal Tural Amerika'yı karış karış dolaştıktan sonra Türkiye'de ilk sözü şu olmuştur: «...Kıbrıs'ta hiç bir şey çıkmaz. Ali ve Aleko, birbirlerine iğne batırırlar, sonra da Ordu Kıbrıs'a derler!»

Gerilere gitmek ve Kıbrıs Türkünün, falcı olmamakla beraber iddiasını ele almak gerekmektedir:

Tarih: Ocak 1966. YÖN gazetesi: «...Anavatan, Kıbrıs konusunda ders almak istiyorsa bunu Kıbrıs Türkünden öğrensin! Devre devre ortaya çıkan yeni durumlarla birbirimizi itham edeceğimize, geleceği aydınlık kılmak için bir karara varmak, daha yerinde bir hareket olsa gerektir!»

Tarih: 11 Ağustos 1966. BOZKURT: «...Vurulup devrilenlerin, alınıp götürülenlerin, diri diri toprağa gömülenlerin, «Baba» sözünü söylemeye mahkûm edilenlerin, ana karnında ölüme terkedilenlerin, yollarda çırılçıplak edilenlerin acısını, bu Toplum tatbik edilen vahşeti, taa içten hissetmek gereklidir.»

Tarih: 27 Ağustos 1966. AKŞAM: «...Büyük devletlerin yarın '17 bin kişilik Yunan Ordusu adadan çekilmiştir. Adada barış hüküm sürmektedir. Gerçi şu kadar Türk dün falan köyde kat-

ledilmiştir ama, o bir kan kavgasındandı. demesini istemiyorsak bugün harekete geçmemiz gereklidir. Zira yarın bu masala Ankara inanacak ve Kıbrıs Türkü kıyma makinesinin ağızına verilmiş olacaktır!»

Ve bugün... Dün söylediğimizin bugün henüz bir anlaşmanın ilân edilmesinden önce tahakkuk ettiğini görmek, şahit olmak bizi kahretmektedir. Ali - Aleko davası?!

Bir de kalker sorarız: «Biz Türkler neden davalarımızı kaybeder, neden Girit misali mağlûbiyetlere uğrarız diye? İşte gerçeği. Yarının sorumluluğunu duymadan, bugün dört kelime ile Türk tarihini mahkûm etmekteyiz.

Sayın Genel Kurmay Başkanı bu bilgileri nereden bulmuştur? Kimdir bu sorumsuz makam ki, adadaki olayları Ankara'ya şifirerek aktetmektedir? Kimse. Evet kimse! Aksine Kıbrıs'ta ortaya konan Rum vahşeti, kelimelerle izah edilemediğinden Ankara'ya yeterince istenilen duyurulmamaktadır. Hele hiçbir Kıbrıs Türk Heyeti basına alenen durum hakkında bilgi vermediği için gerçekler Türk kamu-oyuna da yeterince aktetilememiştir. Ve neticede «Ali-Aleko» kelimeleri ağızdan dökülmüştür. Hangi Ali? Hangi Aleko? Yunan Ordusu bu adaya gireli yıllar olmuştur. Bu gerçek ne zaman kavranacaktır?

Adanın her yanında Ali'ler, Aleko'larla kişisel çıkarları uğruna çatışmaktadırlar. Aksine Ali, Türk oluşunun kendisini suçlu durumda bırakmasının cezasını çekmektedir. Yoksa Ali, Türklüğe değil Türklük Ali'ye çekmektedir. Ali'yi ezdirmekten kurtaramıyoruz, bari bir de ondan şikâyet etmiyelim!...

Bugün Kıbrıs sahipsiz bir gemidir. Bu gemide silâhları çekmiş iki taraf vardır ve taraflardan biri, Yunanistan'dan 17 bin asker getirmiştir ve geminin tümüne sahip çıkmak istemektedir. Geriye kalan topraklar üzerinde üç yıldan beri dikilip duranlar Türkiye tarafından fiilen desteklenmezse doğacak âkıbetten kim sorumlu olacaktır? Ve yine bununla barış mı gelecektir?...

Londra-Zurih anlaşmasının ömrü üç yıl olmuştur. Yeni bir anlaşma bağımsız bir Kıbrıs'ı ortada bırakır ve iki Toplum arasına sınır koymazsa, bu anlaşmanın ömrü üç ayı geçmiyektir. Gerçekleri bilenler, adadaki durumu görenler, yirmidört saatte yer alan ve Türklük şeref ve haysiyetini ayaklar altına alan bir çetenin, adada huzur bırakmayacağına bugünden kabul etmektedirler. Kaldı ki Kıbrıs Türkü bu andlaşmayı izleyen günlerde kettadilmek, ortadan kaldırılmak ve Türkiye'nin de bunu «Basit zabıta vak'ası» olarak kabul etmesini sırtlayacak durumda değildir. Yarın uçuruma yuvarlanan bir Türk mebus, bir başka gün evinde katledilen bir gazeteci, köy meydanında yerlerde sürüklenen bir muhtar, araba altında kalan Türk Polis eri görmek istemiyorsak, tedbirimizi bugünden almak durumundayız. Zira bu türlü olaylar Türkiye'ye «Günlük zabıta vak'ası» olarak sunulacaktır. Ve bugün kolunu uzatamayan bir Türkiye'nin yarın bu imkânı elde edeceğini, kestirmek kolay değildir....

Bir yanda adaya onyediy bin asker sokan Yunanistan, öte yanda barış uğruna altına imzasını attığı andlaşmalarla omuzlarına yüklenen görevi yerine getirmiyen bir Türkiye! Barışın korunması kâğıtta kalacak andlaşmalarla olamaz. Yeri geldiğinde hareket şarttır. Yoksa Türkiye Hükümetlerinin, «Millî Muhafız Alayının» adadaki barışı koruması için Atina Hükümetlerine nota vermesi, Kıbrıs Türkünü ve Kıbrıs'ı da kaybettirir. Ancak şurası bilinmelidir ki üzerinde Yunan bayrağı bulunacak bir Kıbrıs, Türkiye'ye barış yüzü göstermeyecektir....

Üç yıldan beri Kıbrıs Türkünün çekmekte olduğu azabın, mutlu bir sonla mükâfatlandırılacağını kabul ederek direnmeye devam etmekteyiz. Temennimiz odur ki, şu kadar Kızılay yardımı, şu kadar maddi yardım verildiği şeklinde ileri çıkarılan, Kıbrıs Türkünün, en sevdiklerini bu topraklar için yatırdığını farket-sinler! Hatice hanımın kundaktaki yavrusu, Ahmet'in on-dört yaşındaki oğlu, Banka Müdürü Ertuğrul, falan köyden Hasan, Lefkoşadan, Mağusadan Hüseyinler, Mehmetler feda edilirken dört buçuk kurşun hesabını sormak hangi mânaya alınmalıdır? O para yerine gelebilir ama söyleyiniz dağ gibi gençlerimiz, di-

BASINDAN

FORUM

DEMOKRASİNİN AKİBETİ

Prof. Dr. Muammer AKSOY

AP yöneticilerinin iktidara gelebilmek için başvurmadan kaçınmadığı gayri meşrû silâhlardan biri de, «memleketin siyasi ve iktisadi bağımsızlığı için mücadele etmeği» yani milliyetçiliğin en ciddi anlamda uygulanışını, «halka, memleketi ihanet ve Rusyanın emellerine hizmet etme» olarak damgalamak suretiyle kavramları tersine çevirmekten bile kaçınmamalarıdır. Bu konuda şirretliğin ve memleket yararına sırt çevirmenin son haddine varabilen AP yöneticileri, Türk tarihinde eşine pek az rastlanır bir pervasızlıkla, yabancı bir memleketin ve yabancı şirketlerin çıkarını Türkiye'nin yararından üstün tutan bir davranışı ısrarla ve inatla savunmaktan ve her gün yeni yeni örneklerle Türkiye'nin sömürülmesine yardımcı olmaktan dehşet duymamaktadırlar. Tam aksine, Amerikalıların çıkarını desteklemek için, her sınırı aşan bir cüretle, yeni yeni tedbirler ve metodlar keşfedilmektedir.

Buna karşılık olarak da, Amerikan resmi makamları, Amerikan gizli teşkilâtı (CIA) ve Amerikan Şirketleri AP'nin iktidara gelmesi ve iktidarda kalması amacıyla bağımsızlıkta bağdaşmayacak müdahalelere dahi cüret etmektedirler. Yabancı petrol şirketleri, maddi manevi bütün yardımlarla AP'nin yanında ve bazen içindedir. Genel Başkanlık seçimlerine bile burnunu sokmakta, parayla ve sahte vesikalarla parti içi ve partiler arasındaki seçimleri etkileme yoluna gitmektedirler. Bu gibi destekler, çeşitli bakımlardan geri kalmış bir memleket te, -kısa süreler için- yardımcı kabul eden partinin lehine sonuçlar doğurabilir, amma milletin ilişkilerden şüphesi kalmadığı zamanda da, bir partinin mahvolmasına sebep olur. Hele o yabancı devlet, benimsediği aşırı bencil dış politika sonucunda, damgalanmış bir devlet olarak, milli egemenliğine son derece düşkün kumanda altında yaşamaya tarihi boyunca asla razı olmamış (bu gibi çabaları nefretle reddetmiş) bir Türkiye'de, kendi evinde imiş gibi hareket etme hakkına sahip bulunduğu vehmine kendisini kaptırmış olursa... Ve ona bu yetkiyi, Türkiye'nin vaktiyle is başına gelmiş ve sonradan hukuk dışı olduğu resmen tescil edilmiş bulunan sorumsuz bir iktidar - milleteç meçhul bir takım anlaşmalar sonunda tanımış (daha doğrusu tanımak istemiş) olursa...

Özet: İşlerimize müdahalenin, «değiştirilecek genel müdürleri tesbit», «Hükümet düşürülmesini destekleme», «İktidar partisi genel başkanı seçimini idare» ve «Amerika'ya sempatik görülme» siyaset ve fikir adamlarının tasfiye listesini hazırlama» derecesine kadar götürülen yoğunlukta gerçekleştirilmesinde beis görmeyen iktidar partilerinin, bir memlekette, ne demokratik düzenden yana olmalarına ve ne de demokratik düzenin baş şartı (havası) olan hürriyet düzenine ve milli bağımsızlığa bekeçlik edebilmelerine imkân vardır. İşte içine girmiş olduğumuz, bu «Türk ve Amerikan kavramlarının birbirine karışmış olması devri», demokrasimizin soysuzlaşmasında ve bir çıkmaza saplanmasında çok büyük bir paya sahip bulunmaktadır.

ritilebilirler mi? Diri diri toprağa gömülen Ayyasıl halkı kaç bin dolarla ayağa kaldırılabilir?

Biz Anavatan fedakârlık yapmıyor demedik; ama Kıbrıs Türkü oturmuş, Anavatanı kana bulamak istemektedir de denmesin!

Kıbrıs, Türk Milletinin yedi-den yetmiş üzerine titredığı bir dava olmuştur. Biz bunu Türkiye'de böyle tesbit ettik. Bugün durumun değişmediğine inanıyoruz; ve yine bunun için Kıbrıs'ta tırnaklarımızı toprağa geçir miş, mutlu sona dek aynı tutumu göstermek için sıraya dizilmişiz. Bari Kıbrıs gerçekleri anlaşılrsa, uydurma haberlerle yetinilerek gerçeklerden uzak, bize yakışmayan iddialar ortaya atılmasa!

Bu bilinmelidir: Ali-Aleko davasının peşinde değiliz. Bugün katledilen Ali ise, yarın Ahmet, Hüseyin, daha sonra Ayşe, Merem olacaktır. O zaman da «Kıbrıs kanunlarına riayet etmediklerinden...» denerek sebep ileri sürülecektir. Ve zaten bunun da kabul edileceği Genel Kurmay Başkanlığı tarafından teslim edilmiştir.

Kıbrıs'ta bize atılan kazıkları Ankara'ya yeterince duyuramazken, bir de ayağımıza batırılan toplu iğnelere bahsedilmesin! Unutulmasın ki Kıbrıs Türkü teker teker katledilmektedir ve bir gün bunun sonuna gelinecektir. Herhâlde Genel Kurmay Başkanlığını işgal edecek olan o günün zatına düşen «Kıbrıs Türkleri vazifelerini yapamadılar» cümlesini tekrarlamak olacaktır!

Bugün kundakta katledilen Ah metciğin suçu, Aleko ile tartışması, kavgaya etmiş olması mıdır? Yolda çırılçıplak edilen Fatmaların Rum Polislerle ne gibi ihtilâfları bulunmaktadır? Türk oldukları için değil mi? Denktaş, Makarios ile şahsi konular yüzünden ihtilâfa düştüğü için mi bu adaya sokulmamaktadır?

Onun için biz iddiamızı tekrarlıyalım: Görev Kıbrıs Türkünündür. Henüz davayı Anavatanına bile kabul ettiremediğimizi an layıp dev heybeti ile ileri çıkamamız şarttır. Aksi halde Ali-Aleko iddiaları içinde eriyip gideceğiz.

İsmet Kotak — Lefkoşe

ASKER-SİVİL BÜTÜN AYDINLARIN OKUMALARI GEREKEN BİR KİTAP:

YENİ ÇIKTI

Fiyatı: 12,5 lira

YÖN YAYINLARI

P. K. 512 — İstanbul

★

Dağıtım:

İSTANBUL: Fuat Büte, Ankara caddesi, 34 — İst.
TAŞRA: Sabri Özakar, Vilâyet Han — İst.
ANKARA Aydın Kitabevi, KocabeYOğlu Pasajı No: 117.
Yenişehir — ANKARA

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

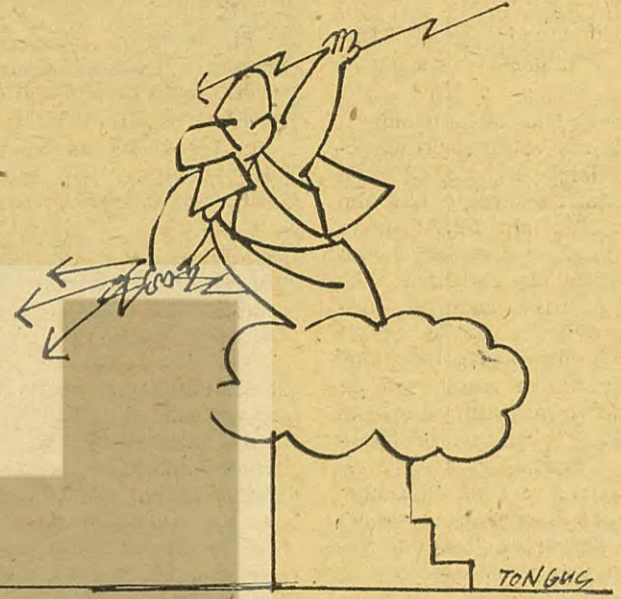
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcioğlu
Matiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcioğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

Yazı İşleri: Sümer Soysal
Kak No: 16/8, Yenişehir — ANKARA
Telefon: 176989 — İstanbul
Bürosu (Satış İlan ve Abone İşleri): Mollafenari Sokak No. 32. Cağaloğlu — İstanbul.
Telefon: 229570 — Posta Kutusu: 512 İSTANBUL.

Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L. Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L. dır. Yurt dışı

abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dir.

Beher sütunda santiml 25.— T.L.'dir Sürekli çıkacak İlan ve reklamlarla kitap İlanları için özel indirimler yapılır İlan ve reklamların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

CHP'DE SOLA AÇILIŞ

CHP. içinde Ecevit ve arkadaşlarının âdeta bir devrim yaparak parti yönetimini ele almaları iyi değerlendirilmelidir. AP müteahhitlerinin basını, Ecevit'in zaferini büyük bir telâş ve korku ile yorumlamışlardır. AP'nin ideologlarından Prof. Aydın Yalçın, CHP'deki sola açılış için şunları yazmaktadır: «Türkiye bir yol ayırımındadır. Muarrızlarımız bu memleketi nereye götürmek istediklerini açıklamamışlardır....»

CHP'de sol ekibin başı memleketi sosyal ve ekonomik bir devrim yapacaklarından bahsediyor, toprak reformuyla çok topraklıdan alınıp az topraklı veya topraksız arazi verileceğini söylüyor. Türk ekonomisinde aracılığın kaldırılacağından bahsediyor. Memleketten yabancı sermayenin kovulacağını söylüyor.

Bu suretle, yarım asırlık CHP, marksistlerin ve TIP'in ağzıyla daha fazla konuşmaya başlayacaktır. Orta sınıfın ve mutedil bir siyasî akımın hâkim olduğu eski CHP yerine, müfrit, sorumsuz ve maceracı elemanların hâkim olduğu bir CHP ile karşı karşıya gelmemiz çok muhtemeldir.

Bizim vazifemiz, Anayasanın temel müesseselerinden başlıcası olan mülkiyet haklarının kudsiyetini korumak, memleketi kooperatifleştirip araçları ortadan kaldırmak isteyenlere karşı ticaretin ve iktisadî faaliyetin hürriyetini savunmaktır. Aynı zamanda İkinci Dünya Harbinden sonra, hür Batı dünyasının yardımı ile ve yetersiz iç kaynaklarımızı yabancı sermayenin takviye etmesi ile hızlanan iktisadî kalkınmamıza devam edebilmek için ileri ve medenî Batı memleketleriyle sıkı işbirliğine devam etmemizin millî menfaatlerimiz bakımından çok daha önemli olduğunu halkımıza anlatmamız lazımdır.

Görülüyor ki, AP'nin ideologu partisinin uygulamak istediği politikanın tam karşısında antiemperyalist ve anti-feodal görüşleri savunan bir CHP'nin

ortaya çıkmasından endişelidir. Görüşlerdeki bu kesin ayrılık, Washington'un gönlünde yatan «tatlı demokrasi» hayalini öldürmektedir. Amerikanın azgelmış ülkeler için tasarladığı ideal rejim, Filipin ve Kolombiya'da görüldüğü gibi, Washington'a sıkı sıkıya bağlı, statükodan yana iki partiden kurulu bir sistemdir. Bu sistemde ilerici bir üçüncü partiye yer yoktur. Seçim Kanunu, çeşitli sandık oyunları ve baskı tedbirleri ile, üçüncü partinin yolu kesilmiştir. Bu düşünceyle, Washington, Gülek ya da Feyzioğlu elinde «güvenilir» bir CHP ile Demirel tipi demokrasiyi teminata bağlamaya çalışmaktaydı. Antiemperyalist tutumunu açık seçik ortaya koymuş bir Ecevit öncülüğünde CHP'nin sola açılışıyla bu hayaller yıkılmakta ve Tunçkanat'ın açıkladığı CIA Raporundaki «tehlike»nin gerçekleşmesi ihtimali doğmaktadır. Raporda belirtilen bu tehlike, «sol eğilimlerin bir birlik yaratması», yani milliyetçi bir cephe teşkili idi. CIA belgesindeki şu sözleri Türk Milliyetçileri akıllarından bir an dahi çıkarmamalıdır: «Çetin ceviz, beklendiği üzere yaptığı gibi, Atatürk'ün millî politikası, ikili anlaşmalar, üsler vesaire gibi can sıkıcı soruları tekrar ortaya atmaya çalışarak hükümete karşı entrika ve tecavüzlerini arttırmaktadır.»

Bu sebeple herkes müttefikler ki, bu tehlike, muhalefetin tedrici şekilde parçalanmasını ve bütün arzulanmayan sonuçlarıyla birlikte sol ve sol eğilimlerin benzeri bir birlik yaratmasını önlemek üzere tahrik eder, hattâ buna zorlar». Görüldüğü gibi, CIA, solda milliyetçi bir birleşmeden müthiş ürkmekte ve böyle bir birliği mutlaka yoketme azmini belirtmektedir. Başta Ecevit, milliyetçileri bekleyen en büyük tehlike bu noktada yatmaktadır. CIA ve içerdeki müttefiklerinin, CHP'deki milliyetçi uyanışı ve sola açılış boğmak için her türlü namussuzluğa başvuracağını biliyoruz.

Partilerinin «bağımsızlık mücade-

sinin öncüsü, itici ve yönetici kuvveti» olması gerektiğini ileri süren TIP yöneticilerinin dar partililik zihniyetinden kurtularak, bu büyük tehlikeyi iyi değerlendirdiklerini söylemek güçtür. Sayın Prof. Sadun Aren, CHP'de sola açılış hâkim çevrelerin bir oyunu şeklinde nitelemektedir: «Artık CHP'nin iktidara namzet muhalefet partisi olarak fonksiyonu kalmamış ve iktidar için siyasî mücadeleye sâdece AP ile TIP arasında olmaya yönelmiştir. Bu durum, yani iktidara geçmesi bahis konusu olan tek muhalefet partisinin TIP olması, mevcut ekonomik ve sosyal yapının olduğu gibi devamında çıkarı olan çevreleri tedirgin etmiştir. Bu tedirginlik, AP'nin karşısına, iktidara namzet olarak, bir de ilimli bir sol partinin çıkartılması ihtiyacını yaratmıştır.»

Çetin Altan arkadaşımız da, «Sosyalist bir inceleme» başlıklı yazısında Ecevit hareketine «burjuva revizyonizmi» etiketini yapıştırmaktadır. Burjuva revizyonizmi, bir takım fâvizler vererek burjuva egemenliğini sürdürme ve güçlendirmeye çalışma anlamına gelmektedir.

Sanırsız ki, arkadaşımız önemli bir değerlendirme hâtasına düşmektedir. Türkiye'de bugün, emperyalizm - komprador - ağa ittifakı, burjuva egemenliğinin temelini teşkil etmektedir. Bu ittifak etkisiz hâle getirilebildiği takdirde, Türkiye'de burjuvazinin ve kapitalizmin temelleri son derece daralacaktır. Ecevit hareketi, emperyalizm - komprador - ağa ittifakının kesinlikle karşısında olduğunu ilân etmiştir. O halde bu nasıl bir burjuva revizyonizmdir ki, temel dayanaklarını yıkmaya çalışmaktadır? Tutunduğu dalı kesmek isteyen bir harekete, revizyonizm denmiyeceği âşikârdır. Şüphesiz ki Ecevit hareketinin başarıya ulaşip ulaşamayacağı tartışılabilir ve tartışılmalıdır.

Ama ona «burjuva revizyonizmi» etiketi yapıştırılmadan önce, emperyalizm - ağa - komprador ittifakını fena halde ürküten ve onlara yönelmiş bulunan hareketin bu niteliği üzerinde sonuca varmak gereklidir. «Burjuva», neden «burjuva»nın karşısına dikilmekte? Sanırsız ki, yanlışlık, «burjuva»yı tek bir blok hâlinde düşünmekten ileri gelmektedir. Tekrar tekrar yazdığımız üzere, bugün Türkiye'de ön plândaki çelişme, emperyalizm - komprador - ağa ittifakı ile onlardan nisbeten bağımsız ve kudretli bir güç olan ara tabakalar arasındadır. Emperyalist ittifakın, kalkınma ve sosyal adaleti gerçekleştiremeyeceğini gören ara tabakalar, radikalleşme eğilimi göstermekte ve emperyalizm - komprador - ağa üçlüsüne karşı halkı seferber etmeye yönelmektedirler. Bu sebeplerdir ki Ecevit hareketi, halka karşı değil, halkçı bir harekettir ve halkı üçlü ittifaka karşı seferber edebildiği ölçüde başarıya ulaşma şansı artacaktır.

Ara tabakaların bilinçlenmesinde ve halkçı bir yöneliş göstermesinde, ilerici kuruluşların, sosyalist yazarların, bazı gazete ve dergilerin payı büyüktür. Bütün sosyalistlerin ortak çabası olan böyle bir uyanış karşısında, sâdece ve sâdece sevinmeliyiz.

Emperyalizmin Türkiyemizi nasıl korkunç bir uçuruma sürüklediğinin bilincine en iyi varmış kişiler olarak sosyalistler, Ecevit'in bir gençlik kongresinde yaptığı şu çağrıya, sorarız, ne cevap vereceklerdir? Ecevit, şöyle haykırmaktadır:

«Demokrasimizi, yabancı nüfuz ve baskısının Türkiye'ye girmesini kolaylaştırıcı bir kapı hâline getirme yolundaki davranış ve oyunlara göz yummayacağız, meydan vermeyeceğiz. Hiç bir Türk buna razı olamaz. Parti farkı olmaksızın, bütün Türk Milliyetçileri, bu türlü oyunların elbirliği ile karşısına çıkmalıdır».

Doğan Avcioğlu

CHP'DE BEYAZ İHTİLAL

CHP'nin bir matbaayı peşkeş çekerek mükâfatlandırıldığı ve sonra Demirel'e transfer ettiği kalemşorlarından Bedii Faik, haftanın ortasında şu itirafta bulunmaktaydı: «Daha Çalışma Bakanlığını seçtiği ve Feyzioğlu'nu dahi bu hedefe varmakta bir körük gibi kullandığı gün, CHP'li dostlarımdan pek çoğunu Ecevit konusunda uyanık olmaya çağırılmışım. Hafızalarını hafifçe yoklamalılar. (Bülent mi, haydi canım, CHP'yi ele geçirmeyi sen pek basite alıyorsun galiba?) deyişlerini şimdi hatırladıkça gülmeden geçemiyorum».

Bedii Faik'in korkusu nihayet gerçekleşmiş ve 40 yaşındaki Ecevit, ekibi ile birlikte, CHP'nin yönetimini ele almıştır. CHP'nin tutucu kanadının Feyzioğlu ve Aksal liderliğinde verdiği, belden aşağı vurulmuş darbelerle dolu savaş, başarısız kalmıştır. Dürüstlük ve doğruluğu ile tanınan ve daha düne kadar İnönü'nün veliahdı sayılan Aksal, son bir direnişle ve maalesef yanlışlığını kendisinin de çok iyi bildiği isnatlarla, Ecevit'i çürütmeye tenezzül etmiş ve Prof. Muammer Aksoy'dan hak ettiği cevabı almıştır. Kuliste her marifeti gösteren ve yumruk kavgalarına dahi girişen Feyzioğlu, Kurultay kürsüsünde tahrişçiliğe saparak Ecevit'i yıpratmaya çalışmıştır. Feyzioğlu, Başbakan Yardımcılığı sırasında, Çelikbaş'ın İhsan Topaloğlu'nu atma manevrasını —Ecevit bu oyuna geldiği halde— kendisinin önlediğini ileri sürmüştür. Ne var ki, kararnameleleri önce bakanlar, sonra başbakan yardımcıları ve nihayet başbakan imzalamaktadır. Topaloğlu'nun yerine Ersan şirketinin müdürünün tayınını öngören Çelikbaş kararnameyi durdurma şerefi, CKMP'li Ticaret Bakanı Ahmet Oğuz'a aittir. Ahmet Oğuz, kararnameyi imzalamayı reddetmiş ve bu arada Çelikbaş'ın oyununu öğrenen Prof. Muammer Aksoy, Kemal Satır'a giderek durumu anlatmıştır. Ancak İnönü ve Satır'ın çabalarıyla, Çelikbaş'ın oyunu bozulmuştur. Öteki Başbakan Yardımcısı Alican gibi, Feyzioğlu'nun da Topaloğlu meselesinde en ufak bir rolü yoktur. Ama Ecevit'i yıpratmak ve kendisine ilerici madalyasını bahsetmek için Feyzioğlu, bu tip tezvıratlardan medet umacak seviyeye inmiştir. Feyzioğlu, «yağmur yağacak» sözünden hakaret anlamı çıkaran «Ördek Hüsnü» hassasiyetinden dahi yararlanmayı denemiştir. Birakınız sosyalizmi, Anayasaya girmiş «sosyal» deyimini bile bir umacı olarak göstermeye kalkışmıştır. Sağcıların bu 1 numaralı liderine göre — 2 numara Gülek'tir —, «Sosyal demokrasi» denmesi tehlikeli imiş... Sosyal demokrasi denince, akla «Sosyal Demokrat» partiler gelmiş. Sosyal Demokratlar ise sosyalist partiler imiş... Madem ki, CHP sosyalist değil imiş, o halde sos-

CHP'nin yeni Merkez Yönetim Kurulu
Ortanın solu ekibi

yal demokrasi gibi partiyi «tömet» altında bırakacak kavramlar terkedilmeliymiş. Feyzioğlu kürsüden ciddi ciddi bunları söylemiştir! Ekibin en dedikoducusu, fakat sağcılığını açıkça ilân ettiği için en namuslu olan Ferrit Melen, bütün iftira makinalarını işletmiştir. Bütün bu iftiralar, Kurultayda ezici bir üstünlük kuran Ecevit ekibinin başarısını önlemeye yetmemiş, yalnızca Genel Başkanın Feyzioğlu ve Aksal gibi yıldızlara açtığı kredinin tüketilmesine yol açmıştır. Ecevit, Feyzioğlu ve Aksal'ı Genel Başkan İnönü'nün «tavsiyesi» üzerine listesine almış bulunuyordu. Ama Mehmet Hazer üslubu ile, oylama günü iki büyük şöretin Ecevit'e saldırımları üzerine, İnönü, Aksal ve Feyzioğlu'nun listeden çıkarılmasını istemiştir. Ecevit, bu dileği toplantı hâlindeki ortanın solcuları grubuna iletmiştir. Ortanın solcuları «artık çok geç» diye diretmelerinde de, Paşanın ciddi ısrarı karşısında, Feyzioğlu ve Aksal'ı listelerinden çıkarmışlardır. Oylamada Paşa, partinin vefakâr idarecilerinden Selâmi Erkut'a işaretlediği Ecevit listesini olduğu gibi atmıştır. Yani İsmet Paşa, Parti Meclisi seçimlerinde Aksal ve Feyzioğlu'na rey vermeyi reddetmiştir. Genel Başkanlık seçiminde oyunu daima Aksal lehine kullanan İnönü, bu defa Kemal Satır'a oy vermiştir. Feyzioğlu ve Aksal, ancak şöretlere büyük prim tanıyan Parti Meclisi seçim usulü sayesinde koltuklarını korumuşlardır. Ama Genel Sekreterlik seçiminde Ecevit'ten esirgenen 11 oy'un gösterdiği üzere, sağcı kodamanlar mücadeleden vazgeçmiş değillerdir. Fakat Ecevit'i yıkmaya çalışan bu sağcı muhafefet, karşısında bütün ilerici ve İsmet Paşayı bulacaktır. Bir yandan Ecevit listesine yaptığı ilâvelerle hâkim olmakta çok güçlük çekmeyeceği bir Parti Meclisi kurulmasına dikkat e-

den İsmet Paşa, öte yandan Kurultay çoğunluğunun görüşlerine tercüman olarak, Feyzioğlu ekibinin oyunlarını boşa çıkartmaya kararlı görünmektedir. Parlamento grubuna şimdilik hâkim görünen Feyzioğlu ekibi, ölçüyü kaçırdığı takdirde karşısında İsmet Paşayı bulacaktır. Nihat Erim ve Kemal Satır, Feyzioğlu ekibinin oyunlarını bozma konusunda Paşanın başyardımcıları olacaktır. Kuvvetli bir ihtimale göre Nihat Erim. Grup Başkanvekilliğinden ayrılacak, yerini Kemal Satır alacaktır.

İsmet Paşa aynı zamanda 1965 seçimlerinden hemen sonra niyetlendiği, fakat parti içi çekişmeler dolayısıyla gerçekleştirmediği Genel Başkanlıktan çekilme kararının uygulama yollarını aramaktadır. İnönü, çekilme kararını bu defa gerçekleştirilebilirse, yerini, parti içinde bir denge unsuru olarak beliren Prof. Nihat Erim alacaktır. Sağcı hizbin Feyzioğlu'ndakinden sonraki lideri Aksal, veliahtlıktan kesinlikle iskat edilmiştir. Satır'ın kurultayda meşhur ettiği deyimle, Aksal'a «tekaüde çıkmak»tan başka yol kalmamaktadır. Hırslı, fakat kaypak politikacı Feyzioğlu ise, ikinci bir Gülek olma yolunda hızla ilerlemektedir.

Bülent Ecevit'e gelince, Merkez Yönetim Kurulu seçiminden sonra yardımcılarını seçen CHP Genel Sekreteri, hızlı ve şevkli bir çalışmanın hazırlıkları içindedir. Ecevit ve arkadaşlarının teşkilatta gelen seslere kulağı açık, sistemli bir ekip çalışması örneği vereceğinde şüphe yoktur. Bu arada Tahsin Banguoğlu ve Tayfur Sökmen gibi parti tüzüğünü açıkça çiğneyen kişilerin derhal haysiyet divanına sevki, CHP'de artık bir şeylerin değiştiğini göstermek bakımından yararlı olacaktır.

siyasi notlar

Çankaya'da Kıbrıs

Öyle anlaşılıyor ki Kıbrıs'ta dananın kuyruğu kopmak üzere. İktidar, haftanın başında Kıbrıs çözümünü Sunay, Tural ve İnönü'ye benimsetebilmek için bir toplantı düzenlemiştir.

Sızan haberler, ileri sürülen çözüm yolunun İkinci Acheson Planına çok benzediğini göstermektedir. Türkiye'ye Ada'da bir üs —tapulu mu, kiralık mı belli değil— vermek ve Türk Cemaatine bazı garantiler tanımak, bu planın esasını teşkil etmektedir.

Anlaşılan şudur ki, kumandanlar ve İnönü, planı tasvip ederlerse, Hükümet, Kıbrıs işini tereddütsüz sonuçlandıracaktır. Yalnız İkinci Acheson Planını derhal reddeden ve bu yüzden iktidardan uzaklaşması Washington'ca arzu edilen İsmet Paşa, şimdi aynı plâna yeşil ışık yakacak mıdır?

Öte yandan NATO ve Washington'un çıkarlarını ön plânda tutan Washington planına Moskova'nın da karşı çıktığı sanılmaktadır. Moskova'daki Büyükelçimiz Hasan İshık'ın Türkiye'ye ani gelişi, resmen Sovyet Başbakanının Türkiye ziyaretiyle ilgili gösterilmekle beraber, diplomatik çevrelerde Washington Planına Sovyet muhalefetine ifadesi olarak yorumlanmıştır. Durum, herhalde hayli naziktir.

SOYSAL OLAYI

YÖN'ün başkaya girdiği Perşembe günü, Akşam gazetesi, İhhami Soysal'a tecavüz olayının kahramanı olduğu ileri sürülen «Kasap Salih Recai Tekin»in Türk değiştirme birliği arasına sokularak Kıbrıs'a kaçırıldığını iddia etmiştir. Daha önce de Çetin Altan tarafından iddia edilen bu olaya Genel Kurmay Başkanı Cemal Tural, mutlaka el koymalıdır...

Bakır madenlerimiz

Karadeniz bakırlarına Amerikan tekellerinin el koyma entrikalarını YÖN okuyucuları yakından izlemektedirler. YÖN tröstlerin bu oyunlarını, gerekirse bir gensoru şeklinde, Parlamento üyelerinin Meclise getirmelerini istemişti. Gönül isterdi ki, bu yolda en çabuk davranan TIP milletvekilleri olsun. Halbuki Karadeniz bakırları işi, Elmalı ve nuçuluk davasının şampiyonluğunu yapan CKMP'nin Ağrı Milletvekili Akdoğan tarafından dile getirilmiştir. CKMP Milletvekili, Karadeniz Millî Bakır Endüstrisi projelerinin çok fahiş fiyatla Amerikan Parsons — Jordan firmasına verilmek istendiğini açıklamıştır. Bu firma ayrıca tesislere de taliptir. Halbuki CKMP Ağrı Milletvekili, bu işe kendimiz girersek, yatırılan sermayenin 2-3 yılda amorti edilebileceğini açıklamıştır. Ne var ki Demirel iktidarının Etibank'ı, Karadeniz bakırlarını Amerikan şirketine peşkeş çekme çabasında. Akdoğan'ın basın toplantısın-

JANDARMA KUVVETİMİZ VE AMERİKA

Jandarma Kuvvetlerimiz, Amerikanın NATO aracılığı ile burnunu sokamadığı belli başlı birliğimiz idi. Fakat Washington, Jandarma Kuvvetlerimize de burnunu sokma çabası içindedir. Bu amaçla, tabii ki her zaman olduğu gibi, yardım teklifiyle ortaya çıkmıştır. Gerekçe «komünist gerilla savaşları» ihtimaline karşı, Jandarma Kuvvetlerini teçhiz etmektir. Böylece, ABD köylerimize kadar en rahat ve emin biçimde yerleşme çabası içindedir. Ümit edilmelidir ki bu gerçekler görülecek ve yardım oltasının câzibesine kapılmıyacaktır. Parlamento'daki kurmaylarımız, bu nazik ve hayafı konu ile ilgillemelidirler.

da hazır bulunan Elmalı'nın baş savunucusu eski Devlet Bakanı avukat Mehmet Altınsoy da, Kalkınma Plânına aykırı düşen böyle bir tutumun Anayasayı çiğnemek anlamına geleceğini, bu sebeple konunun bir gensoru hâline getirileceğini söylemiştir. Temennî edilip ki, AP içinde de millî servetlerimizle sahip çıkmaya hazır parlamento üyeleri seslerini yükseltsinler.

Feyzioğlu'nun incileri

YÖN şimdiye kadar Demir el'in incilerini yayınlamaktaydı. Fakat Kurultay konuşmaları ile, şimdiye kadar ölçülü bilinen Feyzioğlu da iktidarın başı ile yarışa çıktı işte Feyzioğlu'dan bazı inciler:

- Bizi dışımızdan sağ-sol kanatlara ayırıyorlar. Bu durum karşısında, birliğimizi korumaya mecburuz.
- Lütfen birbirimizi inançlılar - inançsızlar diye ayırmayalım. Fertlerin hâtalari olabilir, bu hâtalardan dolayı bir siyasi kuruluşu töhmet altında bırakamayız. Bir yandan vatandaşın karşısına çıkıp, «mahm çürük» deyip sonra da, «bu mah alın» diyemeyiz.
- CHP'de gerici yok dersem, bu kusur değil, bilakis kusurların terkedilmesidir.
- «Sosyalizm» ve «sosyal» kelimeleri ile bu partinin bir kazancı olmaz... «Sosyal devlet» yerine, «halkçı devlet», «toplumcu devlet» diyelim.
- Hızlı gidelim diyoruz, bu partinin altı oku hızlı gitmemize mâni değildir.
- Ben TIP'e nazaran sağdayım ama, programımız ve

Prof. Turhan Feyzioğlu Demirel ile yarış!

Prof. Nihad Erim Genel Başkanlığa doğru

Tarafsızlık söz konusu olamaz!

Bir soy vatandaş vardır ki politikadan uzak durmak ister. Politikacılara baktıkça öğrenmiştir politikadan. Yapışkan bir çamurdan çekinir gibi konuşur:

«Bizim pederin vasiyetidir; hiç unutmam, hastahğının son günlerinde elimi tutmuş, «öğlum zinhar politikaya karışmıyasın! Bu işin sonu ya sehpa da biter, ya sürgünde! Cavi'i astılar, Talat'ın sonu ortada. Ali Kemal kim vurduya gitti, netice-i kelim bu işin sonu ya felâket, ya sefalet! Babanın sözünü unutma: politikadan uzak dur!» diye uzun uzun nasihat etmişti rahmetli...

İttihatçılarla İtilafçıların maceraları yaşlılarımıza büyük dersler vermiş görünür. Daha sonra çok yakın zamandaki Demokrat Parti macerası, Yassıada hikâyeleri, Balmuncu serüvenleri eskilerin görüşlerini doğrulamış gibidir. Tehlikenin yanısıra siyaset hayatındaki çamurun, iftira, tehdit, şantaj, yalanla karışımından doğan pisliği, tecrübesiz kişileri ürkütmektedir. Etilye sütlüye karışmamak, suya sabuna dokunmamak ilkesinde kenara çekilmiş nice erdemli vatandaş tanırız. Adam üniversite profesörüdür, mühendistir, doktordur, avukattır, bankacıdır, ama politikadan uzak durmak prensibinin etkisiyle çevresinde olan bitene boş gözlerle ve tepkisiz bakar.

Politikada fikirlerin değersiz sayıldığı zamanlarda kişi itişmeleri ön plana çıkar elbet. İnsanların fikri yönlerine bakılacak yerde, çekişmeler, şahsî dedikodular üstüne oturtulur. Siyasi alanda çürütülmek istenen kişi:

«Tanırım o namussuzu! Yaptıklarını bilmiyen yoktur, muhabbet tellallığı mesleğinden gelmiş, zamanın büyüklüklerine kadın temin ederek yükselmiştir; kızkardeşi fahişe, anası nam-lılardandır» diye kulis faaliyetinde bir iyice çamurla sıvanır.

Sağcılık solculuk, kapitalizm sosyalizm tartışması olmayınca nasıl yürüyecek siyasi tartışma? Elbette kişiler kişilere saldıracaklar, fikir tartışması yerine birbirleriyle uğraşacaklar. Politikanın böylesine çifeleşmesini tabii saymak gerekir. Ve son yıllara kadar politik böyle yürümüştür.

Ancak meselenin çok ağır basan bir başka yönünü de artık hesap etmek zorundayız.

Bugün Türkiye'de politika İttihat Terakki - Hürriyet İtilaf veya Adalet Partisi - Halk Partisi çizgisini çoktan aşmıştır.

Milli Kurtuluş Savaşında memleketi kurtarmak, vatani düşmanlardan temizlemek söz konusuydu. Geniş anlamda bu da politik tutum sayılır. 1920'de bir Türke:

«Padişahçı mısın, Mustafa Kemalci misin?»

Veya:

«İngiliz muhibbi misin? Amerikan güdü-münden yana mısın? Yoksa Mustafa Kemal gibi «ya istiklâl ya ölüm» ilkesi peşinde misin?» diye sorulmuştur.

pany. Eaton Manufacturing Company, Ellwood City Forge Company, Harbison Walker Refractories Company, Lincoln Machine Company, Mosher Steel Company, Pennsylvania Engineering Corporation, The Morgan Engineering Company, Weinman Pump and Supply Company, Worth Company, Union Electric Steel Corporation, Rex Chainbelt Inc. ve General Handeltstnsalt, Erdemir'in yabancı ortakları arasındadır. Bunlar temettülerini almaktadırlar.

Erdemir'in ayrıca Avrupa ülkelerinde ağır şartlı borçları vardır. Türkiye'de de devletin dışında bankalara ağır faizlerle borçlanmıştır. Erdemir, gerçekten bir özel teşebbüs olsaydı, çoktan kapılarını kapatmış olacaktı. Ama bu ağır borç yükünü devlet, yani vergi mükellefleri ödemek zorunda kalacaktır.

Kültür Müsteşarının bir marifeti daha!

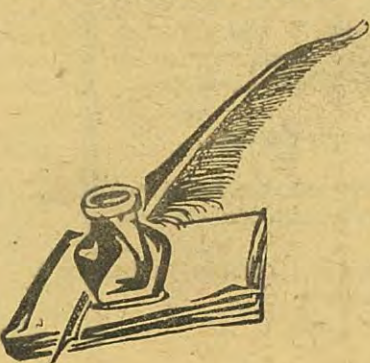
Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonunun yayın organı Öğretmenler Gazetesi, kültür düşmanı Kültür Müsteşarının ufak bir marifetini daha açıkladı. Gazete şöyle diyor: «Her il ve ilçede kurulu olan Öğretmen İare Kitaplıklarına satın alınıp gönderilen bazı ceride-

lerden bir tanesine sayın okuyucuların dikkatini çekeceğiz.

Milliyetçi (!) Salahattin Arıkan'ın Öğretmen adlı sövgü dergisi, adı geçen iare kitaplıklarına, sanki çok değerliymiş gibi, naylon ambalaj içinde gönderilmektedir.

Adı geçen sövgü ceridesinin içinde milliyetçiler (!), va tanperver olan gerçek milliyetçi temiz öğretmenlere iftira yağdırmaktadırlar. Hiç yoktan öğretmeni öğretmene kötüleyici bu besleme derginin sayfaları ayrırcı yazılarla doludur. Bakanlık da hiç düşünmeden veya kasıtlı olarak bu dergiye satın alıp her yere gönderir...

Ders kitaplarının arasında sosyal yayınlar veya broşürler var, diye alelacele müfe-

Gerçek anlamında bu da bir politikadır. Öyle anlar olur ki hiçbir vatandaş politikanın dışında kalmaz. Bugün Türkiye'de vatandaşlara: «Amerikancı mısın, yoksa bağımsızlıktan yana mısın?»

Diye sorulmaktadır.

Çeşitli kurumlarıyla, kumpanyalarıyla, işleriyle, otuzbin dolaylarında bulunduğu söylenen asker ve sivilyle Türkiye'ye yerleşmiş bir yabancı devlete ve işbirlikçi cepheye karşı bir milli kurtuluş direnmesi söz konusudur. Hangi meslekten olursa olsun hiçbir vatandaş:

«Ben politikayla uğraşmam» diye burun kıvrıramaz.

Bütün vatandaşlar yerlerini seçmek, taraflarını belirtmek zorundadırlar.

Politika tartışmaları da rengini değiştirmek üzeredir. Şahsi atışmalardan çok, iki fikrin çevresinde kutuplaşma başlamıştır insanlar. Bağımsızlıktan yana olanlar, ve Amerika'nın güdümünü kabul edenler arasındaki mücadele karşısında seyirci kalmak vatanını seven kişi için mümkün değildir.

Zaten yalnız devlet katlarında değil, özel çalışma hayatında da artan bir baskı insanlarımızı ister istemez bir tercih yapmaya zorlayacaktır. Demokrat Partinin son yıllarında toplum hayatının neresinde olursa olsun, kişiye soruluyordu:

«Vatan Cephesine katılacak mısın?»

Katılmayan için bütün kapıların kapanması tehdidi yürüyordu. Katılanlar ise muhtardan kaymakama, nüfus memuruna, Merkez Bankası servislerine, ithalât ihracat işlerine, banka kredilerine kadar her yerde derece derece kolaylıklar buluyordu.

Bugün Türkiye o devirden çok daha ağır bir havaya girmiştir. Demokrat Partinin mirasçılılarıyla yabancı bir devletin ortaklığı, Türkiye'yi ele geçirmek ve güdüm altına almak yolunda şeriktirler.

Böylesine vahim bir durumda daha da:

«Ben politikaya uzağım, etliye sütlüye karışmam, suya sabuna dokunmam»...

demek hiçbir kişiyi kurtarmıyacaktır.

Kişî mühendis ise petroler ve madenler konusunda, hukukçu ise yabancılara verilen adli imtiyazlar konusunda, iktisatçı ise yeni sömürgecilik konusunda yetkiyle yargılara varmak imkânlarına sahip demektir. Yüksek diploma, sorumu da yükseltmektedir.

Türkiye tarihi bir dönemi yaşamaktadır. Tarafsızlık diye bir kelime söz konusu olamaz. Milli Kurtuluş Savaşında tarafsızlık diye bir kelime söz konusu olmadığı ve olamayacağı aşikârdır.

İlhan Selçuk

secim bildirgemizle sınırlanan şekliyle, ben, ortamın solundayım.

Ortamın solu deyimi zamansız ortaya atılmıştır.

Vatandaşın karşısına çıkıp, programımız eskimiştir lafları edilmiştir. Halbuki CHP'nin programı, İnönü'nün ifade ettiği gibi, ortamın solu deyimi içinde sınırlıdır. Bu inançla, geliniz, geçmişini unutalım.

Ereğli - Çelik'te durum

1965 ilk faaliyet yılını 201 milyon lira zararlı kapayan Ereğli - Çelik'in 1966 yılında da durumu kötüdür. 1966 yılının ilk dört ayında Erdemir'in zararı 52 milyon lirayı bulmuştur. Zararın 180 milyon liraya ulaşacağı, iyimser bir tahmin olarak ileri sürülmektedir. Faiz ve amortisman giderleri, müthiş rakamlara ulaşmaktadır. 1966 yılında Nisan ayına kadar 43 milyon lira faiz ödenmiş ve amortismanlar için 28 milyon lira ayrılmıştır.

Görevi sadece muhasebenin usulüne uygun tutulup tutulmadığını iki satırlık raporla tesbit etmekte olan Arthur Young firmasının temsilcileri muntazam sürelerde Türkiye'ye gelip görevlerini yapmakta ve ücretlerini almaktadırlar. Geçen dönem Arthur Young'ın üç zamanına 102 bin lira brüt ücret ödenmiş ve böylece muhasebenin usulüne uygun tutulduğu öğrenilmiştir! Ne var ki, muhasebenin usulüne uygun tutulması yeterli değildir. Hissedarlara temettü ödenmemiştir. Büyük propagandanın etkisiyle, Ereğli - Çelik hisse senetlerine büyük rağbet gösteren ufak tasarruf sahipleri öfke içindedir. 500 liralık hisse senetleri 350 liraya, 5 bin liralık hisse senetleri 3 bin liraya satın alınabilmektedir.

Petrol boru hattını satmak için, asıl savunmakla görevli olduğu TPAO'nun çıkarlarını unutup bir borsaçı gibi sermaye piyasası kurma avukatlığına çıkan T.P.A.O. Hukuk Müşaviri Doç. Hayri Domanıç, bu kötü durumdan kurtulmak için, devletin hissedarlara yüzde 6 temettü ödemekte devam etmesini tavsiye etmektedir: «Kurduğundan beri zarar etmekte olup hissedarlarına kâr veremeyen ve 114 milyon lira halk sermayesine sahip bulunan Ereğli Demir - Çelik Şirketi, bu mevzuda çok kötü misal olmuş, 500 liralık hisselerini 350 liraya satmak durumunda kalan hissedarlarına paniğe kapılmasına sebebiyet

AP Milletvekilinin

samimi itirafı!

Bülent Ecevit, «Ortamın Solu» kitabında şu olayı anlatıyor:

Daha Adalet Partisinin bir kanadındaki örtülü aşırı sol eğilimlerin belirmediği bir sırada, bir gün, açık görüşlü bir genç Adalet Partili millet vekiliyle, bir tren koridorunda konuşuyordum. Adalet Partili milletvekili, kaygılarını şöyle dile getirdi:

— Şimdilik, dedi, bizim halkımızı, komünist ülkelerde din serbestliği olmadığı, aile müessesesi ve ahlak olmadığı iddialarıyla komünizmden koruyabiliyoruz. Fakat günün birinde, komünist ülkelerde dinin de, ailenin de, ahlakın da bulunduğunu öğrenirse, bu yoksul ve aldatılan halkın son bir umutla komünizme sarılmasını nasıl önleyebiliriz?

**TİP İstanbul
İl Kongresi**

TİP İstanbul İl Kongresi, geçen haftanın sonunda Cumartesi ve Pazar günleri meşhur Beyaz Saray'da yapıldı. Eğer, CHP, örneğinin de gösterdiği üzere, İstanbul İl Kongreleri Büyük Kongrenin bir genel provası niteliğinde olduğu kabul edilirse, TİP, Büyük Kongresi hakkında zemin ümit besleyenler, büyük bir ihtimalle hayal kırıklığına uğrayacaklardır.

Bazı delegelerin de belirttiği üzere, 1965 seçimlerinde Türkiye çapındaki oyların beşte birini sağlayan İstanbul örgütünde bir il kongresine partinin ciddi meselelerinin getirilmesi beklenirdi.

157 delegeden 118'inin ka-

tıldığı konuşma Prof. Sadun Aren başkan seçildi. Salondaki dinleyici sayısı ise 700 kişi kadardı. Kongre Başkanı Aren'in TİP'lilere hediyesi, Doç. Dr. Sencer Divitçioğlu'nun da partiye iltihakını açıklamak oldu. Sakal koyulmuş olan Doç. Divitçioğlu, çok heyecanlı bir ifadeyle partiye giriş nedenlerini şöyle açıkladı: «Şimdiye kadar bazı kişisel nedenlerle partimin dışında kaldım. Ancak bazı yeni şartlar, artık partiye girmemi gerektirdi. Tepeden inme sergüzeştelerine, tepeden inme sosyalistlere ve tepeden inme Amerikan emperyalizmine karşı, sizler gibi savaşmak için partiye girdim.»

İlk gün, genellikle raporların okunması ve bazı usul meselelerinin halli çabalarıyla

geçti. Acıs konuşmasının en geniş bölümünü Amerika'nın Vietnam politikasını takbihe ayran İl Başkanı Şaban Yıldız, «İktidarın aleti hain sendikacılar» üzerinde durdu ve «İktidar, işçi maskesinin altında gizlendiğini sanan bazı işçi sınıfı hainlerini işçi sınıfının başında tutmak, toplumu ilerici sendikacıları baskı altında bulundurmamak, işçinin haklı grevlerini kırarak mücadele sevkini azaltmak yolunda elinden geleni yapmaktadır. Ve yine iktidar işçi kuruluşlarının en büyüğü olan Türk-İş'in başına kendi adamlarını yerleştirerek Amerikan Hükümetinin bir aracı olan AİD vasıtasıyla, eğitim ve teknik yardım maskesi altında Türk-İş'e yaptığı milyonlarca liralık yardımlarla dışına uygun sendikacıları Amerika'ya göndermekte, dolar banyosu ile beyinlerini yıkatarak Türkiye'ye hede etmektedir. AP, iktidarın Türk-İş yönetici kadrosuyla bu konuda kurduğu ittifak, sadece işçi davalarını değil, milli kurtuluş davasını da baltalamaktadır.» dedi.

TİP kurucuları arasında yer alan pek çok sendikacı da itham altında biriken bu sözlerle ilk gün pek alırdan çıkmadı. Fakat ertesi gün, buna yakın sözler, sendikacılara yönetim organlarında çoğunluk imtiyazı tanıyan tüzük maddesi için bir delegenin tarafından ileri sürülünce, TİP'in sendikacı kurucuları -Şaban Yıldız da dahil- hep birlikte ayağa kalktılar. Bu olay, İl Kongresinin en önemli tartışmasını teşkil etti ve tathya bağlanmasına rağmen, Büyük Kongrede de epeyce gürlüğe yol açacak istidatı olduğunu gösterdi.

Meseleye, «... Yem torbaları önünüze serilir, torbaya başını sokarsan rahatsız... Sokmazsan yerinden uzaklaştırılırsın... İşçi ağalarıdır bunlar... Yer, içer ve Amerika'ya

du. Delegeler, Türklerin konuşmasını yer yer sert protestolarla kestiler. Büyüme istidatındaki bu tartışma, yöneticilerin gayretleriyle bastırıldı. Fakat Büyük Kongrede tekrar ve daha büyük ölçüde ortaya çıkacağını söylemek, kehanet olmayacaktır.

Pek çok delegenin ısrarla üzerinde durduğu ikinci bir mesele de TİP'in gençlikle ilgisi sorunu oldu. Gençlikle ilgili kurulumamasından, gençliğe önem verilmemesinden yakınıldı.

Sevinc Özgüden ise, TİP tarafından açılan Amerikan nüfuzuna karşı pasif direnme kampanyasının etkisiz kalmasına değinerek «Milli kurtuluş savaşında bizimle birlikte yürüyecek ya da bize karşı çıkacak güçleri tayin etmek zorundayız. Bizimle birlikte yürüyecek güçlerle yakın ilgi ve işbirliği yollarını aramak zorundayız. Bunu becerebildiğimiz gün, açacağımız pasif direnme kampanyası şimdi olduğu gibi havada kalmaz» dedi.

Hüseyin Adıyünlü isimli bir delegenin ise 15 binlik Şekerbank kredileri meselesini ortaya attı. «Ne maksatla verildiği belli olan bu kredilerin milletvekili ve senatörlerimiz tarafından da alınmasından başta Genel Başkanımız, sonra da yöneticilerimiz sorumludur. Verileceği önceden belli olan bu paranın alınmasını sağlayabileceklerken hareketsiz kalmışlar ve bu sonuç ortaya çıkmıştır. Bundan sonra bir de işçi ağaları ile mi mücadele edeceğiz. Parti kademelerinde görev alanlar servet beyanında bulunsun.» Delegenin bu sözleri, Kongre Başkanı Prof. Aren tarafından, bu meselenin il kongresinde tartışılmayacağı ihtarı ile cevaplandırılmış oldu.

«Kadıköy Grubu»ndan Murat Sarıca ve Şükran Kurdağ da «Yayın organımız yok merkez kontenjanı kalksın» tarzındaki meselelere dokunmakla yetindiler.

Rıfat Benli adındaki bir delegenin de TİP üyesi Muvaffak Şeref ve Aslan Başer Kafaoglu'nun YÖN'de yazı yazmalarına karşı çıkarak, «Bugün kapitalist yörden ve soysuz sosyalistlerin partimize göz diktiklerini ve partimizi parçalamak istediklerini görüyoruz. TİP'liler buna katılmamalıydı, buna alet olmamalıydı» dedi. Kongre Başkanı «Şahsiyat yapamazsınız» diye müdahale ettiyse de hatip, «Bu gibi faaliyetten Genel Başkanımız da bahsetti» diyerek sözlerine devam etti. CIA'dan bahsetti, Türk-İş'in aldığı AİD yardımlarına değindi ve Kongre Başkanına «Türk-İş Araştırma Müdürü Doğan Avcıoğlu tarafından hazırlanan bir broşürü de «delil» olarak takdim etti!

Delege, yalan ve iftirada A.P. müteahhiflerinin basınıyla yarış halindeydi.

Bu delegenin cevaplandırılan Muvaffak Şeref, YÖN'ün sosyalist harekete yaptığı katkıların önemini belirterek sözlerine başladı ve partinin yetkili kurullarınca açık bir karar alınmadıkça, düşünce ve tenkit özgürlüğünün karşısına bu tarzda çirkin dedikodularla çıkılmasının yakışık sızlığını belirtti.

AYBAR'IN KONUŞMASI

TİP Genel Başkanı Aybar, il kongresi konuşmasına henüz döndüğü gezinin izlenimlerini nakletmekle başladı. Varto'daki durumun hazin manzarasını çizdi ve bu durumun hükümetteki ekibin yetersizliğinden çok «kapitalist düzenin çürümesinin» bir sonucu olduğunu söyledi. Kesin çözüm yolunun sosyalizm olduğunu belirtti: «Milletçe ve kişiler olarak kurtulmamız Türkiye'nin sosyalist olmasına bağlıdır... Sosyalist Türkiye'de de depresyon olacaktır»

Sosyalizmi kimlerin ve nasıl kuracağı sorununa da geniş şekilde değinen Aybar, «Ayak-

sız masa olmaz» mütearifesine uygun olarak, «Dünya'da halksız kurulmuş bir tek sosyalist ülke örneği gösterilemez. Sosyalizm aşağıdan yukarı kurulan bir rejimdir» dedikten sonra, halk kavramının genişliğini belirtti ve davayı başarıya ulaştırabilecek sınıfların, bir ideolojiye sahip bulunan işçi sınıfı olduğunu belirtti ve aydınların öncülüğü meselesine geçti:

«Bazı aydınlar, milli kurtuluş savaşları sırasında olsun, zaferden sonra yurdu kalkındırma işlerinde olsun, orta sınıfların, özellikle aydınların devrime öncülük ettiği sonuçlarına varmışlar ve sosyalizmin tepeden inme kurulabileceğini, geri kalmış ülkelerde hattâ ancak bu yoldan kurulacağını ileri sürmüşlerdir. Bu gibilerin gözünde emekçi halk, sadece yönetilecek, kullanılacak bir kütledir ve son tahlilde sosyalizm sadece bir ekonomi tekniğinden ibarettir. Meseleyi bu açıdan alanlar bizde de eksik değildir. Bunlar halkı uyandırmamın zor olacağı gerekçesiyle, sosyalizmi kestirmeden kurma ümidi icindedirler. Bu görüşler, ciddi bir eleştiriye davanamaz.

Süpheşiz bir kısım aydınlar, dünyanın her tarafında devrimci hareketlere katılmışlardır. Yöneticilik de etmişlerdir. Fakat bunlar ya bir halk hareketinin içinde bulunmuşlardır, sosyalist bir teşkilâtın içinde görev almışlardır, bu takdirde yöneticiler arasında olsalar da, hareket bir küçük burjuva hareketi değil; bir halk hareketidir. Ya da bunlar, bir hükümet darbesiyle iktidara gelmiş, veya halkı yönetimin dışına bırakarak hareketi tekellerine almışlardır. Bu iki hareketten yalnız birincisi sosyalizme giden bir yol olmuştur. İkincisi ise, etiketi ne olursa olsun, memleketi yeniden emperyalizmin nüfuzu altına girme tehlikesi karşısında bırakan, hattâ bazı hallerde fiilen sokağa bir yol olmuştur. Türkiye bu ikinci yolun hazin bir örneğidir.

Bu kolayca anlaşılır bir noktadır. Küçük burjuva aydınları mensup oldukları sınıf bakımından bireyci ve genellikle kapitalizme ve onun ideolojisine dönüktürler. Bunlar iki vecheli bir şahsiyet taşıyor. Ancak halkın ağırliğini koyduğu bir politik hareket içinde buldukları hallerde olumlu hareket ederler. Yalnız kaldıkları zaman halka karşı olmasalar da tepeden inme dışardan bakma alışkanlığı içindedirler. Gerek psikolojileri bakımından, gerek üretim faaliyetlerinin dışında bulunmaları dolayısıyla bu aydınlar kapitalizme kayma eğilimindedir. Ancak işçi örgütünün içindedir ki aydın, yararlı insan olur. Onun dışında oldu mu, etiketi ne olursa olsun, ona güven caiz değildir. Evet, ona güven caiz değildir ve yarın bu gibi aydınların ne yapacağı belli olmaz.»

Daha sonra Aybar, dünyada emperyalizm ve kapitalizmin gerilediğini ve objektif şartların sosyalist gelişmeye uygunluğunu belirttiğinden sonra, bize özgü şartları da şöyle özetledi:

«Bizde emekçi halkın bütün sınıf ve zümreleri milletlerarası tekelin sömürücü, ağaların ve kapkaççıların aczi ve ihaneti karşısında uyanış içindedir.

— Amerikan emperyalizmine karşı ikinci bir milli kurtuluş mücadelesi içinde bulunduğunu, halk her gün daha açık şekilde kavramaktadır.

— Halk meselelere sınıf açısından bakmaya başlamıştır.

— 1946'dan beri halk oyna-

**ARZIK'IN KİTABI VE
KURULTAY'DA İNÖNÜ**

M. Hasırşapka

Nimet Arzık, tek parti devrinin sosyetesini dile getiren kitabına «Bitmeyen Kavga - İnönü» adını koymuş. Arzık, kitabında İnönü'ye haksızlık etmemeye büyük çaba göstermiş, sosyete çevresine ise etmediğini bırakmamıştır. Kitabı eline alanca insan, yerin dibine batırılmış bir İnönü bulacağını sanıyor, bitince, yerli yerinde duran İnönü'yü buluyor. Arzık'ın verdiği örnekler, belge niteliğinde sayılacak itiraflar, unutulmamacak kadar güzel derlenmiş anılara dayanılmaktadır.

Kitaptan anladığım, Arzık'ın kavgası asıl İnönü ile değil, onun da başında bulunduğunu inkâr edemeyeceğimiz düzendir. Bu düzeni bozmak için çabalar harcanmıştır bildiğimiz. Arzık'ın «Bitmeyen Kavga»sında bu yok. Örneğin bir Hasan Ali Yücel, bir Tonguç, Süreyya'larda, Ankara Palas'larda görümedikleri için yer almamışlardır.

Sayın Arzık, İnönü'nün çevresinde çöreklenmiş bir grubun içyüzünü gerçekten imrenilecek bir ustalıkla anlatmış. Ancak, dediğim gibi verdiği örnekler İnönü kavgasının «içyüzünü» anlatıcı niteliği taşımamaktadır. Arzık da söylüyor bunu.. «İsmet Paşa devlet gibi ciddi olduğu için, zamanın kusurları bile ciddilikten kurtulamıyordu» diyor. Bir kısım çevrenin kadınları hakkındaki hükmü de şudur Arzık'ın: «Ciddi bir meselenin üzerine eğilen kadın görmedim... Erkek de gördüm diyemem... Kadınları hep süs eşyası olarak gördüm. Erkeği de o süs eşyasının hantal sahibi!..»

Yazarın İnönü'nün hakkındaki yargıları da ilginçtir: «İnönü keşke eli yaşından sonra fizike merak saracağına, kimyaya batıp çıkacağına, sosyal problemleri düşüncelerinde pişirmiş, kotarmış, ekonomik problemlerin üzerine eğilmiş, memleketin bünyesini kavramış, yeryüzündeki yeni akımları anlamış olsaydı. Bugünün devlet adamının yüklü olması gereken bilimden yüksüzdür. Dış dışı kavga, ona hiç bir kitabın öğretilmeyeceğini öğretmiştir. Fakat ufku dardır. Formasyonu yetersizdir. Kendi geometrik dünyasının dışındaki dünyayı yok sayar. Vardır o dünya!..»

Şu bölümde İnönü'yü Arzık şöyle tanımlamaktadır:

«İnönü iyi topçu zabıtiydi. Derler ki, iyi topçu zabiti belki ilk atışta hedefe isabet ettiremez, fakat ikinci atışta hâfâsını düzeltir. Davranışlarının çoğu böyle oldu paşanın. Fakat dünya kıpırdaklaştı artık, ve hedefler de durmadan yerinden oynuyor! Topçu zabıtlığı de sökmüyor!..»

Nimet Arzık anlatmıştı. Başbakan Süleyman Demirel, Arzık'ın bu yeni kitabını Cihat Bilgehan'ın elinde görüp şöyle bir bakınca «Aman okumalı bu kitabı..» demiş. Okumalı ya...

CHP. KURULTAYINDA İNÖNÜ..

Arzık'ın kitabını okusunuz. «Bitmeyen Kavga»nın bazı bölümleri daha önce Yön'de de yayınlanmış. Ben asıl, yaşayan İnönü'yü anlatmak istiyordum. Arzık da yaşayan İnönü'de yanlışlarını düzeltmiş, topçuyu bulmuştur belki.

İnönü «atışlarını isabet ettiremeyen topçu zabiti» ortamın solu desteklemekle hâfâsını düzeltmiş gibidir. Genel Başkan, kurultayda oyunu Ecevit'in başı çektiği «ortanın solu»na verdi. Ortanın solu listesiyle, bütün adayların adlarının yazılı bulunduğu listeyi sekreteri Selâmi Erkut'a vererek şöyle dedi:

«Al bu listeyi, benim adıma işaretle getir!»

ŞAPKAMI ALIR GİDERİM...

Kurultayda «ortanın solu» politikası karara bağlanmıştı. «İsmet Paşa çok yaşa» sadaları salonu çınlatıyordu. İnönü kürsüye çıktı ve «Şimdi kısa konuşuyorum. Seçimden sonra tekrar uzun konuşacağım» dedi ve teşekkür etti. Yerine otururken yanındakilerle şakalaştı: «Seçimden sonra konuşurum dedim ama, ya seçilemezsem...» Bunun üzerine İnönü'ye sordular:

- Gülekle seçilirse, ne yaparsınız?
- Seçilemezsem, şapkamı alırım, savuşur giderim...

BU BİR ZAFERDİR...

Kurultay'da en sert tartışmalar sürüp giderken İnönü, yanındaki Turan Güneş'e Fransızca birşeyler fısıldadı: «Herşeye rağmen, bu bir zaferdır.»

Turan Güneş, gene Fransızca bir kâğıda şunları yazdı: «Bu, ortamın çözümünün ve sizin zaferinizdir.»

— Samimi kanaatin bu mu?

— Evet...

giderler... Dolar çok tatlı şey, dayanılmıyor... TİP kurucularından İbrahim Güzelce bile şimdi Amerika'da» diye dokunan Şaban Yıldız'ın sözleri sessize geçitirilirken, delegenin Adnan Ermiş'in sözleri kıyamet koparttı. Ermiş, yönetim kademelerinde işçilere tanınan kontenjanın amacının işçilerin politik eğitimini amaçıyla konulduğunu, fakat pratikte bundan sendikacılara bir imtiyaz doğduğunu ileri sürüyor ve profesyonel sendikacıların böyle bir imtiyaza layık olmadıklarını iddia ediyordu: «Profesyonel sendikacılar, düzenin yarın değişmesinden fayda görecektir. Aksine menfaatlere düzenin böyle devam etmesindedir. Bir defa işçi değildirler. Kaynağından bol para elde etmektedirler. Altlarında Amerika gezileriyle edinmiş otomobiller vardır. Hiç işçilik yapmadan, herhangi bir işverenden üç yıl işçilik yaptı, diye bir bonservis alırsanız, derhal işçi sendikası kurabilirsiniz ve hatta bununla da yetinmez ve partimizden milletvekili dahi seçilebilirsiniz.» Bu konuşma, partinin sendikacı kurucuları arasında derhal bir tesanüt yarattı, ayrı ayrı yerlerde oturan sendikacı kurucular derhal başbaşa verdiler ve bir önerge ile cevap hakkı istediler. Kurucuların sözcülüğünü yapan Kemal Türkler, partiye yaptıkları hizmetleri sayıp döktü ve Çalışanlar Partisi oyunu, komünistlik isnaatı oyunu gibi tertipler sökmeyince, «partinin düşmanları»nın şimdi de içeri kadar sokulup bu oyunu sahneye koydukları suçlamasında bulun-

mekçilerin kurduğu, emekçilerin yönettiği ve halkın isteklerini savunan, halkla içiçe olan bir sosyalist kuruluş Türkiye İşçi Partisi vardır.

Şu halde, bu şartlar altında ve halka ancak ıstıraplar getiren bugünkü çürümüş ortam da halk sosyalizme mutlaka sahip, çıkacaktır ve şimdiden çıkmaktadır. TİP'liler her gün halkla daha gerçek, daha sağlam ilişkiler kuruyorlar. Halk sosyalizme ne tepeden inme devrimlerle, ne de aydınlar arasındaki nazari tartışmalarla varabilir. Hükümet darbeleriyle sosyalizmin kurulabileceği yolundaki hayaller tamamen mesnetsiz şeylerdir. Halkı sosyalizme kazanmanın tek yolu, her zaman, her vesileyle halkın hizmetinde olmaktır. Halkın derterine halkla beraber çare aramaktır. Halkı ezen şartların karşısına ısrarla ve devamlı olarak çıktınız mı, halkın zaten damarlarında olan sosyalizm bilincini seviyesine ulaştır, bir halk eğilimi haline gelir. Bir kısım bozguncu kimselerin ifade ettikleri gibi, sosyalizmin kurulması uzak istikbale ait bir şey değildir. İnsan ömrü içinde gerçekleştirilebilir ve sizler, bunu görebilirsiniz.»

İl Kongresinde Behice Boran ve Çetin Altan da konuşular. Behice Boran, uzun konuşmasında özellikle bağımsızlık ve sosyalizm arasındaki sıkı bağlar üzerinde durdu ve sosyalizmin insan ömrü içinde Türkiye'de gerçekleştirilebileceği yolundaki görüşten farklı olarak, «kapitalist olmayan yoldan kalkınma» sorunu üzerinde durdu: «Türkiye gibi az gelişmiş bir memleket ancak, nihai gaye olarak sosyalizme yönelmiş, kapitalist olmayan bir yoldan kalkınabilir, hızla sanayileşebilir. Böyle bir kalkınmayı da ancak emekçi kütlelerin demokratik iktidarı sağlayabilir.»

Sosyalizmi «nihai bir gaye» olarak kabul eden Boran, «Türkiye İşçi Partisi olarak iktidara geldiğimizde, biz karma ekonomiyi muhafaza edeceğiz. Bunu, sosyalist olduğumuz için yapacağız» dedi ve «bu paradoks gibi görünen» görüşünü açıkladı. İşçi sınıfının öncülüğü meselesine de değinen Boran, gene şimdiki kadar ileri sürülen görüşlerden farklı olarak, bu defa «Spontane bilinç» meselesi üzerinde durdu ve bunun mümkün olamayacağını belirtti ve işçi sınıfına bilincin dışarıdan geleceği tarzındaki klâsik görüşe dayanarak, işçi sınıfının toplumun yapısını değiştirirken kendisinin de değişikliğe uğrayacağını ve bu suretle sosyalist hareketin öncüsü haline gelebileceğini anlattı.

Çetin Altan ise, TİP'in Türk toplumunda yarattığı sosyalist hareketin «taşlaşma, faşist bir parti olan CHP'ye orta kelimesinin yanında bir de sol kelimesi hediye ettiğini» belirterek, CIA dahil, bir çok dış fesat sebeplerinin TİP'i bölme faaliyeti içinde olduğunu açıkladı ve tenkitler üzerinde durdu: «İki türlü tenkit vardır: Burjuva tenkidi, sosyalist tenkidi... Burjuva tenkidi kolaydır. Sen çekil, yerine ben geçeyim tarzındaki tenkitler böyledir. Bu gibi tenkitler İşçi Partisini bölmek isteyenlerin işine yarar. Bir de sosyalist tenkit vardır ki, zordur. Bir hedefe varmak için uygulanan metodları kapsar. Birinci tarz tenkitlere kendilerini kapıran arkadaşlara ikinci tarzı denemelerini tavsiye ederim. Ben pevnir-ekmekle yetiniyorum, şu halde senden daha iyi sosyalistim diyorlar, böyle şey olmaz. Ben beş lira için arkadaşımı satan işçi de gördüm, kendi topraklarının da elinden çıkmasını göze alarak bizimle aynı safta mücadele eden toprak ağası da gördüm. Bunların hangisi makbul? Elbette ikincisi.»

Sosyalizm Tartışmaları

YÖN'ün açtığı sosyalizm tartışmalarına katılmaktan nedense kaçınan TİP yöneticileri, söylemenleri maalesef gönüllerinde tahrif etme imkânı veren kongre nutuklarında, zamanlarının büyük kısmını YÖN'de ileri sürülen

DEMOKRASİ!

Gerek Türk basınında, gerekse Batı basınında çıkan Vietnam fotoğrafları, Almanyadaki Türk öğrencileri tarafından YÖN'e gönderilmişti. İdare, bu fotoğrafların yurda girmesini sakıncalı buldu. Fakat bunun için bir Bakanlar Kurulu kararnamesine ihtiyaç vardı. Sunay'ın, Demirel'in ve bütün bakanların imzasını taşıyan ve 8 Eylül 1966 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 6/6932 sayılı Vietnam fotoğrafları kararnameşi şöyledir:

«Batı Almanyadan gönderilen 43 adet yazı ve resim fotokopisinin Türkiye'ye sokulmasının ve dağıtılmasının yasaklanması, İcra ve İktisat Bakanlığı'nın 9.3.1966 tarihli ve 91091 sayılı yazısı üzerine, 5680 sayılı kanunun 31. maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 22.8.1966 tarihinde kararlaştırılmıştır.»

Şükran demokrasisinde nelerle uğraşılıyor! Fransız televizyonunun Vietnam'daki Amerikan vahşetini belirtmesi üzerine, General de Gaulleden bu yayınları durdurması için ricada bulunan Amerikan Büyükelçisi fena halde haşlanmıştı! Halbuki Türkiye'de, Amerikan basınında çıkan resimler dahi yasaklanmaktadır. Doğrusu aferin!..

fikirleri cevaplandırmaya ayrılmaktadırlar. TİP Genel Başkanı, hemen aynı sözlerin tekrardan ibaret bulunan nutuklarında «tepeden inme, halksız sosyalizm taraftarlarına» veryansın etmektedir. Hele son İstanbul konuşmasında, hayli hırçın ve soğukkanlıktan uzak bir tutumla, TİP Genel Başkanı eleştiriciler yermiştir. Cevaplandırmaktan hicap duyduğumuz şu sözleri, sosyalist partinin Genel Başkanı söylemiştir: «Halk, sosyalizme ne tepeden inme devrimlerle, ne de aydınlar arasındaki nazari tartışmalarla kazanılır», «Bir takım bozguncu kimselerin ifade ettikleri gibi, sosyalizmin kurulması uzak istikbale ait bir şey değildir», «Hükümet darbeleriyle sosyalizmin kurulabileceği yolundaki hayaller, tamamen mesnetsiz şeylerdir», «İşçi örgütünün dışındaki aydın, etikete ne olursa olsun güven caiz değildir. Evet, güven caiz değildir ve yarın bu gibi aydınların ne yapacağı belli olmaz.»

Bu çok yüksek seviyedeki sözleri, YÖN okuyucularına ve TİP Genel Başkanına olan saygımız yüzünden cevapsız bırakıyor ve Çetin Altan arkadaşımız «Sosyalist bir inceleme» başlıklı fikrasına bir iki kelime ile değinmekle yetiniyoruz. Çetin Altan, «Orta sınıfların proleteriyayı peşinden sürüklemekten komprador burjuvazisine cephe almaları, bazı sosyalist dostlar tarafından en geçerli strateji olarak görülmektedir» demekte ve bundan bir takım sonuçlar çıkarmaktadır. Ne var ki böyle bir iddiada bulunulmuş değildir. Sadece ve sadece, emperyalizm - komprador - ağa ittifakından hayli bağımsız ve bu ittifaka karşı dikil-

Sosyalist Cemil Sait ve Ortanın Solunda Ecevit

Önümde, biri bundan 19 yıl önce Günaltay kabinesinde Ticaret Bakanlığı yapmış, diğeri son Kurultaydan sonra Parti Genel Sekreterliğine getirilmiş iki toplumcu CHP'linin kitapları duruyor. Cemil Sait Barlas, «Sosyalistlik Yolları ve Türkiye Gerçekleri»ni 1962'de yayınlamıştı. Bülent Ecevit'in kitabı «Ortanın Solu», dört yıl sonra, 18. Kurultayın öncesinde çıktı.

Halk Partisinin, İnönü'nün sözleriyle «siyasi hayatta yeni bir sahaya açıldığı» bir dönemde, biri artık yaşamayan, diğeri partiyi yeni bir alana doğru götürme görevini alan iki toplumcu CHP'linin açık ve yazılı fikirleri üzerinde durmak faydalı olacaktır. Cemil Sait Barlas, muhafazacı Günaltay'ın kabinesine reformist bir kişilikle girdiği zaman, hiç bir şey yapamayacağını biliyordu. Ama, 1945'den sonra esmeğe başlayan başboş demokrasi rüzgârının meydana getirdiği hava, yeni bir şahsiyetin sağlıyacağı güvene hükümetleri muhtaç bırakıyordu ve Cemil Sait, ısrar karşısında dayanıyordu. Halbuki o devirde hükümetlerin asıl endişesi «siyasi derflere» bir çare bulmaktı ve Cemil Sait «bütün milletin ekonomik ve sosyal derflerine çare aranması»ni öngören bir samimi sosyalisti.

Türk politikasının yakın tarihi, klâsik çizginin pek dışına çıkamamıştır. Yani, siyasi endişeler ve meseleler daima ekonomik ve sosyal meselelere tercih edilmiştir. Cemil Sait Barlas, bir toplumcu olarak, bu tek yönlü ve kısır çekişmelerin acısını duymuş ve saplanılan batağı göstermek istediği zaman «hayâlcî - saf» olarak damgalanmıştır. Ekonomik bir demokrasi istiyordu. «Toplumun çıkarını özel çıkar üstünde tutan ekonomik bir düzen», ve «şahsi kâr peşinde koşan bir sosyal düzenden insanca ihtiyaçları karşılayan bir sosyalist düzene dönüşüm» istiyordu. «Yalnız siyasi değil, aynı zaman da ekonomik ve sosyal haklar için de mücadele etmek gerekir» diyen bir samimi demokratik sosyalizm taraftarı idi.

Son Kurultayda Bülent Ecevit; «Türkiye'nin demokrasisi bir Sosyal Demokrasi olacaktır» derken, ekonomik ve sosyal yönü gelişmiş ve sadece siyasi biçimi önemsenmiş kısır demokrasimize karşı açık tutumunu ortaya koyuyor ve Cemil Sait'in çok özlediği, çok hasretini çektiği bir destek buluyordu. Çünkü toplumlular inanırlar ki, demokrasilere asıl insanca sevgiyi getiren öz, onların üç yönde, siyasal, ekonomik ve sosyal yönde toplumu kavramalarına bağlıdır. «Demokratik araçlarla hürriyet içinde yeni bir toplum yaratmak» tutkusu, eski politikacı Cemil Sait Barlas'a da, yeni lider Bülent Ecevit'e de aynı şeyleri söyletmiştir:

«Sosyal adaletin, daha yüksek bir hayat seviyesinin, hürriyetin ve barışın egemen olduğu yeni bir toplum düzeni!»

Ecevit «sosyal özden yoksun bir demokrasinin Türkiye'yi yaşatmağa yetmeyeceğini» söylemekte ve politik alanda rakibini bir çıkmaza sürükleyerek iktidara gelme usullerinin aslında toplumu ekonomik ve sosyal yönden felâket uçurumlarına yaklaştırdığını cesaretle belirtmektedir. Yani, demokrasi, bir takım siyaset canbazlarının hüner gösterdikleri ve birinin diğerini alt etmesiyle biten bir müsabaka değildir. Bu, insafsız, sevgisiz, sinire dayanan ve sonunda seyredenlere hiçbir şey kazandırmayan bir «oyun» olur. Biçimsel demokrasinin politikacı tipleri bunun için öldürmeğe çıkmış veya ölmemeğe savaşan gladyatörlere ben-

zerler. Cemil Sait de, Bülent Ecevit de bu «sert», «hoşgörüsüz» politikacı tiplerinin dışına çıkan; politikayı kişi veya zümre tatmini için değil, halka öncülük, toplumu çağdaş uygarlık düzenine ulaştırmak yönünde bir araç sayan «idealizmin» temsilcileridir. Barlas, yaşadığı devirde çok küçük bir çevrenin anlayabildiği adam olarak, idealistlerin bilinen çilelerine katlandı; Ecevit ise, bir Kurultayı, koskoca bir Parti Teşkilatını heyecanla ayağa kaldırarak, idealizmin o büyük armağanını aldı.

Cemil Sait Barlas, «Türkiyenin derdi istihbaldır», «insanın insan tarafından sömürülmeyle emeğinin değerlendirilmesi, tabiat kuvvetinden ve servetinden faydalanılması ve bunların kıymetlendirilmesi Türkiye için tek kurtuluş yoludur» derken; hürriyetin sağlanması, eşitliğin korunması, sosyal güvenliğin topluma yayılması gibi neticeleri devletin yürüteceği ve kontrol edeceği bir üretim politikasına bağlı görüyordu. Bu politikada özel teşebbüsün veri «kendi gücü»nü aşamazdı. Sosyalist parti demek artık doktrinici parti demek değildi. Sosyalist prensipleri, sınıf ayrımlarını körüklemekten, bilâkis sınıfları birbirine yaklaştıran, aradaki mesafeleri kapatan halkçı partiler kanalıyla uygulamak da mümkündü. Amaç «hürriyet, adalet ve sosyal güvenlik» olduğuna göre, bu amacın gerçekleşmesi için mutlaka yeni bir partinin kurulması da gerekmezdi. Mevcut partilerden biri bu amacı gerçekleştirebilirdi. Bu amaca yönelmeyen bir parti ise, sonunda çökmeğe, yok olmağa mahkûmdu.

Ecevit; «CHP, yeni bir devrimci atılış getirecek bir dönemdedir. Ortanın solu politikası bu Kurultayda zafere ulaşır, bu hamle ve atılış da bu dönemde gerçekleşecektir.» sözleriyle, Halk Partisinin, ortanın solu politikası ile, siyasi-ekonomik ve sosyal demokrasiyi yerleştirmek ve çalıştırmak amacını belirtiyor ve topluma büyük bir rahatlık, tam bir güven veren şu sözleri söylüyor:

«Savunduğumuz politika, insana en üstün değeri veren; insan kişiliğini gelişmesini her türlü baskı ve engellerden kurtarmak isteyen; insanların manevi ve maddi gücünü imkân eşitliği içinde harekete geçirmeyi sağlayan; insanlık onuruyla, özgürlükle, sosyal adaletle bağdaşmayacak etkileri ve yöntemleri reddeden; ve maddi yoksulluğun da, manevi yoksulluğun da herkes için sona ereceği insanca bir toplum düzenini insanca usullerle kurmağa çalışan bir tutum ve davranıştır.»

Böyle bir tutum ve davranışı kuşku ile karşılamak, reddetmek, kötülemek mümkün değildir. Cemil Sait'e hayâlcî diyenler, onun fikir ve gönül seviyesine ulaşamadıkları için ona kahredener, şimdi Ecevit'in ve onu destekleyen kuvvetlerin çoşkunluğu karşısında «büyük değişmeyi» ve «Büyük Hareket»i pek anıyamamaktadırlar. Ama anlayacaklardır. Bütün kuşkuşların ağır perdelerini kaldırmağa güçleri vardır idealistlerin. Çünkü bilgileri, inançları ve sevgileri vardır. Halkı düşünmeyen, halkı sevmeyen, sadece sandıktan çıkmayı gözleyen bir demokrasi olamaz.

Türk toplumluları ülkeye ve millete gerçek demokrasiyi, sosyal demokrasiyi hediye edeceklerdir.

Sadun Tanju

TİP Büyük Kongresi

Bu ayın sonlarında yapılması beklenen TİP Büyük Kongresinin şimdi teknik nedenlerle Aralık ayında yapılması düşünülmektedir. Düşünülen başka bir husus, Büyük Kongrenin Malatya gibi bir Doğu ilinde yapılmasıdır. Fikir ilk bakışta caziptir. Sosyalist bir partinin büyük kongresini, yurdun en çok ihmal edilmiş, en fakir bir köşesinde yapması yerindedir. TİP, Doğu da önemli kongreler ve büyük toplantılar yapma yolunda çaba göstermelidir. Ne var ki hâlen Doğu'da bir kongre, önemle

mesi mümkün kudretli bir «ara tabakalar»ın varlığından ve bunların halk kütlelerine dayanabildikleri ölçüde, önemli bir tarihî rol oynayabileceklerinden söz edilmiştir. Emperyalizmin bu tabakaları ele geçirmek için, Tunçkanat'ın açıkladığı CIA raporunun da gösterdiği üzere, büyük çabalar harcadığı belirtilmiştir. TİP'li sosyalist dostlarımız ise, bu tabakalara halkçı bir bilinç kazandırılması sorununu hayati bir dâvâ olarak ele alacakları yerde bütün enerji ve kabiliyetlerini onların faşizmin ve emperyalizmin âletleri olacaklarını ispatlamaya harcamaktadırlar. Doğrusu, anlayamıyoruz...

AZGELİŞMİŞLİĞİN TARİHSEL NEDENLERİ

VI - Sosyolojik Açıdan Din

Niyazi Berkes

Bir Mehdicilik akımı olan Nureculuğun körüklediği cihat, Johnson gâvuruna değil, Gazi Mustafa Kemal'e karşıdır. Onun inandığı «Deccal», birincisinin temsil ettiği emperyalizm değil ikincisinin teşkil ettiği Cumhuriyet Türkiye'si bağımsızlığıdır.

SÖMÜRGELEŞMEYE KARŞI DİRENİMLER

Şimdi sömürgecilik kuruluşundan önce bu etkilerin eski toplumu birdenbire yerinden oynatmasının hissedilmesiyle meydana gelen ve sömürge olmaktan kurtuluş amacıyla yapılan direnmelere gelelim ve bunların neden sonuçsuz kaldığı sorununa da değinelim.

Bunların eninde sonunda başarısızlıkla sonuçlanması, ulus ve halk temeli olan hareketler haline gelmemelerinin eseridir ve bunda din önemli bir rol oynamıştır. Fakat neden? Doğu geleneğinden mi? Göreceğimiz ki, bunda dinin, Batı etkisi altında Doğu geleneğindeki, şekilden çıkarak olumsuz ve yıkıcı bir nitelik kazanmasının büyük rolü olmuştur.

Doğu sistemi geleneğinin içinde yukarıda saydığım ve onun anti-tez olan feodal ve demokrat (veya daha yerinde bir terimle egaliter) eğilimler her zaman vardı. Her sistemin, kendi içinde kendi zıtları olduğu gözlemi bu sistemler için de doğrudur. Doğu sistemleri, Lacoste'un sanır gördüğü gibi ve Marx'ı yerinde yorumlamasından ileri gelen bir fikirle savunduğu gibi dörtbaşı mâmur, dengeli, istikrarlı, durgun ve hareketsiz lök gibi şeyler değildi (Marx'ın sözünü ettiği değişmeye mukavemetlilik köy toplumları plânı içindir.) Bu sistemin de kendi içinde kendine özgü diyalektik zıtlıkları vardır.

Bunlarda görülen iki anti-tezden feodalizm, bu imparatorluk sistemlerinin «mülk» doktrini yüzünden toprak tan yani feodal toprak mülkiyetinden mahrum edildiği için, tarihsel ve ekonomik rol oynama kabiliyetini, iğdiş edilmiş kişiler gibi, kaybetmişti. (Bazan bu imparatorlukların, örneğin Osmanlılardan önce olduğu gibi, Anadolu'da ve özellikle Balkanlarda feodal toprak mülkiyetinin çiçeklenme halinde olduğu yerlerde, köylünün Türklere karşı direnme göstermesi ve hattâ onları tercih etmesi bundandı.) Fakat bu imparatorlukların merkez kudreti zedelendiği zaman ve bundan yer yer «mülk» gasbetmek şeklinde derebeylikler çıktığı zaman, geleneksel sistemin içinde hareketsiz yatar durumdaki feodalizm kendine özgü aşamada oynadığı rolü dahi oynayamaz. Sistemler meşruluklarını, ya tabiat üstü bir kudretten ya da halktan aldıkları iddia etmekle beraber, gerçekte toplumda mevcut şartların gerektirdiği fonksiyonları yap-

bilmelerinden ahrlar. Fonksiyonlarını merkezi bir imparatorluk cihazına kaptıran feodal, şimdi halka veya devlete veya feodalite ait olması gereken toprakları gasbetmiş olan derebeyine karşı hiç bir rol oynamamıştır.

Bu yüzden, bu kısır feodalite bizde daima gericilik ve yobazlık kuvvetlerinin desteği olmuştur. Bu havada kalmış feodalizmin gericiliği Batı feodalitesinin geçmişi, toprağa ve feodal hukuk müesseselerine dayanan tutuculuğundan farklı olmuştur. Toprak ve hukuk temeli tamamiyle yokolduğundan, İspanya, İtalya, Almanya gibi yerlerde zamanımızda görülen kuruntivanlı aristokratlar gibi asılsız bir «memleket çocukluğu» iddiasından başka bir dayanağı yoktur. Bizde bir aralık sesi çok duyulan Anadoluçuluk ideolojisi bu asılsız, temelsiz Anadolu feodalitesinin hasretini çekenlerin körüklemeye çalıştığı bir akımdır. Tarihte kökü kurumuş bu sınıfın çocukları geçmişte en çok medreselere giderler, bâzan da ulema silkinde yükselebilirler. Bugünkü de daha ziyade Avrupa üniversitelerinde okumuş, daîma menfi kafalı, kendilerini ne Osmanlı sistemine ne de onun modernleştirilmiş şekillerine uyduramamış, daima menfi zihniyetli kimselerdir. En büyük özellikleri, kafalarının ekonomik realiteden uzak hayâlciler olmalarıdır. Devlet veya ulus bütünlüğünün sarsıldığı zamalarda ayrılıkçı bölgelik hevesleri de bunların özelliklerindedir.

İkinci anti-tez esnaf ve köylünün devlet ortodoksisini temsil eden resmi ulemanın karşısındaki tasavvufu ile Anadolu folklorunda ifadesini bulan köylü dininin temsil ettiği egaliter ve halkçı kuvvetlerdir. Bunlar da esnaf ve köylünün sefilleşmesi ile birlikte egaliter, halkçı ve hattâ devrimci niteliklerini kaybederek şimdi Nurculuk adı altında karşımıza çıkan Mehdicilik akımları ya da salt tenbellik ve miskinlik yuvaları haline gelmişlerdir.

İÇ GELİŞİKLİKLERİN DİNAMİZMİ NEDEN YOK OLDU?

Bütün bunların bize ifade ettiği şey şudur: Geleneksel düzenin sarsılması ile başka bir düzene doğru evrimde iç çelişiklik kuvvetlerinin harekete geçmesiyle zıddı oldukları sisteme karşı kendilerini gerçekleştirmeleri mümkün olmamıştır. Doğu toplumlarının, büyük dünya değişiklikleri karşısındaki değişmemelerinin en trajik

yanı budur. Çünkü bu, onların kendi iç kuvvetlerinin gelişmesiyle değişme fırsatını kaybettiklerini gösterir. Bu yüzden gelişme olabilecek şeyler, ya dışarının zorlaması altında olmuş şeyler ya da dışarıyı körü körüne kopya ederek yapılmış şeyler olmuştur. Bunu da Batı baskısı faktöründen başka bir nedenle yorumlayamayız, meğer ki, Hristiyanlara özgü olan «Doğuların hiç bir şeye kabiliyetleri olmamaları onların tabiatlarında köklüdür» inancına katılmış olalım.

Bu toplumların, kendi iç kuvvetlerinin gelişmesi ile gidebilecekleri yön ne feodalizm ne de kapitalizm olabilirdi. Benim tahminime göre, bu toplumların diyalektik gelişme yönü bu devletçi despotizm şeklinden onun zıddı olan demokratik sosyalizm şekline olabilirdi. Fakat, kapitalizm ve emperyalizmin hâkim olduğu bir dünyada bu yönde bir diyalektik gelişme bu toplumların içine düştükleri şartlar altında imkânsızdır.

Bunu anlamada bize yardımcı olabilecek bir örnek, böyle bir despotik sistemde bulunan Rus toplumunun gelişme yönünün bu nitelikte olacağını düşünen Narodnik'lerdir. Onların yapıldığı nokta, Rusya'da hem feodalizmin hem de kapitalizmin gelişmiş ve gelişmekte olmasıydı. Doğu ve İslâm ülkelerinde kapitalizm ve sömürgeciliğin yaptığı önleyici işi, orada yerli feodalite ile yerli kapitalizm yapmıştır.

Bu toplumların tarihsel ve diyalektik gelişme yönünün, imkân olsaydı, demokratik sosyalizm yönünde olabileceğini bize ima eden diğer bir delil, de bugün bu bölgelerde olup ta sömürgecilikten kurtulmuş olan ülkelerde (Meselâ, Mısır veya Cezair) gelişmelerin bu yönde olmasıdır. Bu, aynı zamanda bize, bu rejimlerin altındaki fikirlerin Batı'dan aşırılmış fikirler olmadığını, Batı'dan alınan fikirlerle karşı olarak kendi iç diyalektiklerinin ister istemez zorunladığı eğilimler olduğunu gösterir. Bunların, emperyalizmin boyunduruğundan kurtulduktan sonra mümkün olduğuna baktığımızda, geçmişte bu yöndeki gelişmelerin olamayışını engelleyen kuvvetin emperyalizm olduğuna daha kuvvetle inanabiliriz.

DİNİN ROLÜ

Neden din de bunda olumsuz bir rol oynadı dedik? İslâm dini, Müslüman Doğu imparatorlukları tarihinde hem toplumsal hem kişisel seviyede bu sisteme uyan başarılı bir rol oynadığı halde, şimdi nasıl bu aynı dinin ters yönde rol oynadığından söz edebiliriz?

Bu soruya cevap verebilmek için Batı'daki ve Doğu'daki siyasi buhran ve değişme konusunda yaptığımız karşılaştırmaya benzer bir karşılaştırmayı, din konusunda da yapmamız gerekecektir. Bu gibi konuları, kendimiz ya Batı manzarasına ya da Doğu manzarasına hapsedmek yerine karşılaştırmalı olarak anlamağa çalışmak zorundayız. Aksi halde, ya Batıcılık ya da Doğuçuluk gibi tek-yanlı yorumlamalara saplarız.

Onaltıncı yüzyılda, özellikle bunun sonlarında, gerek Avrupa ve gerek İslâm dünyası önemli bir dini buhran geçirmekteydi. Bunun, dünyanın geçirmekte olduğu büyük ekonomik buhranın yarattığı toplumsal çalkalanmaların bir ifadesi olduğunu yukarıda söylemiştim. Bu dini buhran içinde Batı'da göze çarpan olayların belki en önemlisi, yer yer «messianik» akımların patlak vermesidir. Hristiyanlar arasında bir inanca göre, İncilde bir «bin yıllık dönem»in dolacağı günün geleceği, o gün dünyanın zulüm ve adaletsizliklerinden halkı kurtaracak bir kurtarıcının çıkacağı, mutlak eşitlik ve adaletin hâkim olacağı ilâhî bir düzenin kurulacağı bildirilmişmiş.

Said-i I

Esnaf ve köylü küteleri arasında bu gibi umut fikirleri zaman zaman kendini gösterirdi. Söz konusu ettiğimiz dönemde bu, Avrupada en kuvvetli şekli ile kendini gösterdi. Orta Avrupa'dan İngiltere'ye kadar yer yer «millennium» hareketleri ve ayaklanmaları oluyordu.

Buna benzer olaylar, hem de tesadüf eseri olmayarak, Doğu'da da oluyordu. Hatta Yahudiler arasında. Osmanlı ülkelerindeki Yahudiler arasında, Sabatay Sevi adındaki önderin yarattığı messianik hareket, yalnız bu ülkelerdeki Yahudileri değil, Almanya ve Polonya'daki Yahudileri bile harekete getirmiş, dünyanın sonu geldiği ve Sabatay'ın beklenen kurtarıcı veya yenileyici mesih olduğu fikri kaynaçmalara sebep olmuştu (Bu Sabatay Sevi'nin babasının İzmir'de bir İngiliz ticaret evinde çalıştığı, bu ticaret evi sahibini nde İngiltere'de «millenaire» bir hareketin mahsulü olan Anabaptist'lerden olduğunu tesadüfen öğrendim.).

Benzer nitelikteki dini değişimleri İslâmlar arasında da görürüz. İslâmlıkta messianik fikirler, yani zulüm ve adaletsizlik içinde çürüyen dünyanın sonu geldiğine dair alâmetler belirceği, insanlığı bundan kurtarıp mutlak adaleti uygulayan ilâhî bir düzenin ebedî olarak kurulacağı, insanlığı buna götüreceği bir kurtarıcının çıkacağı ve bunun Mehdî yani Tanrı tarafından doğru yola konmuş kişi olacağı fikri ne Kur'anda ne de Hadîste olmadığı halde bu inançlar Osmanlılardan önce İslâmlar arasında vardı. Öyle gözüküyor ki, İslâmî kaynaklardan gelme bir inanç olmadığı halde, Mehdî fikrinin son şeklini almasında ve yayılmasında en büyük rolü oynayan olay, Endülüsteki İslâm devletlerinin çökmesi ve nihayet Onaltıncı Yüzyıl sonunda Müslümanların İspanya'yı yurtdışından atılmaları olmuştur. Bunun bir serpişmesi, kuzey Afrika Müslüman ülkelerine yayılan tarikat akımında görülür. Diğer bir serpişmesi doğrudan doğruya Türkiye'ye geldi.

1580-1600 yılları arasında İstanbul'da ve Anadolu'da kıyamet gününün yaklaştığı ve Mehdî'nin geleceği inancı çok yaygın bir hale geldi. Pek muhtemel olarak bu yayılmanın kaynağı, 1578'den itibaren İstanbul'a çok sayıda muhaceret eden (ve bugün Ga-

daki Arap Camii etrafındaki bölge yerleştirilen) Mağribîler olmuş. (Bunların çoğu Granada'dan gelmiş. Bunlar arasında şiddetli bir Hıyanet korku ve nefreti vardı. Aynı yerlerde Osmanlı devletinin Akdeniz İspanya - Papalık - Habsburg devletleri ile çetin bir savaş halinde olduğu, İspanyolların ta Tunus'a kadar Müslüman ülkelerini tehdit ettiği bu olayların Türkler arasında da yayılmasını kolaylaştırmıştır. Buna ilâve olarak, bu yıllar Osmanlı devlet sisteminin mali, askeri müesseseleriyle topa ilgili müesseselerinde ve idaresinde temelli bozulmalar hissedilecek hale gelmişti. Nihayet, bütün bunların arasında Avrupayı etkileyen, Akdeniz kıyılarında ve Osmanlı ülkelerini de sarsan büyük ekonomik buhranın rolü geçici Hicri 1000 yılının rastladığı 1592. İslâmanlar arasında (Avrupa'da da lüğümüze) «millénaire» umutlarının esine çıktığı tarih olarak alınabilir. Üstün bu alâmetler, halk arasında «bu dinin yaklaştığını gösterdiğine ciddi olarak inanılan alâmetlerdi (İstanbul'da kopan büyük bir veba salgını ve sık çıkan yangınlar da halkın umutlarını arttırıyordu).

Dünyanın sonunun yaklaştığı, Decin çıktığı veya çıkacağı, Mehdinin gelişi fikri Müslümanların dini düşünüşünde temelli değişiklikler yapılabileceği gibi, halk kütlelerinin politik eğilimlerine, büyük sonuçları olacak vaat vermiştir. Müslüman inanç ve emeli o tarihten sonra bu inançta göçkenliklenmiştir. Biz, İslâmiyeti İlahî hükümlerin veya fıkıhçıların veya bu dini bunların kitaplarından öğrendiğimiz için ve bir de Batılılardan gelen «İslâmiyet akli bir din değil, inançtır» gibi anlamsız bir dogmaya saplanmamız için halk arasında yaşayan İslâmîğin bilmeyiz; bilsek de «bunlar İslâmiyette olmayan hurafattır» der geçiz. Özellikle generallerimiz ve öğretmenlerimiz bu çeşit düşünmeye pek meraklıydılar.

Onun için bu tarz inançların halkta görüşündeki rolünü anlayamıyoruz. Batı'da messianik fikirler, yeni bir çağın gelişi ile değişmeler geçirenin hız verdiği devrimci veya devratic eylemler yavaş yavaş «dünyanın sonu» kavramı, yerine «terakki» «evrim» kavramlarına döndü. Bana sekizinci yüzyıldan sonra dünya-

nın sonu ile değil, dünyanın ve dünyadaki herşeyin başlangıcı ve evrimi ile meşgul. Doğu'da ise kötü'den iyiyeye gidileceği umudu, zamanla dünyanın daima kötü olduğu ve daima kötü olacağı fikrine döndü. Yıllarca beklendiği halde sonu gelmeyen bir dünya daima kötü olan, daima kötü kalacak olan ve hiç değişmeyen, hiç değişmeyecek olan bir dünyadır.

Zaman zaman şurada burada çıkan Mehdiler, halk kütlelerini devrimci yöne çevirmek yerine, bu esas fikri telkin yolu ile sömürme geleneğini de açtılar. Bu Mehdilerin fikirlerinin halk kütlelerini nasıl korkunç bir yanılma içine sürüklediğine aşağıda değineceğim.

İşte, Doğu toplumlarının diyalektik gelişmesini engellemede rol oynayan din ile kastedtiğimiz budur. Müslümanlar arasında din, bu rolü ne şekilde oynamıştır?

DİRENMELERİN BAŞARISIZLIĞI

Bu dini kütle hareketlerinin ifade ettiği iki şey, bu toplumların sömürgeciliğe karşı yaptıkları direnmelerde, ve sömürge olmamış olanlardaki politik değişimleri yaratıcı yönlere çevirmede başarısızlıklarının nedenlerini bize açıklar. Bu iki şey şudur:

1) Direnme veya değişme hareketlerinin çoğunda siyasi veya dünyevi ölçü ve motiflerden ziyade dini veya uhrevî ölçü ve motiflerin rol oynaması; yani, halk kütlelerinin biricik dayanacağı dinde görmesi. Fakat bu dayanak rolünü göreceğiz olan din, geleneksel sistemdeki din ve tasavvuf dini değildir. Doğu tipi devletle birleşik olan İslâmlıkta siyasal temeli dinde görmek fikri yoktur. Aynı açıdan olmak la beraber, Haricî'lere, Hanbelî'lere ve daha sonraki İbn Teymiye'cilere özgü olan bu fikir Osmanlı Hanefîliğinin kabul etmediği, hatta aleyhine savaşmış bir görüştür.

Dünya ekonomik buhranının Osmanlı ülkelerinde akislerinin besbelli hale geldiği yılların padişahlarında olan Murad IV'ün, geleneksel sistem zor kuvvetiyle yerine getireceği inancı ile giriştiği işlerden biri bu yeni Müslümanlık anlayışına savaş açmak olmuştur. Bu yüzden Anadolu'da kıyamet kadar Mehdî, şeyh ve hoca astırdı. Buna rağmen, ne eski sistemi yerine getirebildi, ne de toplumcu ve devrimci karakterini kaybetmiş şekilde Mehdîcilik kökünü kazıyabildi. Kendisi, bir Deccal gibi ortalığı kasıp kavurduktan sonra alkolden ölüp gitti, halk kütlelerini doğru yolda yürütecek bir Mehdî de çıkmadı.

Olumlu eyleme dönmemiş inançlı insanların kurtuluşu değil, sefaleti kabul etmeğe götürür. Bu gibi islahat teşebbüsleri ile, halkın bu çeşit inançlarının peşine düşmesi hiçbir ilerleme yaratmadı, çünkü Batı ekonomisinin etkileri bu devletin yapısını her gün biraz daha kemiriyor, halk kütlelerinin köy ve kasaba ekonomisini de her gün biraz daha köstebekleştiriyordu. Sözü nü ettiğimiz çeşitten teşebbüsler, onsekizinci yüzyıla kadar devam ettiği halde, başlayan eğilim durmaksızın devam etti; yani din eski anlamdaki devletten ayrılıyor, zamanla devletin yerine kendisinin bir toplumsal birim temeli olabileceği fikri ulema arasında bile kuvvetleniyor, giderek Selefîliğin: «kütleler dine dayanarak toplumsal var-

lıklarını muhafaza edebilecekler» fikri yerleşmeye başlıyordu.

2) Fakat dini dünya görüşündeki bu değişimin en trajik yanı, resmî İslâmlıkta bulunmayan bir inanç olan Mehdî fikrine, resmî İslâmlıkta bulunan ve çeşitli anlamlarda kullanılan Cihat fikrinin eylem olarak ilâve edilmesinin yarattığı tenakuz olmuştur. Mehdî inancının, bir hareket haline geçtiği takdirde yapılacak savaşın bir Cihat olduğu fikri, emperyalizme karşı Müslümanlarda görülen ilk direnme hareketlerinin hepsini traji-komik bir tenakuz içine düşürmüştür. Cihadın bir ödev olduğunu halk kütlelerine inandırmak zor bir iş değildir, fakat sözü nü ettiğimiz dönemin şartları altında Cihat kime karşı olacaktır?

Klâsik anlamda Cihat, inanmaya veya inkâr edene karşıdır; halk anlayışında kâfir'e veya Türk halkının ağzı ile «gâvur»a karşıdır. Geleneksel devlet döneminde bu Osmanlı ülkelerinde Hıristiyan veya Avrupalı, Moğol ülkelerinde Hindu vesair Müslüman olmayan topluluklardı. Geleneksel Doğu devletinde bunlara karşı cihat söz konusu değildi; çünkü onlar bu devletin kanunu altındaydılar. Devletin temelini din olması gerektiği fikrine kapılan ulemanın etkisi altında kalan bazı hükümdarların (Meselâ, Hindistan'da Evrengzib'in) başvurduğu gayri-Müslimleri ezme politikası müstesna, Müslüman Doğu despotları Müslüman olmayan halklara Batı'da bile görülmeyen imtiyazlar tanımışlardır. Şu halde, şimdi Cihat kime karşı?

Beraber yaşadığı gayri-Müslimi ezme yani dini devletin temeli yapmayan hükümdara karşı. Daha sonra, Avrupa «gâvurlarının usullerine göre islahat yapmağa kalkan devlete ve onun başındakilere karşı, Avrupalı «gâvur»u tanımayan, ona gücü yetmeyen halkın nazarında Avrupalı, hele onun kendi dinine sadık olduğu da öğrenildikten sonra, Cihat hedefi olmaktan çıkıyor, hatta ona karşı bir takdir bile hissediliyor. Asıl Cihat hedefi, kendi toplumunu Müslüman yapmayan kendi devletidir.

Halkın bu şekilde düşünmesindeki sezgisel büsbütün temelsiz olmamakla beraber, bu başka şekilde bir tenakuz ve dilemma içine düşen devlet yanında halkı da ayrı bir tenakuz ve dilemma ile karşılaştırmıştır. Sömürgeciliğe karşı doğan ilk halk direnmeleri hareket haline gelince, Hindistan'dan Cezayir'e kadar hemen her yerde bu tenakuzun içine düşülmüştür.

Hindistan'da başlayan şiddetli Cihat hareketleri çok geçmeden bu cihadın kime karşı olduğu meselesinde şaşkınlığa düşmüş, çökme halindeki Moğol devletin yanbaşında bir dev gibi büyüyen East India Company'nin «gâvuru», Cihat hedefi olmaktan kolayca sıyrılmıştır. Müslümanlar kime saldıracaklarını bilemez oldular; önelerine gelene saldırmağa, nihayet birbirlerini le savaşa başladılar.

Osmanlı ülkelerinde görülen bütün halk kurtuluş hareketleri Cihat bayrağı altında herşeyden önce Fransız veya İngilizlere karşı değil, Osmanlı padişahına ve devletine karşı; sonra da birbirlerine karşı olmuştur. Cezayir'de ki Abdülkadir savaşı Fransız istilâsı karşısında başladığı halde, bu hareket kolaylıkla Osmanlı devletine karşı isyan ve daha sonra da Kadiri'lerle Ti-

canîler arası savaşı haline geldi. Sudan'da Mehdî İngilizlerle savaşırken savaşının «gâvur»larla birlik olan Osmanlı devletine karşı olduğunu ilân ediyordu. Mısır'da Urabi Paşa isyanı hem Türklere, hem Hidiv'e ve bir de İngilizlere karşı idi.

Fakat durumu anlatmak için tarihe ve uzaklara gitmeye ne lüzum var? Aynı şey kendi içimizde ve gözümüzün önünde olmaktadır. Bir Mehdîcilik akımı olan Nurculuğun körüklediği Cihat, Johnson «gâvur»una değil, Gazi Mustafa Kemal'e karşıdır. Onun inandığı Deccal, birincisinin temsil ettiği emperyalizm değil, ikincisinin temsil ettiği Cumhuriyet Türkiye'si bağımsızlığıdır.

Batı etkisinin yarattığı bozukluklara karşı din temeline dayanılarak başlanmış olan bu direnmeler, bunun tersi yönde cereyan etmiş bir din savaşları geleneğinden gelmiş olan Batılılar için büyük bir talihsizlik oldu. Bu durum, sömürgecilerle din alanında da Müslümanların gelişmesini engelleyecek etkiler yapma fırsatını vermiştir. Müslüman ülkelerin hemen hepsinde sömürgecilerle tarikatçılık Müslümanlığı ile Selefîlik Müslümanlığını kuvvetle desteklemişlerdir. Bu destekleyiş, bazan bu iki çeşidin önderlerini emperyalist ajanları haline sokma derecesine gelmiştir. Yirminci yüzyılın en etkili selefi düşünürü şeyh Reşid Rıda bunun en tipik örneklerinden biridir.

Bu tarikat ve seleflik şekli ile İslâm dini, kütlelere ne ekonomik ne politik yön verecek muhtevaya malikti. İslâmiyet, örneğin Osmanlı sisteminde olduğu gibi, siyasi kudretle birlikte olduğu zaman hem politik birlik unsuru, hem toplumsal yön unsuru olabilmştir. Hiç değilse, hem Osmanlı, hem Moğol sistemlerinde gördüğümüz gibi, uzlaştırıcı, eklektik bir din siyasetine olan kâim veremekte dini parçalanmaları önleyebilirdi. Bu uzlaştırıcı sistem içinde İslâm dini bütün çeşitliliklerini ve zenginliklerini kapasitesinin sonuna kadar geliştirebilirdi. En şiddetli ilâhiyat, felsefe ve tasavvuf ayrılıklarına rağmen Doğu despotizmi bunları, kendi örneğine uygun renkli bir desen şeklinde tutabilirdi. Bazı hükümdarlar, Moğolların Ekber'i gibi, dinler-üstü bir eklektik din kurma hevesleri bile beslemişlerdir. Bu Doğu imparatorlukları zamanında İslâmiyet Batı'da Hıristiyanlara, Doğu'da Hindu ve Budhistlere kadar genişleyen muazzam bir Asya sahnesinde, dünya tarihinde görülmedik bir dinler arası anlaşma ve kardeşlik havasını tasavvuf plânında geliştirecek derecede bir geniş mezheplilik göstermiştir.

Emperyalizmin etkileri altında gördüğümüz manzara ise şudur: İslâm düşünüşü, sözünü ettiğimiz ilâhiyat, felsefe ve tasavvuf plânındaki ihtilâflara karşı dayanıklılık göstermek şöyle dursun, daha aşağı seviyede mezhep ve tarikat ihtilâflarına bile tahammül edemeyecek hale gelmiştir. İslâm grupları birbirlerine düşman olduktan sonra, hepsinde başka dinlere karşı bir olumsuzluk ve genel olarak görülmedik bir fanatizm ve cehalet içine düşmüştür. İslâmîğin bu halinden, halâ kurtuluşu olduğu da söylenemez. Sömürgecilikten kurtulmuş Müslüman toplumlar halâ alıştırıldıkları din görüşünden uzaklaşamadıkları gibi, Türkiye gibi sömürge olmamış olan bir ülke de bugün aynı seviyeye inmiştir.

SURİYE'DE «ASKERİ SOSYALİZM»

Suriye, uzun yıllardır ilerici subaylar ve aydınlar ile büyük toprak ve ticaret burjuvazisinin mücadelesine sahne olmaktadır. Ülke, istikrara kavuşmaktan henüz çok uzak olmakla beraber, ilerici askerler ve aydınlar, büyük burjuvaziye tasfiye etmiş benzemektedirler. Küçük burjuvazinin önemlice bir kesiminden ve din adamlarından destek gören büyük burjuvaziye karşı, askeri yönetim, gittikçe daha fazla işçilere yaslanma ihtiyacını duymuştur. Geçenlerdeki bir darbe teşebbüsünün bastırılmasında silahlı işçi birlikleri önemli bir rol oynamıştır. Son günlerde İsrail ile olan çatışmaları hayli tehlikeli bir safhaya giren ve Hatay'ı istemenin isabetsizliğinden bir türlü kurtulamayan bu Güney komşumuz hakkında pek az şey bilmekteyiz. Halbuki Batı basını Suriye'deki ilerici askeri rejim konusunda çeşitli yazılar ve incelemelerle doludur. Nitekim Le Monde'da Eric Rouleau imzasıyla bir yazı dizisi yayınlanmıştır. Bu ilgi çekici yazının önemli kısımlarını okuyucularımıza duyuruyoruz.

General Hafız

nuçlanması olarak görülmüştür. Baas'ın «tarihî şefleri» Mişel Eflâk ve Salah El Bitar, burjuvazi ile işbirliği hâlinde gerçekleştirilecek bir evrime ve reformculuğa inanmaktaydı. Çoğu fakir tabakalardan gelen subaylar ise (Genç Türkler) sosyal adaleti gerçekleştirmenin tek yolunun şiddetli hareket olduğu düşüncesindediler.

Politik konjonktür, Genç Türklerle yardımcı oldu. Suriye-Mısır Birliğinin 1961'de çöküşünden sonra iktidara burjuva politikacılar gelmişti. Bu iktidara son veren Baas, kamu oyununa, büyük burjuvazinin kısa süreli egemenliğinin artık kesinlikle nihayete erdiğini göstermek zorundaydı. Bu sebeple, evvelce millileştirildiği halde büyük burjuvazi iktidarının özel sektöre devrettiği bankalar ve sigorta şirketleri yeniden millileştirildi. Nâsır'ın başlattığı toprak reformu, fakir halk tabakalarını kapsayacak şekilde genişletildi. (Halen Orta Doğu'da en ileri toprak reformu, Suriyede uygulanmaktadır. Fazla topraklar tazminatsız kamulaştırılmaktadır. Reformdan yararlananlar ise, arazi bedelinin dörtte birini ödemektedirler).

1963 Ekiminde yapılan partinin Altıncı Kongresinde, esas itibarıyla Kahire ve Şam arasındaki gerginlik sayesinde sol görüşler kazandı. Mişel Eflâk'ın öfkesine rağmen, «üretim araçlarını işçiler ve köylüler yararına millileştirme»ye karar verildi. Bir kaç gün sonra Bitar Hükümetinin yerini daha radikal General Hafız Hükümeti aldı. Bu hükümette sol kanat, bir çok koltuğa sahipti.

VE MÜSLÜMAN KARDEŞLER!

Solun ağır bastığı, büyük şehirlerde ağaların ve Müslüman Kardeşlerle ittifak hâlindeki tüccarların tahrik ettikleri aylarca süren grevlere ve ayaklanmalara yol açtı. Bu durum sonucu 1964 Mayıs'ında General Hafız Hükümeti düştü. İktidara tekrar Salah Bitar geldi. Fakat Bitar'ın mülk sahipleriyle iyi geçim yolundaki ısrarlı teşebbüsleri sonuçsuz kaldı. Burjuvazi, parti içindeki ılımlı ve aşırı eğilimlere aldırmaksızın Baas'ı tasfiyeye kararlıydı. Yatırımları yavaşlatmıştı ve sermayesini hileli yollarla dışarıya kaçırmaktaydı. Böylece, mülk sahiplerinin desteğini elde edemeyen ve bu yüzden ekonomik durumu düzeltemeyen Baas'ın ılımlı kanadı, geçici bir yenilgiyi kabullendi. 1964 Ekiminde General Hafız Hükümeti, Baas'ın Suriye kolunun tam desteğiyle yeniden iktidara geldi.

Ordu ve parti'deki Genç Türklerin zorlamasıyla, özel mülkiyete karşı taarruz hızlı bir tempoda yeniden başladı. Aralık a-

yında, kanun niteliğinde bir kararname ile yabancı şirketlere petrol imtiyazı verilmesi yasaklandı ki, Orta Doğu'da böyle bir şey ilk defa görülmektedir. Suriye Hükümeti, petrol kaynaklarını bizzat değerlendirecekti. 2 Ocak 1965'te sanayi sektöründeki yatırımların yüzde 80'ini teşkil eden 115 sanayi teşebbüsü millileştirildi. Bir ay sonra, dış ticaret, yüzlerce ithalât ve ihracat firmasını işsiz bırakarak fiilen devlet tekeline alındı. Kırk kadar kimya tesisine, bir düzine petrol tasfiyehane ve dağıtım şirketine hükümet el koydu.

Burjuvazi, bu millileştirme taarruzuna şiddetle karşı durdu. Ocak 1965'teki ilk millileştirme hareketlerinden itibaren, Suriye bir genel grevle felce uğradı. Greve, lokavt uygulayan maliye ve sanayi çevreleriyle çarşının büyük ve küçük tüccarları, paniğe uğrayan bir kısım halk kütelleriyle birlikte katıldı. Halep, Şam gibi büyük şehirlerde, vaizler, camilerde «dinsiz» rejime karşı cihad ilân ettiler. Şam'ın koyu müslüman halk mahallelerinde barikatlar kuruldu. Bu ayaklanmaları hükümet kuvvetleri, sendikaların, Baas milis güçlerinin ve Komünist Partisi hücum birliklerinin yardımı ile ezdi. Burjuvazinin «belkemiği» kırıldı. Baas Partisinin Suriye kolu gizli iktidarını güçlendirdi. Tasfiyehanelerle, ordu üzerindeki kontrolünü arttırdı.

Bu durumda iki başlı Baas'ın iki kolu arasındaki çatışma kaçınılmaz hale gelmekteydi. Birinin ülkeyi yönetebilmesi için, öteki başın düşmesi zorunluydu. Suriye kolunun esiri hâline gelen General Hafız, bundan kurtulmaya çalıştı ve parti merkezi ile ittifaka girdi. 21 Aralık 1965'te Baas'ın Suriye kolu feshedildi. Hükümetin başına Bitar getirildi ve orduya tasfiye hareketine girildi.

Fakat bu uzun sürmedi, Hafız'ın «Beyaz İhtilâl»inden iki ay sonra, 23 Şubat 1966 Hükümet darbesi ile iktidar, bütünüyle Suriye kolunun eline geçti. Evvelce perde arkasında olan Suriye kolu, artık açıkça ve sınırsız eyleme geçebilme durumundaydı.

Suriye burjuvazisi panik içindeydi. Büyük mülk sahiplerinin çoğu kanunun öngördüğü tazminatı dahi almadan teşebbüslerini ve arazilerini terkederek Lübnan'a ya da Avrupa'ya göç ettiler. Fakat dışarıya kaçırılan 200 milyon dolar civarındaki sermaye, bu el konulan mülklerin değerini fazlasıyla telâfi edecek ölçüdeydi. Dışarı kaçamayanlar ya da kaçmak istemeyenler, mallarını kurtarmaya çalışmakta ya da sabırla «kurtuluş günü»nü beklemektedir.

YAŞASIN İSLAM PAKTI VE İSRAİL!

Fakat «kurtuluş»u bekleyen mülk sahipleri için ufuklar gittikçe kararmaktadır. Son günlerde yayınlanan kanunlar, özel teşebbüs özgürlüğünü daha fazla daralttı. Hükümet, halkın hiç değişse bir kısmını harekete geçirebilecek güçteki politikacıları tutuklayarak geleneksel siyasi teşekkülleri etkisiz kıldı. Bize, gizli örgüt kurmaya çalışan biri, «Burjuvazinin her şeye rağmen bu ülkede bir geleceği vardır» dedi. Bu örgüt, geleceğe yönelmiş, dinamik ve modernleşme-

den yana bir sağın tercümanı olacaktır. Bu politikacı, «Ordunun kışlasına dönmelerini» istemektedir. Ama demokrasinin yeniden kurulmasının, bir askeri hükümet darbesiyle mümkün olacağını kabul etmektedir.

Gerçekte Baas rejimine karşı çıkabilecek kudrette tek güç, gizli Müslüman Kardeşler örgütüdür. Müslüman Kardeşler, okullarda, üniversitelerde ve küçük şehir burjuvazisi çevrelerinde ve özellikle çarşı tüccarı ve zenaatkârlar arasında bir çok taraftara sahiptir.

Nisanda on binlerce vatandaş, Hacıdan dönen Şeyh Hasan Habbanakeh'i coşkunca karşıladılar. Hükümet aleyhine de gösteriler yaptılar. Suriyenin her köşesinden gelen heyetler, Şeyhi hava meydanından evine kadar götürdüler. Yollarda, «Kahrolsun komünizm, sosyalizm ve Baas» diye haykırdılar. Midan mahallesi imamı, «Bu gösterinin, halkın mevcut diktatörlük yönetimini reddettiğini ortaya koyduğunu» bana söyledi. Partisiz olduğunu söyleyen Şeyh Habbanakeh, kudreti ölçüsünde bir cesaretle konuşmaktadır: «İslamiyet, özel mülkiyeti mukaddes sayar. İktidardaki müslüman olduğunu söyleyen kişilerse, toprak sahiplerinin, sanayicilerin ve küçük tasarruf erbabının alın teriyle kazandıkları varlıklara el koydular».

Bununla beraber, varlıklarını kaybeden büyük burjuvaların bir çoğu, din adamlarının orduya dayanan bir iktidar karşısında âciz kalacağı inancındadırlar. Bunlar, özel konuşmalarda ümitsizliklerini belirten bir dil kullanmaktadırlar: «Yabancı devletlerin komünistleri iktidardan kovacak bir müdahalesini temenni etmekten başka çare yok» demektedirler. Bir Suriyeli hristiyan bana şunları söyledi: «Sudi Arabistan ve Ürdün'ün liderlik ettiği İslam Pakti, bizim tek kurtuluş ümidimizdir». Sunnî bir müslüman da biraz utanarak şu itirafta bulundu: «İnanırım ki mösyö, ben bir vatansverim. Daima İsrail devletinin yok edilmesinden yana oldum. Fakat hayat o kadar yaşanmaz hâle geldi ki, Cenabı Hakka, Yahudi ordusu ülkemi işgal etsin ve bu şeytani rejimi devirsin diye gece gündüz dua etmekteyim. Sokakta bir subaya rastlayınca, bir Yahudi kurşunuyla gebermesini temenni eylemekten kendimi alamıyorum».

Bu aşırı sözler, Suriye, Halep, Hama ve Lazkiye'nin eski mülk sahipleri tarafından çeşitli biçimlerde bana söylendi. Eski mülk sahipleri, devlet radyosundan Türk, İsrail ve Ürdün birliklerinin hududa yığıldığı bildirilince, duydukları sevinci açıkça belirtmekteydiler.

Amerikan Büyükelçisi ise ilkbaharda Lazkiye'de bir kısım iş çevrelerine «Üzülmeyiniz. Pek yakında Suriyede büyük değişiklikler vuku bulacak. Teşebbüs özgürlüğü ve demokrasi muzaffer olacak» demek ihtiyatsızlığını gösterdi. Haber duyulunca Suriye Hükümeti olağanüstü toplantı yaptı. Uzun müzakereleden sonra, başlangıçta öngörülen Amerikalı diplomatı kapı dışarı etme projesinden vazgeçildi.

ARAP SOSYALİZMİNDEN BİLİMSEL SOSYALİZME

Gençler, kitapçı vitrinlerinin önüne yığılmaktadır. Bu gençleri cezbeden eserlerin neler olduğunu bir bakışta anlamak mümkündür: Her çeşit ve her renkte sosyalist yayınlar. Vitrinlerde Lasky ve Wilson'un eserleri Mao ve Liu Shao-Chi'nin kitapları yanında yer almaktadır. Raymond Aron'un «Sınıf Mücadelesi», Lenin'in «Devlet ve İhtilâl» iyle karşı karşıyadır. Fidel Castro'nun nutuklarını biraraya getiren «Küba İhtilâli», Yugoslav otostasyon sistmi üzerinde araştırmalar, İsveçte sendikacılık, Macaristanda plânlama, Hitler Almanyasında sosyalist deneme ve Sartre'in en ileri yazıları kitapçılara göre en çok satılan eserler arasındadır. İzinli genç subaylar ve assubaylar, Pekin ve Moskova'da yayınlanan marksizmin klasik eserlerini bol miktarda satın almaktadırlar. Fiyatlar, herkesin kesesine uygundur.

Bir üniversite hocası, bize şunları söyledi: «Suriyede sosyalizm, binbir tarikatlı bir cins din hâline geldi. Tam bireyci olan her Suriyeli, kendine özgü sosyalizm yolunu araştırmaktadır. Bulunca da, öteki sosyalizm yollarının dosdoğru karşı-devrime götürdüğüne inanmaktadır». Komünist Partisinin politik büro üyelerinden biri ise hemen her yerde görülen «sol sapma» ve «sekteklik» in ülke seçkinlerine hâkim küçük burjuva ideolojisinden ileri geldiğini belirtmektedir. Buna karşılık, Baas Partisinin sol kanat mensupları için Komünist Partisi, «olayların tamamen gerisinde kalmış bir burjuva teşekkülüdür». Fakat bütün bunlara rağmen, herkes bilimsel sosyalizmden yana olduğunu hararetle ilân etmektedir. 23 Şubatta iktidardan uzaklaştırılan Baas'ın «tarihî şefleri»nin ortaya attıkları «Arap sosyalizmi» onların «gerici» zihniyetlerinin ifadesi sayılmaktadır. Yeni rejimin, marksizmin temel ilkelerinin alaya alınmasına müsamahası yoktur. Burjuva yayınlar yasaklanmıştır. Ünlü haftalık mizah dergisi, resmî sınıf mücadelesi görüşünü espri konusu yaptığı için kapatılmıştır. «Sosyalizm oynadı ve kazandı» tarzında iyi niyetli bir yazı yazan gazeteci cezalandırılmıştır. Ona anlatılmıştır ki, sosyalizm, kazanma ve kaybetme tehlikesi olan bir talih oyunu değildir!

KOMÜNİST PARTİSİ VE ASKERİ YÖNETİM

Bununla beraber, acele hükümlerden kaçınmak gereklidir.

Suriye, görünüşlere rağmen, «sert ve saf!» bir sosyalist cumhuriyet değildir. Yöneticilerden hiç biri, marksist kültürü ile ün kazanmış değildir. Hattâ bazı yöneticiler, geçmişte açıkça anti-komünist düşünceler taşımaktadırlar. Şimdi hepsi soldan, savaşçı bir soldan yana olduklarını söylemektedirler. Aralarından bir kısmı gerçek sosyalistlerdir. Bazıları ise, son zamanlarda Baas'ın sağ kanadından sola kaymışlardır....

Komünist Partisine gelince, Genel Sekreter Halit Bekdaş'ın bize söylediğine göre, parti, «objektif ölçülere göre tercihini yapmıştır». Bekdaş'a göre, şu ya da bu yetkilinin düşünceleri ve arka fikirleri, somut eylemlerinden çok daha az önemlidir. Genel Sekreter hükümet politikasının bazı taraflarını eleştirmekle beraber, bu politikanın «genellikle Suriye halkının çıkarlarına uygun yönde geliştiği» kanısındadır.

Komünist Partisi tercihini, daha Baas Partisinin Suriye kolu iktidarın tamamını tekeli altına almadan önce, 1965 Ocak ayında yapmıştır. Baas'ın Araplara rast Merkez Örgütünün de tasvibiyle girilen geniş çaptaki millileştirme hareketleri üzerine, Halit Bekdaş, Prag'dan hükümete bir tebrik telgrafı göndermiştir. Millileştirmeler üzerine çarşının giriştiği grevi kırmak için asırı sol militanlar sokağa inmishlerdir. Bu millileştirme tedbirleri, Baas Partisi sinesinde 1963 Martı darbesinden beri, «ılımlılar» ve «aşırılar» arasında için için süren mücadelenin so-

Salâh El Bitar

ÖMER FARUK TOPRAK'IN ŞİİR KİTABI

SUSAN ANADOLU

YENİ ÇIKTI

FAHİR ONGER YAYINLARI
P.K. 918—İstanbul

YÖN: 133

Sendika
oyunları!

Gazetelerdeki bir habere göre Likat-İş Sendikasının iki bin işçisine dağıtılacak olan 1 milyon lirayı «sizden haraç alıyoruz» diyerek gelir kaydetmesi üzerine, Savcılık, yöneticiler hakkında soruşturma açmıştır. Sendika yöneticileri, bir açıklama yaparak «haraç alıyoruz» sözünü sarfetmediklerini açıklamışlarsa da işçi parasından sendika kasasına aktarılan 1 milyon lira hakkında sessiz kalmışlardır.

Yükleme ve boşaltma işçilerinin Denizcilik Bankası ile yaptıkları sözleşmede, işçilerin sözleşme müzakerelerinden önce geçen sürede içinde birikmiş alacaklarının de ödenmesi kabul edilmiştir. Bilindiği gibi, işçiler bu sözleşmeyi imzalamaya zorlamak için Denizcilik Bankası işyerinde greve gitmişler ve grev sonunda Likat-İş ile Denizcilik Bankası arasında sözleşme imzalanması mümkün olmuştur.

İşçi sendikalarının işverenle yürütülen toplu sözleşme görüşmeleri ve hele toplu sözleşmenin son şekli üzerinde işçilerle görüşüp onların fikirlerini almamayı bir alışkanlık hâline getirmelerinin sonucu olarak, Likat-İş Denizcilik Bankası arasında imzalanan toplu sözleşmenin şartlarından da işçiler, greve son vermezden önce haberdar edilmişlerdir. Sendika işçilere sadece işverenle anlaşmaya varıldığını ve greve devamla lüzum kalmadığını bildirmiş, işçiler de grevin zaferle sonuçlandırılan işlerinin başına dönmüşlerdir.

Bu tutumun son bir örneğini de Petrol-İş sendikası vermiş, Kütahya'daki Azot Sanayi Fabrikasında greve gidileceğini ilân etmiş, fakat sonradan işçilerin istek ve çıkarlarına uygun bir sözleşme sağladığını açıklayarak greve gitmemişlerdir. Ne var ki, imzalanan sözleşmenin hükümlerini işçilere uzunca bir süre geçtikten sonra duyurmuşlardır. İşçiler böylece, iş isten geçtikten sonra sendikalarının işverenle üç yıllık bir sözleşme imzaladığını ve birinci yıl için 150 kuruşluk, ondan sonraki iki yıl için de 25

kuruşluk bir zamlarla bağlandığını öğrenebilmiştir.

Likat-İş'in Denizcilik Bankasıyla yaptığı sözleşme de bu şartlar altında gerçekleştirilmiş ve işçiler sonradan hayretle görmüşlerdir ki, işverenin ödemeyi kabul ettiği birikmiş işçi alacaklarının 1 milyon liraya varan bir kısmını işverenle anlaşan sendika kendine mal etmiştir!

Sendikaların gelirlerini arttırmak ve malî bakımdan güçlenmek istedikleri, şüphesiz en meşru haklarıdır. Fakat, sendikalar, işçilerin serbestçe verecekleri aidat ve bağışlarla gelirlerini arttırabilirler. İşçilerden, vermek istedikleri bir parayı «zorla» almak, ne doğrudur ve ne de mümkünür.

Likat-İş ve Denizcilik Bankası işçi alacakları konusunda diledikleri gibi tasarrufta bulunma hakkına sahip değillerdir. Denizcilik Bankasının, bu parayı işçilere değil de sendikaya ödemesi ve bunun için toplu sözleşmede bir hüküm bulunduğunu ileri sürmesi, ortaya işçi sendikalarının işçi alacakları ve toplu sözleşme konusunda yetkilerinin sınırı meselesini çıkarmaktadır. İşçi sendikaları, işçiler adına toplu sözleşme yapmaya yetkilidirler. Ama bu sözleşme ile işçiye sağlanan hakları kendilerine devretmeye yetkili değillerdir. Böyle bir devir, ancak hak sahibi işçilerin yazılı muvafakatlari ile muteber olabilir. Nitekim, işçilerin birikmiş alacaklarının toplu sözleşme ile ödenmesini sağlayan maddede bu alacakların bir kısmının sendikaya devri hususunun şart olduğunu, ancak bundan doğacak sorumluluğun Likat-İş'e ait olacağını sendika tarafından kabul edildiğini Banka yetkilileri açıklamış bulunmaktadırlar. Bundan anlaşılmalıdır ki, başlangıçta işveren ile sendika üzerinde söz sahibi olmadıkları bir parayı kendi aralarında diledikleri gibi kullanmak hususunda anlaşırken, yaptıkları işin doğru olmadığını ve kanunlara aykırı bulunduğunu iyice bilmekteydiler. Buna rağmen işveren, greve son vermesini sağlamak için sendikaya bir tavis vermiş ve bu tavisin yolunu işçilere vereceği paranın bir kısmını sendikaya devretmekte bulunmuştur. Şimdi liman yükleme ve boşaltma işçileri haklı olarak birikmiş alacaklarının nasıl olup da sendikaya verildiğini Denizcilik Bankasına sormakta ve sendikadan da nasıl olup da bu parayı işçilerin muvafakati olmaksızın kendine mal edebildiğini araştırmaktadırlar.

Sendikaların bir mazeret olarak, grev sırasında 500 bin lira masraf yaptığını ileri sürmesi makbul ve makul karşılanamaz. Bu masrafın yapıldığı yapılmadığı bir yana, işçi sendikası böyle bir masraf yapmışsa, bunu işçilerden toplanan aidat gelirlerinden sağlanış, yani işçinin parasını işçi uğruna harcamıştır. Bu durumda, sanki işçi ile sendika birbirinden ayrılmış ve sendika grev sırasında kendisi üyesine değil de yabancı bir kişiye borç vermiş gibi kalkıp «Ben sana grevde yardım ettim. Alacağının bir kısmını bu yardıma karşı keseceğim» derse, bu sendika işçinin temsilcisi sayılmaz. Özellikle işçilerin kendi sendikalarını malî bakımdan kontrol imkânına sahip bulunmadığı bir sistem içinde, sendikaların bu şekilde işçilerin muvafakati ve bilgileri dışında, onların alacakları üzerinde işverenle pazarlık yapıp anlaşmaya varması, sendikaların bağımsızlığını tehlikeye düşürür. Bu çeşit sendikalar, işçinin kontrolünden uzak ve işverenin isteklerine uygun kuruluşlar hâline gelmek eğilimindedir.

İŞ KANUNUNU

Yürürlüğe girdiği 1936'dan bu yana, İş Kanunu, sürekli olarak tenkit edilmiştir. İşçiler ve sendikaları bu tenkitlerine dayanak olarak değişen «Ekonomik ve sosyal şartlar» ileri sürmüşler, işverenler ise İş Kanununun kendilerine yüklediği «malî külfetler»den yakınmışlardır. İşçi Sendikaları, İş Kanunu konusundaki tenkitlerinde memleketin değişen «Ekonomik ve sosyal şartları»na dayanmakla beraber, bunların neler olduğunu açıkça belirtmiş değillerdir ve bu sebeple de İş Kanununda uygun değişiklikler yapılmasını istememişlerdir. Nitekim, Cumhurbaşkanının vetosu yüzünden yürürlüğe giremeyen yeni İş Kanununda Türk - İş'in görüşlerine de yer verilmiş olmakla beraber, bu görüşler tamamen teferruata ilişkin oldukları için, tasarı kanunlaşsa bile, eskisinden farklı bir durum meydana gelmeyecektir. Örneğin, tasarı kanunlaştığı takdirde, özellikle müteahhitlerden birikmiş alacakların tahsilde bugüne kadar güçlük çeken işçilerin durumu biraz düzelmiş olacak, işçinin müteahhitte birikmiş son üç aylık ücretleri, başka alacaklara nazaran «öncelik» kazanacaktır. Yeni İş Kanunu Tasarısında buna benzer değişiklikler vardır. Fakat bütün bu değişiklikler, «memleketin değişen ekonomik ve sosyal şartları» ile ilgili olmayıp tamamen teferruata ilişkin konulardır.

İşverenlerin yeni İş Kanunu Tasarısı üzerindeki tenkitleri, genel olarak zayıftır. Başka bir deyişle, temel ilkeler bakımından eski kanundan ayrılmayan yeni tasarıdan işverenler aslında şikâyetçi değillerdir. Onlar sadece, İş Kanunu kapsamının tek işçi çalıştırma iş yerlerine kadar genişletilmesinden ve kıdem tazminatından yakınmaktadırlar.

Yeni İş Kanununun tek işçi çalıştıran işyerlerini de kapsamına alması, bütün işverenleri değil, sadece şimdiki kadar İş Kanunu hükümleri dışında kalmış işverenleri rahatsız emişir. Türkiye'deki işyerleri —bâzi büyük isisnalar ve bir kaç işkolu dışında—, çoğunlukla 1-10 işçi çalıştırarak küçük işletmelerdir. Bunlardan en az 4 işçi çalıştıran kanun kapsamına alınması ve daha az işçi çalıştıranların alınmaması, bu işletmeler arasındaki rekabet şartlarını bozmaktadır. Nitekim, sendikalarla toplu sözleşme yapmak zorunda kalan küçük işletmeler, çok defa sendikaları benzer işyerlerindeki işçileri de örgütlemeye ve bunların çalıştığı işyerlerinin işverenleri ile de toplu sözleşme yapmaya teşvik etmişler, çok defa bu yolda sendikalara yardımcı olmuşlardır. Bu bakımdan yeni İş Kanunu Tasarısının tek işçi çalıştıran işyerlerini de kapsamına alması karşısında, İşveren Sendikaları Konfederasyonu ile Odalar Birliğinin muhalefeti çok isteksiz ve zayıf bir direnmeden ileri gitmemektedir.

İşverenlerin kıdem tazminatına karşı itirazlarında, kanun kapsamının genişletilmesine karşı olduğundan daha ısrarlı davrandıkları görülmektedir. Kıdem tazminatının iş hukukumuzda bir «müessese» olarak yerleştiğini anlayan işverenler, bunun kaldırılmasını değil, külfetini Sosyal Sigortalar Kurumuna yükletilmesini teklif etmekteydiler. Evvelce kıdem tazminatının kaldırılması çabalarına karşı İşçi Sendikalarının memleketimizde işsizlik sigortası bulunmadığını ileri sürmeleri ve şimdiki işsizlik sigortasının da kurulması ihtimalinin belirmesi karşısında, işverenler, kıdem tazminatı külfetini Sosyal Sigortalar Kurumuna aktarmak için yeterli bir gerekçenin ortaya çıktığı inancındadırlar. İşverenlerin bu gayretlerine rağmen, yeni tasarıda kıdem tazminatına yer vereceği kesindir. Zira, bu «müessese»nin kaldırılması, işçiler ve sendikalar arasında sert tepkilere yol açacaktır. Bu sebeple Meclisteki partilerden hiç biri, kıdem tazminatının kaldırılması yolunda açık bir çaba gösteremeyecektir. Bu duruma göre, yeni İş Kanunu da, ufak tefek farklarla eksinin aynı olacaktır.

Fakat Türkiye'de değişen ekonomik ve sosyal şartlar nelerdir? Bu soruya aslında değil işçi sendikaları, ekonomistler ve sosyologlar bile tam bir cevap getirememektedir. Bilinen gerçek, Türkiye'de kapitalizmin gelişme gösterdiğidir. Bu gelişmenin yanı sıra, kapitalizme aykırı gelişmeler de cereyan etmektedir. Bunların başında kamu sektörünün ekonomik faaliyetlerinin gittikçe artması sayılabilir. Gerçek kamu sektörünün ekonomik faaliyetinin artması, Türkiye'de kapitalizmin gelişmesini önlemiş değildir, aksine bu faaliyetin artması kapitalizm için çok elverişli şartlar yaratmıştır. Zira kamu sektörünün ekonomik faaliyeti, özel sermaye sahiplerinin çıkarlarına yararlı olacak şekilde ayarlanmıştır. Bununla beraber, kamu sektörünün ekonomik faaliyetinin, zayıf da

olsa bir parlamento kontrolü altında olması, ilerici basın ve sosyalist hareketin varlığı, devletin ekonomik faaliyetinde tamamen özel kişilerin çıkarına çalışması yolunda bazı engeller çıkarmaktadır. Diğer taraftan gerek kapitalist gelişme, gerek devletin ekonomik faaliyetlerindeki genişleme, Türkiye'de hatırı sayılır sayıda bir işçi sınıfının meydana gelmesine ve gelişmesine sebep olmaktadır. Nüfus fazlasının tarım alanlarından şehirlere doğru iş bulmak için akması, işsizler sayısını çoğaltmaktadır. Bütün bunlar, şüphe yok ki, bir takım sosyal ve ekonomik meselelere yol açmaktadır. Ama bunlar, İş Kanununun sadece işçinin ücretini, çalışma şartlarını ve sağlığını gözönünde tutan çerçevesine sığmayan meselelerdir. Çünkü İş Kanunu sadece «çöl»den «vaha»ya geçmesini becermiş insanların «vaha»da kaldıkları süre içinde tâbi oldukları kuralları tesbit etmektedir. Halbuki işçiler için asıl mücadele, bu «vaha»ya girebilme, yani toplum içinde kendilerine iş bulabilme ve bu işi kaybetmeme mücadelesidir. Halbuki eski İş Kanunu gibi yenisi de, çalışmak isteyen vatandaşa iş bulma, çalışmakta olana işini koruma imkânı sağlamamaktadır. Emekçilerin iş bulmaları ve işlerini kaybetmeleri, işverenin tam ve mutlak iradesine bağlı tutulmaktadır. Başka bir deyişle, çalışmak isteyenlere çalışma imkânı sağlayıp sağlamamak, çalışanların da işlerine devam edip etmeyeceklerine karar vermek, dün olduğu gibi bugün de işverenlerin tekelindedir. İşverenlerin kıdem tazminatına itirazdaki ısrarlarının sebebi de, bunu iş aklının yapılması veya feshedilmesinde ellerinde tuttukları bu «tek taraflı mutlak hürriyet»in kısıtlanmaması şeklinde anlamalarıdır. Şüphesiz, işverenin «kıdem tazminatı» ödemek zorunda kalmaları, yukarıda sözü geçen «mutlak hürriyet»ten faydalanmak için ödedikleri bir bedeldir. Fakat bu bedel çok düşük olduğu gibi, işçiye Anayasa ile tanınan «işini koruma imkânı»na vermekten çok uzaktır.

Denilebilir ki, ücret ve çalışma şartlarının tümünün kanunla düzenlenmesi, sendikaların toplu sözleşme ve grev hakkına kavuşmasından sonra doğru olmaz. Böyle bir düşünce, işçi sendikalarını aldatmaktan ve işçilere zararlı olmanın başka sonuç vermez. Gerçi toplu sözleşme ve grev haklarına kavuşmazdan önce, işçi sendikalarının sık sık belirtmekten hoşlandıkları istek, işçilerin ücret ve çalışma şartlarını kanun düzenlemesiyle değil, sendikalar aracılığı ile serbestçe düzenlenmesi imkânının verilmesi idi. Fakat şimdi, serbest pazarlık ve toplu sözleşme düzeninin, gittikçe güçlenen kapitalizm karşısında, işçilerden çok işverenler yararına işlediği anlaşılmaya başlanmıştır. Özellikle çalışanların henüz çok az bir kısmını örgütlemeyi başarmış olan işçi sendikaları, toplu sözleşme ve grev sayesinde ücretlere bazı haklar ve güvenlikler sağlamayı başarsalar bile, sayısı 1 milyona varan örgütlenmemiş işçinin ücret ve çalışma şartlarını ancak kanunla sağlamak mümkün olabilir.

Türkiye'de kapitalizmin ve kamu sektörünün ekonomik faaliyetlerinin gelişmesi, işçi sendikalarının karşısına iki yeni bir mesele çıkartmaktadır. Bunlardan birincisi, kamu sektörünün ekonomik faaliyetlerinin parlamento yolu ile kontrolü, ikincisi de hem özel sektör, hem de kamu sektöründe üretimin düzenlenmesinde işverenlerin tek taraf olarak söz sahibi olmalarına son vermek. Çalışma hayatını değişen ekonomik ve sosyal şartlara uygun hâle getirmek de herhalde bu olsa gerektir. Sistemin tabii bir sonucu olarak bugün, ekonomik faaliyetlerin tümü ve özellikle üretim, tamamen kapitalistlerin kontrolü altındadır. Üretimde bulunanlar, bu üretimin hacmini, yönünü ve düzenlenmesini kontrol etmek şöyle dursun, bu konularda söz hakkına bile sahip değildir. İktisadi devlet teşekkülleri yönetim kurullarına bir işçi temsilcisinin katılmasına imkân veren 440 sayılı kanun durumu değiştirmiş değildir.

Yeni İş Kanununun değişen ekonomik ve sosyal şartlara uygun hâle getirilmesi, kısaca işverenin işyerindeki tek taraflı saltanatına son verilmesiyle mümkündür. Bu amaca uygun olmayan ve sadece teferruata ilişkin değişikliklere yer veren bir iş kanunu, işçilere ve sendikalara yeni bir şey getirmiş olmaz. Bu şartlar altında Türk - İş'in, kanun tasarısının Mecliste yeniden görüşülmesinden faydalanarak, «değişen ekonomik ve sosyal şartlar» hakkındaki görüşünü açıkça ve kuvvetle belirtmesi gereklidir.

Adil Aşçıoğlu

1 KASIMDA
ÇIKIYOR
YÖN - 136

PAYEL YAYINEVİ
sunar :

İNSANLIĞI NASIL
BİR GELECEK
BEKLİYOR?

Milletlerarası 52 düşünürün
ilk
«ZİRVE TOPLANTISI»

Açlık ve az gelişmişlik -
Kapitalizmin geleceği - İki
bininci yılın toplumu - Barış
içinde yanyana yaşama -
İnsanın özgürlüğü ve ilerleme vb.

Kitabı okuyarak
«TARTIŞMA» ya katılınız.

P.K. 889 İSTANBUL

YÖN - 131

ŞEMDİNLİ

RÖPORTAJI: 15

GELMEYEN
MAVİ
MELEKLER

Yazı ve Fotoğraf:

Muzaffer Erdost

BİR
SAĞLIK VE
SOSYALİZASYON:
NİHAyet DOKTORLAR
ÇİFTLEŞTİ

Birkaç kere söyledim: Ben veteriner hekimim. Betkâr'da sabah çayımızı yeni içmiştik. Bir mektup getirdiler. Bana yazılmıştı:

«Muhturam kıymetli duğtur bey,
Evelâ çok çok selâm ederim. Her iki mübarek ellerinden öperim. Muhturam duğtur bey, acele gelmenizi rica ederim. Gece ve gündüz olsun durma Bedav'a gel. Bizim bir adam ağaçtan düşmüş ölüm derecededir. Çok rica ederim, durma gel. Acele olun çok tehlikelidir. Selâm Son.

Bedav Muhtarı
Şemsettin Uysal

Şemdinli'den iki gün uzak taydım. Bir gün daha gidecektim. Irak sınırına doğru. Yol tehlikeli diyenler var, kötü diyenler var, hoş diyenler var. Koyunlarda salgın var. Gidelim diye ısrar edenler var. Mektuba ne diyeceğimi merakla bekleyenler var.

Ağaçtan düşen on iki yaşlarında bir çocukmuş. Konuşmuyormuş, yemiymiş, gözleri açılmıyormuş. Ben vete riner ve de yanımda ilâcım, hiçbir şeyim yok.

Gece Bezeli'de yattık. Sabah erkenden Herki Gediginin öbür yüzüne geçtik. Bedav'a gidiyoruz. 80 - 85 derecelik dik ve dümdüz bir yamacı geçiyoruz. Altımız iki yüz, üç yüz metre dimdik iniyor ve üstü buzlaşmış kar.

Ayaklarımızı basacak iz kalmamış. Güneş izleri eritmiş, yarım ayak izi kalmış. Sabahın bu saatinde ise, izler birer buz parçası. Bir kere ayağımız kayarsa, hesabını bir beden ödeyecek. Başka bir ihtimal yoktur. Bastonlarla birbirimize tutuna tutuna bir tehlikeyi geçiyorum, başka bir tehlike. Başka bir tehlike. Fakat klavuzumuz her defasında «Burayı geçelim, ilerisi hoş tur beyim» diyor. Hoş yollar dan geçtik. Kar bitti. Sevgili toprak ana, taş ana başladı.

Çocuk sırtüstü yatıyordu. Kadınlar kapılarda, pencere lerde toplanmış, delikanlılar damın üzerinde üçer beşer kümelenmiş, yeni bir dünya yaratığı görüyormuş gibi, bir teğmenin hastanın yanından çıkışını seyrediyorlardı.

İki gece Bedav'da kaldım. Ayrılırken benim çantama bir şeyler yerleştiriyorlardı. Büyük bir cep feneri, bir kapaklı ayna, bir kutu kokulu çay, bir kutu kakao.

Bedav'da bir hasta, karnı davul gibi. Gülkân'da bir molla, solgun benizli. Zerin'de bir çocuk ateş içinde. Bedgaruk'ta bir adam kara yara. Şikeftan'da bir çocuk, ölüyor.

Yakın köylerden geliyorlar doktora. Çocuğu boydan boya yanmış. Adam ağaç altında kalmış, çenesi ezilmiş, yılan sokmuş, hemşiresi kana-

ma yapıyormuş. Gece ve gündüz. Doktor gidiyor, doktor giyniyor, doktor soyunurken giyniyor.

Doktorun beklediği
doktor geldi.

«Doktor, doktor» diyoruz. Şemdinli'de doktor varmış gibi. Bizim, yollar kapandıktan sonra çıkardığımız «Şemzinan» gazetesinin bir manşeti şöyleydi: «Nihayet doktorlar çiftleşti». Gerçekten, Şemdinli'de o gün iki doktor bulunuyordu. Ve ikinci doktor, birinci doktorun beklediği doktordu. Gidecekti ve yerine yenisi gelmeyince bırakmıyorlardı. Ertesi sabah birinci doktorumuz Sevgili İhan Yücel altı fanılayı içiçe giydi, ikinci doktorumuz Nafi Taşatar'a görevini devretti, karlı yollara yürüdü. Şemdinli, böylece bir gün de olsa iki doktoru bir arada gördü. Fakat sıkı durun: Bunların ikisi de seyyar Jandarma Taburu'nun asker olan doktorlarıydı. Şemdinli'de hükümet doktoru yoktu. Şemdinli'nin sağlık hayatı, yeni mezun bir sağlık memuruna teslim edmişti. Daha acı bir şey: Humaro bölgesinde ant-rax'a tutulmuş birkaç insana, hayvan sağlık memuru serum yapıyordu: «Öyyyyyyt nasıl yapar?» demeyin. O yapmazsa, başka yapacak kimse yoktu, sağlık memuru da o günlerde; ne yapacaktı, ölmelerini mi seyredincekti?

Pencereden kar geliyor

Bu türkü, ayrılıkları ve aşk ları yüceltmek için söylenir. Bizim bu durmadan yağan karın önünde, yüceltecek ne yimiz kaldı? Günlerdir kar yağıyor. Kus kanatları gibi iri kar durmadan yağıyor. Yer ile gök arasında üç adım-lık bir mesafe kaldı. Üç adımdan sonrası görünmüyor.

Bütün umudumuz helikopterde. Bir şey olursa helikopter gelir, diyoruz. Benimle bir

(Şapatan Köyü)

Yüzüme bakan mahzun çocuk, belki her şeyi unuttu. Ben bu fotoğrafı çekerken, içerde kar-desi hasta döşegindeydi, ve ertesi gün ölecekti. Herşey tabiatın hazırladığı gibi sessizce oldu ve acı, karanlık taş duvarların arasında, yüksek ve uzak dağların arkasında eridi, kayboldu.

(Herki Gedigi)

Bedav'a gitmek için ünlü Herki Gediginin geçiyoruz.

likte kur'a çeken veteriner arkadaş Beytüşşebap'ta akut apandist oldu, helikopterle kurtardılar. Çukurca'da yarığın karısı güç doğumdan ölüyor. Helikopter istemişler gelmemiş. Şimdi hepsi bizim başımızda. Biz bir pratisyen doktordan arta kalan hastalıklar için endişedeyiz. Ya Rubaruk'takiler, Nugaylan'da kiler, Bedav'da ve hattâ Deh-teki köylüler. Tanrı vermesin, öldüklerini ancak yollar açıldıktan sonra öğrenebileceğiz. Ve kar öyle devam ediyor ki, helikopter bile gelemez, gelse Şemdinli'yi bula maz, bulsa inemez. Buralara görevli gelen bizlerin psikolojisi budur. Ya halkın psikolojisi? O alışığı hayatı sürdürüyor. Dua ediyor ki, tabura iyi bir doktor gelir, kendi hastalarına da bakar. Dua ediyor ki, becerikli, iş bilir bir doktor gelir, çantasında bir iki kutu ilâç bulsunur.

Bütün canlılar gibi bu insanlar da yaşamak istiyor elbet. Doktoru biliyor, doktora gidecek. Fakat doktor yok. Doktor var, ilâç yok. İlâç var, hastasına götürebileceği doktor yok. Doktor var, yol yok. Yol var, at var, at sırtında gidecek doktor var, para yok.

İran'a doktora gidenler

Dış hastahklar doktoru yok, iç hastahklar doktoru yok, röntgen yok. Şemdinli'de bunlar olsun demek istemiyorum, yanlış anlaşılmasın. Bu doktorlar yok ama, askerde görmüşler, ne olduğunu öğrenmişler. Paris «Kaymakam Bey» diyor, «bana bir pasavan ver, ben Rızaiye'ye (İran'a) gideyim, dişlerimi yaptırayım...»

F. da içinde bir hastalık

var diye vehimli. «Ne yalan söyleyeceğim» diyor, «Rızaiye'ye gittim. Yüksek bir doktora. Cığerlerimin fotoğrafını çekti. Hiç bir şeyin yok dedi. Birez ilâç verdi, onun da bir menfaatini görmedim.»

Bizim doktorlarımız nerede? Bu kadar fakülte her yıl kaç mezun veriyor? Ne oluyor bu yeni mezunlar, ne oluyor da kayboluyor? Nerede şimdi onlar?

İstatistikler cevap veriyor: Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de, hattâ Amerika'da, hattâ Kanada'da ve hattâ Kongo'da çocukların sefaleti ne acıyor onlar. Fakat bu halk doktor diye İran'a gidiyor. Bir ses, bir vehim kulaklarını patlatacak sanki: «— Ey Adam, sana yüzümü sevdirebilmek için sonunda siyah mı olacağım?»

Ay Dalamperden yükseldi,
biz masada sosyalizasyonu
bekliyoruz

Nafi Taşatar, o gün sivil elbiselerini giyindi. Beyaz gömlek, traş, ayakkabılar pırıl pırıl. Herkes yeni arkadaşlar gelecek diye heyecanlı. En cekici olanı, başta bizim tabur tabibini heyecanlandıranı, Hakkârî'den iki mavi meleğin Şemdinli'ye hareket etmiş olması.

Kuzu fırınlanmış, mezeler hazırlanmış. «Tek» şişeleri kar'a konmuş. Tam altı aydır bugün gelecek, yarın gelecek diye beklediğimiz «sosyalizasyon» u gözliyoruz.

İlk bir akşam başladı. Taburun motoru çalıştı. Işıklar sarı sarı yandı. Rüzgâr çıktı. Daha Tisl karakolu, misafirlerin geçtiğini haber verdi «Oğlum, sor bakalım Haruna'ya geçmişler mi?» «Geç-

memiş Komutanım». Biraz daha bekliyoruz. Biraz daha, biraz daha... Sosyalizasyon o gün de gelmedi. Yemekler ortada kaldı.

Her kafadan yeni bir fikir, her ağızdan yeni bir ses yükseldi. Dalamper'in üstünden ay yükseldi. Kadeşler havaya kalktı, yarın kuru fasulye bulamayacak sosyalizasyonun neşesine öfke ile tokuşturuldu.

Ertesi gün Tabur Doktoru Nafi Taşatar kayboldu. Belli küskündü.

Sabahleyin Nafi'ye dedik ki, «İyi ki kayboldum. Kaymakam bize oyun oynadı. Hanımı ile mavi melekleri davet etmişler. Yüzlerini bile görmedik.» Gerçek ise şu: ne mavi melek geldi ve ne de taş bebek, Fakülteden yeni mezun olmuş genç bir doktor geldi, hepsi bu kadardı. Hepsi bu kadardı ama, getirdiği meseleler o kadar basit değildi.

Küveti içinde lojman

Şemdinli'ye geldiğim zaman sosyalizasyonun hazırlık tablosu şöyle idi: Hükümet buraya okuldun önce, iki dairesel hükümet tabibi lojmanı yaptırmıştı. Küveti içinde idi. Banyonun kapısından sığmamış, holde duruyordu, o başka. Bu daireselerin birinde sağlık memuru oturur. Öbürü ise boştur. Bırakalım sağlık memurunu, eş değerdeki okul mezunların, tabur komutanının, yarığın, savcının böyle hazır lojmanı yoktur. Askerlik şubesi başkanı yüzbaşının üstüne kışın yağmuru karı akar, sağlık memuru küvetli lojmanda oturur.

Bir sağlık binası vardı. Lojmanla birlikte yapılmış su olmuş, bu olmuş, açılmamış, açılmamış. Şimdi yeniden onarılıyor ve bitiriliyor. Ayrıca dört dairesel lojman binası ve otomobil garajı tamamlanmak üzereydi. Mart başında beklenen sosyalizasyon, nihayet Eylül başında geldi. Mavi melek filân yokmuş. Eski sağlık memuru, bu kere sosyalizasyona alınmıştı. Genç, fakülteden yeni mezun pratisyen bir doktor da, sosyalizasyon sayesinde Şemdinli'ye getirilebilmişti.

Tazminatlı hükümet tabibi

Sosyalizasyon doktorunun çalışma programı ile, hükümet tabibinin çalışma programı arasında bir iki küçük değişiklik var. Şöyle: Sosyalizasyon doktoru, sabah saatinde sağlık binasına gelecek, beyaz gömleğini giyecek. Muayeneye gelen hastalarını muayene edecek. Bu muayene için hastadan para almıyacak. Mesai saati dışında bir hasta gelirse, ondan beş lira muayene ücreti alacak. Bir eve çağırılırsa onbeş lira, bir köye çağırılırsa elli lira alacak ve bu paralar karışığında makbuz vercek.

(Yukarı Katuna)

Tabur Tabibi Yedek Teğmen Nafi Taşatar, Şikeftan karakolunda yaralanan bir eri, yolda muayene ediyor. (Van'dan bana bayat film gönderen ahlâksız bir fotonun yüzünden yüzlerce fotoğrafımız böyle kötü çıktı.)

Parayı doktor cebine atmıyacak, getirip devlete verecek ilaç ise paralı. Sosyalizasyonun sekiz-on kalem ilacı varmış. Öbür ilaçları halk dışardan alacak, elbet bulabilirse.

Hükümet tabibi ile arasında görev bakımından ne fark var? Bir fark var, hükümet tabibi eve, köye gittiği zaman, kendi koyduğu fiyat üzerinden ücretini alacak ve aldığı para kendisinin olacaktır. Fakat...

Şemdinli'de örneğini gördüğümüz doktor veya onun sınıf arkadaşı Şemdinli'ye hükümet tabibi olarak gelseydi, 500 lira alacaktı. Şimdi sosyalizasyon doktoru olarak geliyor, bu 500 lira maaşını alıyor. Üstelik 1750 lira net bir tazminat alıyor. Yani Şemdinli'de çahşma lütfu için devlet 1750 lira fazla para ödüyor. Emrine bir cip veriyor. (75 köyün 15 ine yol vardır.), emrine bir soför veriyor. İdari bakımdan kaymakamlığa değil, bir üst kademedeki sosyalizasyon merkezine bağlanıyor, hattâ masasını bile bu üst merkezden, yani Hakkâri'den alıyor. Böylece, kiskanılacak bir onur ve serbestlik kazanıyor. Hepsisi güzel, hakkı. Fakat...

Bu doktor, bütçesi Türkiye Cumhuriyeti'nin bütçesinden ödenen bir üniversitede okumuştur. Bu doktor burs almıştır. Bu aldığı bursa karşılık üç yıllık «mecburi hizmet» taahhüt etmiştir. Bu arkadaş mecburi hizmet süresi içerisinde gerekirse Şemdinli'ye gelecek ve Şemdinli'de hükümet tabipliği yapacaktır. Mecburdur buna. Doktor olmak demek, mutlaka iki yılda arsa'yı alıp, üçüncü yılda apartmana başlamak demek değildir. Doktorluk tüccariye değil, onurlu ve beşeri sorumluluğu olan yüksek bir görevdir. Fakülte'den çıkmış, «mecburi hizmet» borçlu olduğu bakanlıkla bir anlaşma yapmıştır. Şimdi üç yılını Şemdinli veya başka bir sosyalizasyon bölgesinde geçirerek, Türk Ulusuna olan kamu borcunu, Türk maliyesine olan şahsi borcunu ödeyecektir. Fakat ayda 1750 lira fazla para alarak. Bir doktor bu parayı almasın mı? Elbet de alacak, anasının sütü gibi helâl olacak. Hakkıdır. Bizim sözümüz alanlara değildir, almayanlara.

Şimdi ben soruyorum

Veteriner hekimim. Şimdi ben soracağım. Şimdi Yüksek Ziraat mühendisi soracak. Yargıcı ve savcısı soracak. Yüksek Orman mühendisi soracak. Hattâ kaymakamı soracak. Biz de aynı yurdun, aynı üniversitelerin, fakültele rinde okumadık mı? Biz de devlete üç aşağı, beş yukarı aynı masrafı mal olmadık mı? Bizim için yapılan yatırımlar para idi de, halkın verdiği vergi idi de, bu doktor arkadaş için yapılan yatırım para değil miydi, halkın vergisi değil miydi? İşte ikimiz de geldik, yurt görevinde aynı yerde durduk. Aynı büyük makinenin kendi mize ait yerlerinde yerimizi aldık. Baktık ki onun yeri göklere yakın. Bizim yerimiz bakkal defterindeki borçlular hanesinde. Her meslekte haklı bir tedirginlik. Bir rahatsızlık. Aynı gücünüz, aynı çileyi çekiyoruz: Onun evine kadife koltuk, bizim dairedeki hazeren sandalyenin bacağı kırık. Hangi sosyalizasyon? Devlet bu kadar zayıf mıdır? ... ve devlet bu kadar zayıf mıdır? Bir çocuğu alır, ilkokuldan başlar okutmaya üniversiteyi bitirene kadar Bu öğrenciyi iki yüz, üç yüz bin lira arasında yatırım yapar. Fakat genç delikanlı fakülteyi bitirdiği zaman, zengin babanın miras yemişi çocuğu gibi şımarmıştır. «Şuraya?» «Gitmem», «Buraya?» «Gitmem». Ya nereye gider İstanbul, olmazsa, Amerika'ya gider.

Bu fakir ulusun vergileriyle, liman işçilerinden, mat-

(Şemdinli)

Yollar açık ise «Deli Memed», yollar kapandı mı «Memed Ağa», yollar tamamen kapandı mı «Büyük Memed Ağa».

baa işçilerinden, inşaat işçilerinden, simit satıcılarından alınan vergilerle devlet seni okutacak, senin için yüz binlerini harcayacak; devletin ise bu çapkın delikanlı üzerinde bir çift söz söylemek hakkı bile olmayacak? Bu demokrasi değildir arkadaşlar. Medeni usullere bürünmüş eşkiyahktır. Demokrasi gizli hak yeme, hak yedirme müessesesi hiç değildir. Bu yoksul ulusumuza, borcumuzu ödeyecek kadar devlet güçlü ve cesur olmalıdır. Ama nasıl? Bunun cevabını son yazıda vereceğiz.

İKİ

POSTA, TELGRAF, TELEFON. DELİ MEMED, ŞANLI MEMED, BÜYÜK MEMED AĞA

«Aloo Hekkeri. Alo Hekkeri. Hekkeri. Hekkeri.» Kotas Efendi bir daha çeviriyor manyetoyu. Bir daha bağıyor, uzun uzun. Uzun uzun manyeto yapıyor. «Hekkeri. Hekkeri.» Ofke ile telefona vuruyor ahizeyi. «Allah kahretsin» diyor «gene koptu». Demek ki artık telefon yok telgraf yok. Posta zaten yok Dünya ile irtibatını kaybeden uzay pilotları gibiyiz. Siz yâni annelerimiz, kar durmadan yağdığı zaman, Türkiye'nin Türkiye'ye en uzak kasabasını merak edeceksiniz belki. Kötü bir rüya görmüşünüzdür belki. Mektup gecikmiştir. Fotoğraflarda kurtlar dağları doluyor, çığlar köyleri, kentleri yıkar, gazeteler tipiden boğulanları, sığıktan donanları yazar. Ana yüreğidir, incedir, hassastır, kuşkuludur. Telgraf çekersiniz. Bir tek telimiz vardır bizi yurda bağlayan, yurda ve dünyaya. Kopmuştur. Dağlar kardır, fırtınadır, ölümüdür. Sizin elimiz yüreğinizde ve bizim elimiz kadehimizde dir. Ne de olsa sağ olduğumuzu biz biliriz. Bir gün siz de işitir sevinirsiniz.

Hatlar daima kopuk mu durur? Hayır. Bazan beş gün de, bazan on günde, on iki günde bir yapılır. Kar yağar tel çekmez karı, beş gün sonra, on gün sonra koparır. Fakat, şayet bir telgraf alırsanız, dikkatle okuyacaksınız. Biraz da kafanızı işletiniz, biraz da tahmin kabiliyetinizi olmalı, biraz da yakıştırmalısınız. Çünkü ağızdan ağza bu bozuk, yamalı tellerden geçen sesler değişir değişir, başkalaşır anlaşılmaz.

Şemdinli'de bir kara tren vardır

Teğmen Besim Demircioğlu, Deli Memed'i Rubaruk'ta görmüş. «Deli Memed merhaba» demiş. «Merhaba teğmenim» demiş. «Deli Memed ve devam etmiş «Ne vakit yaz geldi, yollar açıldı herkes mene diyor Deli Memed. Ne vakit kış geldi, yollar kapandı, o zaman Deli Memed oluyor Memed Ağa.»

Hani büyük kentlere posta trenleri gelir. Anadolu o kara tren için türküler söylemiştir. Hani pırıl pırıl kent

lere uçaklar iner, hani limanlara gemiler demirler. Yollar kapandıktan sonra, Deli Memed Şemdinli için odur. Kara trendir, uçaktır, gemidir. Telgrafımız, mektubumuz, ilaçımızdır.

Başım gashir yarbayım. 28 veya 29 Ocak (1964) günü Deli Memet postayı almış. İki yardımcısı ile Şemdinli'den yola çıkmıştı. Sırtlarında postayı Yüksekova'ya götürecekler. Onun yola çıktığı sabah kar yeniden yağmaya başladı. Aradan bir hafta geçti kar durur gibi oldu. O zaman biz köylerdeydik. On ikinci günüydü işittik ki Deli Memed adamlarıyla birlikte kaybolmuş. Harunafı geç memiş daha. Hepimiz üzülük. Kışın Şemdinli'yi Yüksekova'ya bağlayan Şanlı Memed Neşeli Memed Büyük Memed Ağa demek ki Yüksekova'ya gidememişti.

Hâtıralar dötrnala geliyor: Akşamı. Eve bir er geldi. «Komutan sizi istiyor» dedi. Giyindim. Gittim gazino ya. Selâm verdim. «Otur» dedi komutan. Deli Memed'i yanına oturtmuştu. Rakı içiriyordu. Deli Memed kurt kurt başını kaşıyor «Men bir tuhaf olirem Yarbayım» diyor. «Men bir tuhaf olirem, başım gashir».

O gün postayı getirmişti. Posta ile birlikte 'bir çuval' da para getirmiş maliyeye. «Yüksekova'dan mene bir çuval pangonot para verdiler yarbayım» diyor. «Buraya gelende elimden aldılar. Bu ne biçim işidi canım anlıyamadım. Madem emane tidi, galsaydı mende beş on yıl. Bir denesine dahnmazdım. Bir çuvaldı. Ne bilim ne gadardır. Ohumam yazmam olsaydı, maliyeye girecektim daha.»

Deli Memed ipin ucuna yaklaşıyordu. Kalkıyor, «Men o yun nedir bilmem Yarbayım» diyor, iki elini çaresiz yana açıyor, oynuyordu. Gençliğinde de çok sevdiği bir türkü varmış, onu söylüyordu: «Gara iplik tarakta - Bir kız sevdim çardakta - Kız Allahı seversen - Meni goyma merakta». Deli Memed'in o kadar zengin bir yüzü, o kadar çeşitli duruşu vardı ki «Güneşli bir günde, seni şu bahçeye oturtacağım, 36 tane fotoğrafımı çekeceğim» diyordum. Demek bir daha güneşin doğmasını göremedi. Demek Yüksekova'ya varamadı Deli Memed. Hepimiz üzülümüz.

Şemdinli'ye geldik, hemen onu sorduk. Yüzümüzü güldürdü.

Yirmi sekiz gün oldu, posta yok

Yollar açık iken Şemdinli'ye haftada iki gün posta gelir. Pikap ile. Aynı günün akşamı döner. O gün Yüksekova'da kalır. Ertesi gün Başkale'ye bırakır postayı. Bir gün sonra Van'a gider. Van'dan her gün, her yöne posta çıkar. Ertesi gün Tatavan'da dir mektubumuz. Ertesi gün Muş'ta. Tren bekler orda

Trene biner önce batıya sonra kuzeye, sonra kuzey batıya gider. Bir mektup Ankara'ya yedi ile on günde varır. Fakat...

15 Kasım'da yağmur yağdı. Yolumuz kapandı. Posta at sırtında gelmeye başladı. Haf tada bir kere geliyordu. 1 Aralık'ta kar yağdı. At da işlemez oldu. Adam sırtında gidip gelmeye başladı. Yirmi günde bir posta gidip geliyordu. Bizim o günlerde çıkardığımız «Şemzinan» adlı duvar gazetesinin en önemli haberlerinden biri Deli Memed'in postayı getirmesi olurdu. Kar gittikçe büyüdü 20 gün, 25 gün oldu, 26 gün oldu, 27 gün oldu, 28 gün oldu. Biz postadan ümidi kesmiştik.

Bir tarih: 28 Şubat

Komutan ile Diman'dan dönüyorduk. Şapatan yokuşunda postaya yetiştik. Posta otuz iki gün sonra geliyordu. Üç kişinin sırtında, üç büyük çuval vardı. Bir kısmı gene Yüksekova'da kalmıştı. Haf talardır yağın kara, ilk ayağı postacılar değdiriyordu. Onlerinde iz yoktu. Sırtların da elli, altmış kiloluk çuvalarla ağır ağır ilerliyorlardı.

28 Şubat. Halk, Ayrılık Deresinde postayı davul zurna ile karşıladı. Oyunlar oynadı, halay çekti. Şemdinli postadan daha önemli bir şey görüyordu, dışardan gelmiş yabancı yüzler.

Zaten günler burada böyle geçer. Posta günleri yaklaşıp geçi insanın içini bilemediği bir sevinç kaplar. «Bugün posta günü canım sıkılır - Ellerim mektubu gelmiş okunur» türküsü de böyle yerlerde yasar. Postane, ablukaya alınır. Herkes, kapalı kapılardan, pencere aralığında postanın ayrılmasını bekler. Kentlerde gelip gelmediğini bilmediğimiz posta, bir senlik dalgası getirir Şemdinli'ye.

Yalnız mektup, gazete, kitap gelir. Bir de ilaç. Üzerine dikkatle 'ilaç' diye yazılır. eğer, Yüksekova postanesi ihmal etmezse eğer. Yol kapanınca Şemdinli'ye koli gitmez artık. Anaların asker oğullarına, nazik elleriyle örüp gönderdiği yün çorap, yün eldiven, kazak Yüksekova'da kalır. Havaların ısınmasını, yolların açılmasını bekler. Pastırma, portakal, tarhana Yüksekova'ya gelir, yığılır. at yolunun açılmasını bekler. Hesap basittir. Posta kolinin kilosunu bir liraya alır. Yüksekova'dan Şemdinli'ye ise ay rıca iki lira vermek zorundadır. Devlet söker okumuşunu, okumamışını, ana ocağın dan, köyünden, kentinden, getirir bu vatan kösesine, çivi çakar gibi çakar. Aynı devlet, onun da bir vatandaş olduğunu, Türkiye'nin başka her yerindeki vatandaşlarına olduğu gibi, kendisine de anasının örüp gönderdiği eldiveni almak, alıp koklamak istediğini hesap etmez artık. Bir kişi boyunca, el kadar bir

pastırma tatmak veya koklamak ister. Devlete üç beş kuruş olur, masraf olur, zarar olur diye, bekletir o tek eldiveni, eldiven kadar pastırma'yı.

Bir ağıt: Dino Irak'a gidiyor

Deli Memed ile Kel Memed, postayı asıl müteahhid den kira ile alırlar. Elli kiloya kadar 75 liraya götürürler. Elli kilodan fazlası için kilo başına ücret alırlar. Bir insan tek başına elli kilo yükü karda, kışta sırtında Yüksekova'dan Şemdinli'ye getirir. Bir sandık şekerin sandığını bozmadan, sırtlanır, biz boş yürürken nefesimizin kesildiği yerleri ağır ağır yürüterek gider, yetmiş kilometrelik yolu kateder.

At yolu açıldıktan sonra Deli Memed, postayı Dino'su ile getirir. Dino attır. Bir şişe rakıyı Deli Memed diker, susuz ve mezesiz. Bir şişe de Dino'ya içirir. Yola çıkar.

Deli Memed bir kere «çocuk larım» der, üç kere «dino» der. Ne olur Şemdinli'nin memuru, zengini Dino'ya küçük bir radyo alsın, Dino'nun boynuna taksa, Dino türküler dinleye dinleye gelip gitse, «Hem sevaptır canım, hayvan diye de sırf eziyet olmaz ki.»

Yüksekova'ya giderken, Dino'nun ayağı kaymış, Tisi de resine, çilgin irmağa, dalgaların içine. Deli Memed'i tutmuşlar kolundan, kendisini Dino'nun arkasından atarken. Tisi Deresi, Şemdinli'ye ca yına karışır, Şemdinli Çayı Büyük Zap'a, Büyük Zap Dicle'ye, Dicle Fırat'a... Dino git ti böylece. Deli Memed neşesini, canlılığını yitirdi. Dino ile birlikte posta da gitti. Mektuplar, yazılar, havaleler gitti. Herkes ayrı bir telâşta. Yazılar yeniden yazılıyor mektuplar yeniden yazılıyor. Ne olduydu Doktor Nafi Taşatara oldu. Suda boğulan kandan otopsi parçaları göndermiş adli tıbbı. Onlar da çanta ile gitmiş Irak'a. O yenden eski bir ölü yüzü görecek.

Ya dört ay sonra telgraf alanlar

Fakat biz bütün bunlara rağmen Şemdinli'de olduğumuz için imtiyazlı sayılırız. Bize ayda bir kere de olsa posta gelir. Hatlar kopsa da on gün sonra yapılır. Yenden kopar, yeniden yapılır. Ya Rubaruk'ta kalan yüzbaşı, astsubay, erler ne yapar? Nu gaylan'da kalan öğretmen, ka rakol erleri ne yapar. Asker, bilmediği bir âleme gönderdiği oğlundan mektup ala mıyan ana ne yapar? Yollar kapanmıştır artık. Aralık ayında çekilen bir telgraf, yazılan bir mektup, basılan bir gazete veya kitap ancak Nisan başlarında, yani dört ay sonra eline geçecektir. Dört ay. Hangi mahkûmun mektubu bu kadar gecikir?

Kötülük tanrısı gibi Deli Memed bir daha görünmedi

Deli Memed i son defa Şemdinli'de gördüm. 14 Mayıs 1964 günüydü. O gün yollar açılmıştı. Grayderler, Kamyon lar Şemdinli'ye girmişti. Motor gürtlülerinin, kalabalığın arasında Deli Memed ezilmiş, duruyordu. Kimse ona bakmıyordu, iltifat etmiyordu, selâmını bile esirgüyordu. Deli Memed mahcuptu. Kiskanarak, acı ile, öfke ile bakıyordu grayderlere. Dün kendisinin çevresinde dönen insanların, şimdi grayderlerin bıcaklarına, dişli rine ellerini sürüşlerine, bu canavarı okşanışlarına acı ile bakıyordu. Artık o, yeniden kişi bekiyecekti. En büyük kısı. Karın daima yağdığı, yolların hiç açılmadığı mesut ve güzel kış. Yunan Mitoloj yasının kötülük tanrısı gibi, ilkbaharla birlikte, Dianisos'un dirilişi ile birlikte Deli Memed kayboldu ve bir daha da görünmedi.

Komutanın masasında o akşam Nafia Müdürü vardı. Ve ben çok sarhoştum ama, gene de iyi hatırlıyorum, Deli Memed'in adı bir kere olsun bu sofrada geçmedi.

LERMONTOF

ŞAIRİN ÖLÜMÜ

Şair öldü! —kuluydu namusun—
Düştü, karalanmış, söylentilerle.
Düştü intikam özlemiyle, göğsünde bir kurşun
Eğerek gururla başını yere!

Utancını değersiz tahrıkların
Taşyamazdı şairin kalbi
O, baş kaldırdı yargısına sosyetenin
Ve öldürüldü!.. Yapyalnız, önceki gibi..

Öldürüldü!.. Neye yarar şimdi gözyaşları
Neye yarar boş övgülerin gereksiz korosu
Neye yarar zavallı özür mırıltıları
Kader oynadı oyununu!

İlkin kinle kovan siz değil miydiniz
Onun özgür ve cesur istidadını?

Ve eğlenmek için körüklediniz
Belli belirsiz bir yangını.

Daha ne? eğlenin.. Son ıstıraplara
Dayanmaya artık gücü yetmezdi

Söndü bir meşale gibi eşsiz deha
Soldu alındaki zafer çelengi.

Kurtuluş yok, soğukkanlılıkla
Katil indirdi vuruşu
Titremedi elindeki tabanca

Yüreği bomboş çarpıyordu.

Şaşacak ne var? Uzaktan onu
O benziyen yüzlerce kaçağa

Fırlatmıştı bize kaderin buyruğu
Talih ve rütbe avına

Gülerek küstahça aşağıyordu
Yabancı bir toprağın göreneklerini

O bizim şanımızı esirgeyemezdi
Ve bu kanlı an düşünmezdi
Elini neye kaldırdığını!

Şair öldü ve girdi toprağa
O ünsüz, tatlı şarkıcı gibi

Sağır bir kıskançlığın kurbanı.
Onu eşsiz bir güçle şiirlemiştir
Merhametsiz bir elin yere serdiği
O yazgı yoldaşı şarkıcıyı.

Bırakarak barışsal erinçleri ve saf bir dostluğu
Özgür yüreğin ve ateşli tutkuların boğulduğu
Bu kıskanç dünyaya niçin geldi?

Niçin verdi elini değersiz karaçalıcılara?
Niçin inandı yalan sözlere ve okşayışlara?
O ki genç yaşından beri insanları bilirdi..

Çıkarıp ilk çelengi alından
Dikenli ve defneden bir çelenk taktılar ona
Ve gizli iğneler dalların altından
Battılar şanlı alınına
Ve ağılandı son anları da
Sinsi fısıltısıyla alaycı cahillerin
Ve öldü o-boşuna bir intikam susuzluğuyla
Ve gizli üzgüsüyle kırılmış ümitlerin.

Sesleri o eşsiz şarkıların dindi
Bir daha duyulmamacasına.

Dar ve sevimsiz sığınağında şimdi
Susuyor şair, bir mühür ağzında..

Ve sizler, kibirli çocukları
Bilinen alçaklıkla ün vermiş ataların!

Köle tabanlarıyla çiğneyen yıkıntılarını
Bahtın oyunuyla incinmiş soyların!

Özgürlük, Deha ve Şan cellatları!
Tahtın yanındaki ağızlı yığın!
Susturun gerçeği ve yargıyı,
Gizlenin örtüsü altına yasanın!

Fakat ey alçaklar, kaçınılmaz bir yargı
Ve müthiş bir yargı bekliyor sizleri!
O zaman boşa gidecek ama

Kötülemeler, başvuracağınız.
Ve şairin, tüm kara kanımızla
Haklı kanını yıkayamayacaksınız!

Türkçesi: Ataol Behramoğlu

KİTAPLAR

samih
emre

BERTRAND RUSSEL ORTANIN SOLUNDA

27 Mayıs'dan sonra değişen yayım hayatımızın bambaşka bir özelliği var şimdi. Önce hızlandırılmış toplum hareketinin kalabalık, karışık, şekilsiz kaosu: Duygu ve coşku ölçsüzlüğüyle ayağa kalkmış toplumun durdurulmaz bir acelelikle ana yargılara sarılışı; hemen herkesin «asıl özgürlük, başkaları gibi düşünmeye mecbur olmama özgürlüğüdür» tanımını unuttuğu büyük dalgada —sonradan ayrı ayrı odak noktalarında yoğunlaşmaya kadar— günlük olayların merakına kapıldığı, yalnızca meydan nutuklarında kaba kavramlarla yetindiği, aynı sesle aynı soruları izlediği; şiirin de, söylevin de, düşüncenin de en ilkel, en kalın, en geneliyle ortaklaştığı dönem... En çok bağırın sesin en beklenmiş sanıldığı, en kolay formüllerin ünlemlerinin en gerçek sayıldığı, bir an sonra foyası meydana çıkacak yalanın en özlenmiş hıncı boşalttığı garip bir emekleme şaşkınlığı. 27 Mayıs'dan sonraki günlerde ne çok gazete okuduğumuzu, haber yuttuğumuzu, söylenti gevelediğimizi, nasıl ajans beklিয়েক ayaküstü ne yorumlar yarattığımızı bir hatırlayın... Kitaba kavuşuncaya kadar en az bir yıl, öylesine harcandı gittiği.

O güne kadar herşey edebiyat la gelirdi. Fikir ve felsefe eserlerinin yokluğunda her ileri düşüncüyü engellemekle görevli statüko güçleri, hep şiirin, hikâyenin, romanın peşine düştüler. Herşey edebiyatla geldiği için edebiyat hep suçluydu o zaman. Sait Faik'in «Çelme» hikâyesi yüzünden askerî mahkemeye verildiğini, «Kestaneçi Dostum»un yasaklandığını, «Medarı Maişet Motörü»nün toplatıldığını söylesek kimi inandırırız şimdi? «Fontamara»nın bir neslin uyarıcı kitabı olduğunu, Dr. Abdullah Cevdet çevirisi 1929'da Devlet Matbaasında basılmış Jean Meslier'in Akli Selim'inin elden ele gizlilikle aktarıldığını hatırlayanlar acınarak gülümserler herhalde. En açık gerçekler, en bilimsel sonuçlar bile ancak edebiyatla vardı o zaman. Sakıncasız okul klâsikleri yayımlamak diktatördeki Millî Eğitim Bakanlığının Dünya Edebiyatından Tercümeler serisi içinde çağdaş ve gündeş yazarların eserleri değil özellikle eski yüzyılların inkâr edilmez ihtiyaçları yer alırdı. Öyleyken Paul Gemahling'in «Büyük Ekonomistler», Max Beer'in «Sosyalizm ve Sosyal Mücadeleler Tarihi» gibi eserleri nasılsa bakanlıkça basılmış, sonra aynı ellerce toplanmıştı. Bir kuşak vardı ki bizde, düşünce özgürlüğünün gereğini bile ya Sokrates'in Apolojya'sıyla ya Voltaire'in Felsefe Sözlüğü'ndeki maddeleleriyle çevrelerine inandırmak zorunluğunu yaşamışlardı. Toplum

Bertrand Russell

culuk kelimesi henüz bulunmamıştı ve hava basıncı gibi alışılmış bir yasaklar dünyasında artık yakınıp savaştan yaşamaya alışılmıştı.

Herşey vardı yayım alanında; yalnız fikir ve çağdaş felsefe yoktu. Toplum sorunlarına ışık tutacak yeni yorumlar, ülkemizin koşullarına uyacak bir ekonomi yoktu. «Sosyal Yayınlar»ın bazı eserleri piyasaya ilk çıktığı zaman nasıl garip bir şaşkınlık yaratmış, sonra «Dur bakalım ne olacak?» sorusunun kuşku bek-

leyişiyle nasıl susulmuştu önce.

Nihayet son birkaç yıl içinde o tıkanmış yolun bütün birikintileri birden dökülmek istendi piyasaya. Eskiden edebiyat başlığının genelliğinde toplanan bütün kitaplar —romanlar, hikâyeler, gençlik hevesi şiir formları, eksik derlemeler, ucuz çeviriler.— ezici bir çoğunlukla önde giderken şimdi acınası bir azınlığa düştüler. Lüks ciltli güven-siz çevirilerle ünlü kitapları sürme ticaretini tuttuğın birkaç sermayeli yayınevının şaheser ro-

VIETNAM'DA AYNALI SAVAŞ

Ölüm aracı oldu ellerinde
Güzellik aracı.

Dost gecelerimizi alıyorlar şimdi de
Kahyoz orta yerde
Kahyoz ormanlarımız, yoksul köylerimiz, anılarımız
Ve beşiklerimiz
Sarı bambu güneşlerimizde sarı tay, sarı top
Ve gül çiçeklerimiz
Bütün sularımızda, bahçelerimizde, kadınlarımızda
Ve suçsuzluğumuz
Ve sığmayan, ve deniz-orman dar, kan yokuşumuz
Vurulsun diye arahsız
Arama, yok işte artık iri yıldızlarımız, ay ışığımız.

Bire on ölüyorduk, rahat mıydınız çok
Duydukça, okudukça, uzaklarda
Şimdi de ta tepemizde bir canavar ayna
Biz yerdeyiz, bodur bir çalı gibiyiz, mavzerlerimiz çok kısa.

Mavzerlerimiz çok kısa, eşsiz gözelerde yırtık
Bir patiska mendiliz kan işlemeli
Korkunun bir yaprak gibi yere düştüğü gecelerde.

Ama bire on da ölsek, bire on beş de
Yıldızlarımızı çalsalar götürseler de
Kinimiz Muson'larda bir dağ gibi yeşerdikçe
Yarına bin kat varacağız.

Yarına bin kat varacağız, dağların yüreklerinde su
Filiz alında su
Filiz canında su
Aktıkça, yaşadıkça, vuruldukça.

Mehmet Karabulut

man ve altın serileriyle dedektif romanları kalabalığını bir yana koyarsak, öncül edebiyat yayınlarının bile öğretici kitaplar çıkarma ısrarı karşısında sanatın sesi duyulmaz oldu. Nice yeni yayınevi, ilk kuruluşlarının dayanıksız sermayeleriyle paralarını hemen geri getirecek çabuk sürümlü acele eserler yayımlama işinde yarışa başladılar. İlk deneyler istahları kıskırtacak kadar iyimserlik vericiydi. Telif hakkı ödememek için hep on yıl önceki eserlere dönük bu yayın saldırı «Sosyalizm» ve «Az gelişmiş ülkeler» gibi iki tükenmez konu kaynağının çevresinde aynı orta aydın okuyucuyu paylaşmak gibi garip bir miras ortaklığında birleştiler. Sağcı düşüncelere hayat hakkı tanımayan aydın okuyucu eğilimi, solun asıl ekşik kalan büyük eserlerine yönelecek kadar sabırlı ve paralı da değildi. (Bununla birlikte bizim dışımızda kalan, okuduklarıyla de satın aldıklarıyla de farkında olmadığımız bir başka okuyucu yığınının da ihtiyaçlarına cevap veren yayın listeleri kalabalık. Bir örnek olmak üzere okuyucuların Kitap Belleten Bibliyografya dergisinin son sayılarından birine, 1965'in üç ayını içine alan 41-43. sayısına bakabilirler; orada din konusunda tam 73 bü-

yük kitabın künyesi var.) Böylece bugünkü kitap piyasasının standardı ortaya çıkmış oldu: Ya bir büyük eserden, ya önemli dergilerden alınmış seçmelerle dolan altı ilâ sekiz formalık bir çeviri, yakışıklı bir kapak, 4-6 liralık bir fiyatla 2000-4000 arasında bir tiraj... bir de önemli bir iş yaptığına inanmanın gururu.

Giderek adları birbirine karıştırılacak kadar benzeşen, bazı aynı yazardan birkaç ayrı çeviri ile aktarılmış paralel eserler doldurdu kitapçı vitrinlerini: Çok zaman aynı rafta yanyana duran ve boylarıyla da, sayfa sayıları ve fiyatlarıyla da birbirine karışan anlamdaş eserlerden işte kısa bir liste: Sosyalizm Nedir (Evrin yayını), Sosyalizme Giriş (Devrimci Yayınlar Kooperatifi), Sosyalizmin Alfabeti (Sol), Sosyalist Düşüncenin Gelişmesi (Sosyal), Sosyalistler için Felsefe (Sol), Sosyalizmin Felsefesi (Olus), Sosyalizmin Yeni Meseleleri (Sol), Evrim ve Devrimler (Fahir Onger), Sosyalist Dünya Görüşü (Hür), Sosyal Oluşum ve Sanat (Kovan), Sosyalizm ve İslâmiyet (Yön), Kadın ve Sosyalizm (Toplum), Sosyalizm ve Ahlak (Gerçek), Sosyalist Gözle Toplum ve Sanat (İzlem), Sanat ve Sosyalizm (Sosyal y), Sosya-

limin uyumsuzluğu, çağdaş dünyayı bekleyen nükleer savaş tehlikesi, eğitimin yeni sorunları gibi konulardaki aydın düşüncelerinin de bize iletilmesi için 27 Mayıs sonrasının ileri atılımları gözlenecek. Genç ve öncül yeni yayınevlerinin sosyalizm konusuna daldığı günlerde de ilerici düşüncelerin yayımı ilkesiyle B. Russell'in orta eserlerine yönelecek.

Son beş yılda onbeş kitap yayımlandı Bertrand Russell'dan. Yılda üç eser. Bu, hemen hemen kimseye nasip olmayan bir ilgi yoğunluğudur ve yukardan beri açıklamaya çalıştığım nedenlerle —öğretici eserlere duyulan ihtiyaç, gazete ününün etkileme gücü, ılımlı ilerici gösterisi, telif hakkı ödememe kolaylığı, satış ve sürüm güveni veren yaygın ilgi konuları, tehlikesiz devrimcilik dileği, ucuz kitap düşkünlüğü... — bir çeşit açık gözlemlik davranışlardır. Üstelik bu kitapların hemen hiçbirinde yazarı gereğince tanıtan bir önsöz, tam bir bibliyografya, yazıların kaynaklarını gösterme, yazılış zamanlarını bildirme dikkati gibi asgari gereklerin yerine getirilmediğini görürsek. Şimdi son ayın yeni kitaplarının yarattığı çağrışımla son birkaç yılda yayımlanan Russell kitaplarının adlarını anabiliriz Avni Yakaloğlu'nun çevirisiyle «İlmden Beklediklerimiz», «Sağduyu ve Atom Savaşı» (İş Bankası Kültür Yayınları, 1960), Sabahattin Eyuboğlu ve Vedat Günyol'un çevirileriyle «Dünyamızın Sorunları» başlığı altında toplanmış 17 deneme (Çan Yayınları, 1960, 180 sayfa, 5 lira), Akşit Öktürk'ün çevirdiği «Din ile Bilim» (Elif Yayınları, 1963, 148 sayfa 5 lira), Adnan Adıvar çevirisinin ikinci baskısı: Felsefe Meseleleri (Remzi Kitabevi kültür serisi, 221 sayfa, 4 lira), Varlık Yayınevi faydalı kitaplar serisinde «Evlilik ve Ahlak» (çeviren Ender Gürol, 1963, 173 sayfa, 5 lira), aynı yayınevinin aynı serisinde başka bir çeviri «Bilimden Beklediklerimiz», Nurettin Özyürek'in çevirisiyle «Saadet Yolu» (Varlık Yayınevi, 174 sayfa 5 lira), Ataç Yayınevinin çıkardığı küçük bir derleme: İnsanlığın Geleceği, Memduh Balaban'ın çevirisiyle, (1964, 72 sayfa, 4 lira), Hamit Dereli çevirisiyle Millî Eğitim Bakanlığı serisinde çıkan «Terbiyeye Dair» (1964, 2. baskı, 264 sayfa, 5 lira), bir büyük eserin bir bölümü: Sosyalizm (Murat Belge çevirisiyle De Yayınevi, 1965, 95 sayfa, 3 lira), önsözleriyle sunulan «Atom Bombası çocukları» (Sol yayını, 1965) ayrı bir yayınevinin çıkardığı Denemeleri, Nihayet 1966 da çıkan eserler: Sol yayınları arasında «Vietnamda Savaş ve Zulüm» (R. Stetler'le birlikte, 1966 Ankara, 105 sayfa 4 lira), «Dünya Görüşüm» (Cenap Yılmaz'ın türkçesiyle Bilgi yayınevi, eylül 1966, 100 sayfa, 4 lira), «Neden Hıristiyan Değilim?» (Ender Gürol'un çevirisiyle Varlık yayınları faydalı kitaplar serisi: 62, 216 sayfa, 5 lira).

İşte böyle. Çağın ileri düşünceleri adına, politik davranışları ve gündüz konulardaki denemeleriyle doksan altı yaşındaki bir filozofun eserlerinden derlemeler Bir türlü ana kaynaklara yönelemediğimiz tenbellikte —meselâ Darwin'in, Hegel'in, Spencer'in.. hiçbir eserinin dilimize aktarılmadığı gibi, Russell'in de asıl büyük eserleri yerine tekrarlanan sohbetleri, Faydasız değil şüphesiz; sadece yeterli bir bütünlüğü yok.

Bu kadar önem vermek doğrusu eğer herhalde bir B. Russell monografisinin vakti gelmiş olmalıdır.

Bir bölüm yayınevinin merakları da ılımlılık içinde ileri düşünceleri ünlü kişilerin imzalarıyla birlikte sürme işi. Bunun için adı en çok duyulan, gazeteyle gelen, haber bültenerinde geçen, armağanlar yoluyla güçlenen onaylanmış yazarların güven veren kişiliklerine ihtiyaç duyuluyor. Son yıllarda Sartre gibi, Camus gibi, Schweitzer... gibi eserleri kapışılan bir kişi de 1950 Edebiyat Nobelinin sahibi filozof Bertrand Russell.

Gazete okuyucuları nükleer savaş aleyhtarı yürüyüşlere katılan yaşlı bir filozofun adını duyar duymaz Russell'in bir iki kitabı birden çıkar piyasaya. Din üzerinde bir tartışma ortamı mı doğdu yeniden; o konuda bir iki eseri yeniden sürülür ortaya. B. Russell'in, Başkan Johnson'un Vietnamdaki politikasını uluslararası bir barış mahkemesinde yarılacak için çalıştığı gazetelerde yayımlanır yayımlanmaz birkaç yayınevi işe girişirler. Böylece şimdi ondan fazla Russell kitabı var elimizde. Ne kadar çeşitli yayınevi tarafından, ne kadar benzeşerek, ne kadar kısa bir sürede yayımlandıklarına dikkat edin lütfen.

B. Russell'i önce Adnan Adıvar tanıtmıştı Türk okuyucusuna. 1935 de Yeni kitapçı'da basılan Felsefe Meseleleri, 36 sayfalık bir çeviren önsözünde yazarı ve sistemini tanıtır, eserleri hakkında bilgi veriyordu. Sonraki profesyonel aktarmalara göre bu örnek, iyiden iyiye amatörce saf. Zahmet edip önsözler, terim açıklamaları, bibliyografya verir. İkinci baskısının yapılması için Russell modasının tutması beklenince - başka eseri yayımlanmadan - aradan otuz yıl geçecektir.

Bu barışçı ve din dışı filozofun ahlak ve evlilik konusundaki hoşgörülü tutumu, emperyalizmin saldırgan tehlikesine karşı eylemiyle karşı çıkacağı günlere kadar köşesinde kalacak; dinle bi-

SOL YAYINLARI

YENİ ÇIKAN KİTAPLARINI SUNAR

● **FELSEFENİN SEFALETİ**, Karl Marx; önsöz F. Engels 1. Marx'tan Annenkov'a Mektup, 2. Marx'ın Serbest Ticaret Üzerine Konuşması, 3. Ekonomi Politigin Eleştirisine Katkı'dan Bir Parça, 4. Marx'tan J. B. Schweitzer'e Mektup; 10 lira.

● **FELSEFENİN BAŞLANGIÇ İLKELERİ**, Georges Politzer'in Paris İşçi Üniversitesinde verdiği derslerden meydana getirilmiş olan ve Diyalektik Materyalizm ile Tarihî Materyalizmi en kolay ve sade bir tarzda anlatan ünlü eseri **Principes Elementaires de Philosophie**'nin her satırı tek tek gözden geçirilerek düzeltilmiş 1963 tarihli en son baskısından yapılan çevirisi. Kitabın meydana gelişini izah eden Le Goas'in önsözü ile kitaba hususiyetini veren okuma ve denetleme soruları ile, felsefe sözlüğü niteliğinde olan geniş bir alfabetik indeks. 7.5 lira.

● **KAPİTAL**, Dördüncü Kitap, 10 lira.

● **SOSYAL DEMOKRATLARIN ÇIKMAZI**, I. G. Söder: Sağcı - Sosyalist İdeolojinin Tarihi ve Toplumsal Kökleri, 2. B. Quandt: İsveç'te Demokratik Sosyalizm. 3. F. Lager İsveç Sosyal - Demokrat İşçi Partisi Üzerine. 4. J. Campbell: İngiliz İşçi Partisi; Bugünkü Politikası ve İdeolojisi adlı dört inceleme ile İngiliz İşçi Partisi, Alman sosyal Demokrat Partisi ve İsveç Sosyal Demokrat Partisi eleştirilmekte, bu partilerin sosyalist bir parti değil, aslında burjuva partiler oldukları anlatılmaktadır.

SOL YAYINLARININ KASIM AYI İÇERİSİNDE YAYINLAYACAĞI KİTAPLAR

● **ANTI — DÜHRİNG**, Friedrich Engels. Engels'in en ünlü eseri olan Anti — Dühring, **Felsefe, Ekonomi Politik ve Sosyalizm** adlı üç kısımdan ibarettir. Dilimizde daha önce «Cemiyetin Asılları» adı ile yayınlanan «Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Menşei» kitapçığı ile «Hayalî Sosyalizmden İlmî-Sosyalizme» adlı kitapçıklar, bütün olarak Anti — Dühring'in Sosyalizm kısmında bulunmaktadır. Sol Yayınlar Anti — Dühring'i iki kitap halinde yayınlamaktadır. Kasım ayında **Felsefe** bölümünü içeren birinci kitap, Şubat 1967 de **Ekonomi Politik ve Sosyalizm** kısımlarını içeren ikinci kitap yayımlanacaktır.

● **DÜNYA KAPİTALİZMİNİN BUGÜNKÜ BUHRANI**, A. Arzumanyan. Kitapta üç bölüm vardır: 1. İki Dünya Sistemi Arasındaki Kuvvetler Oranı Kökten Değişmiş Bulunuyor, 2. Sömürge sisteminin Pançalanışı; 3. Dünya Emperyalizminin Çöküşü.

● **TEORİ VE PRATİK**, Mao Çe Tung, **SOL YAYINLARI** Sanayi Caddesi Demir İş Hanı, 52.

ANKARA

GÜN YAYINLARI

SUNAR

MOSKOVA'DA BİR SOKAK

Yazan: İLYA EHRENBURG

Ünlü Rus romancısı EHRENBURG, halkçı gelişimle çelişen, devrimi yadığıyan aristokrat ve küçük burjuva kalıntılarını - aşkları, kinleri ve ihtirasları ile - dile getirmektedir. Fiyatı 7.5 Liradır.

KİTAPÇILARDA ARAYINIZ

Ödemeli İsteme Adresi :

GÜN YAYINLARI — Çağaloğlu, Şerefefendi Sok. 48/11
P. K. 1119 — İstanbul

YÖN - 132

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Çağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

BASIN — 20777

GANGSTERLİK!...

Filipinlerin yeni Başkanı Marcos seçim kampanyasını «Ülkeye eski büyüklüğünü geri getirmek» temasına dayandırmıştır. Bundan kasıt, gangsterliğe son verilmesidir! Gerçekten Filipinler, Kovboy filmlerindeki eski Teksas'ı fersah fersah geride bırakan bir gangsterler ülkesidir. Polis, haydutların genellikle suç ortağıdır. Politikacılar ile gangsterler sıkı işbirliği kurmuşlardır. Güpegündüz şehrin merkezinde işlenen cinayetler cezasız kalmaktadır. Hâkimler, bu davalara bakmaktan kaçınmaktadırlar. Gangsterlerle mücadele etmeye kalkışan gazeteciler öldürülmektedir. Filipinlerde, başta politikacılar herkes silâhlidir. Senato'nun giriş kapısında «Ateşli silâhların vestiyerde bırakılması rica olunur.» diye yazılıdır. Tabii ki bu ricaya aldırın yoktur. Nitekim bir bayan senatör, Vietnam'a asker gönderilmesi tezini şu sözlerle savunmuştur: «Muhafızlarımız, Vietnam'a yalnız mühendis ve hastabakıcı yollanmasını diyorlar. Onları silâhlı askerlerle birlikte göndermeye karşı çıkıyorlar. Halbuki bizler, Senato'ya bile özel muhafızlarımızla kuşatılmış olarak geliyoruz!»

Gangsterlik, tabii ki geniş bir kaçakçılık, fuhuş ve kumar faaliyetiyle birlikte gitmektedir. Kaçak ithalât, yılda bir kaç yüz milyon doları bulmaktadır. Amerikan kumaşlarının kaçak ithali yüzünden, yerli tekstil fabrikaları kapanmak zorunda kalmışlardır.

BAĞIMSIZLIK!...

Amerika Filipinlere tamamen damgasını vurmıştır. Filipin parası Pezo bile, doların kopyasıdır. Gazeteler, Amerikan gazeteleri gibidir. Holivud haberleri ve Amerikan beyzbol maçları Filipin basınında geniş yer almaktadır. Altı radyo ve televizyon istasyonu, genellikle, «Amerika'nın Sesi» ne aracılık yapmaktadır. Filipin, Amerikan askerleri ve üsleri ile doludur. Üsler, bu ülkeye yılda 50 milyon dolar getirmektedir. Clark - Field hava ve Subic deniz üssü civarında, Filipin kasabaları Las Vegas'a dönmüşlerdir. Üsler etrafında büyük bir kaçakçılık ve fuhuş şebekesi kurulmuştur.

Geniş tabii zenginliklerine rağmen Filipin, Amerikan yardımları ile yaşamaktadır. Yardımlar 1 milyar doları aşmaktadır. Mutad üzere, yardım karşılığı Amerikalılar ekonomik ve ticari imtiyazlar sağlamışlardır. Bunlardan en önemlisi 1974'te sona erecek olan «Parite» anlaşmasıdır. Bu anlaşmaya göre, Amerikan teşebbüsleri yerli teşebbüslerle eşit haklara sahip olacaktır. Cılız yerli teşebbüsler, dev Amerikan teşebbüsleri ile rekabet edemeyeceklerine göre Parite anlaşması, Filipinde ciddi bir sanayileşme hareketini engellemiştir. 32 milyon nüfuslu ülke, pirinç ekimi için geniş imkânlarla sahip bulunmakla beraber, önemli miktarda pirinç, ithal etmek zorunda kalmaktadır. İşsizlik ve sefalet yaygındır. Yetmiş yıllık Amerikan egemenliğinin bilançosu, cılız ve kapkaç bir sanayi, geri bir tarım ve fuhuş, kumar, gangsterliktir.

Şimdi Filipinde tebensüm uyardıran bir Amerikan aleyhtarlığı ve milliyetçilik akımı başlamıştır. TeğmenliğinAI mireaknM; menliğini Amerikan Ordusunda yapan Başkan Marcos, Milliyetçi Partinin lideridir. Bu milliyetçilik akımının en önemli başarısı, bağımsızlık tarihinin değiştirilmesidir. Şimdiye kadar resmi bağımsızlık tarihi, Amerikan Senatosunun Filipin bağımsızlığını tanıdığı 4 Temmuz 1946 idi. 4 Temmuz, aynı zamanda Amerika'nın bağımsızlık günüdür. Filipinliler bu tarihi 12 Haziran 1898 olarak değiştirmiştir. 12 Haziran 1898, Filipin'in İspanyol sömürgeliğinden kurtulduğu tarihtir. Ama bu bağımsızlık bir an sürmüş, Filipin İspanyol sömürgeliğinden hemen sonra Amerikan sömürgeliğine geçmiştir. İşte milliyetçi Filipinliler, 1964 yılında bağımsızlık gününü değiştirerek, Amerika'ya karşı müthiş bir bağımsızlık gösterisi yapmışlardır. Ne var ki Başkan Johnson, bu yıl 12 Haziran'da gönderdiği tebrik telgrafında hâlâ «20 yıllık Filipin bağımsızlığı»ndan söz etmektedir! Filipin'in resmi milliyetçiliğine göre ise bağımsızlık 68 yaşındadır! Ne var ki Başkan Marcos, Johnson'un 20 yıllık bağımsızlıktan söz eden telgrafını dahi, kamu oyundan gelen baskıya rağmen geri çevirmemiştir. Yalnız şerefli kurtarmak için, bağımsızlık günü verilen resmi ziyafette 1898

BİR ÖRNEK OLAY: FİLİPİNLER

Amerikan Egemenliğinde Türkiye'nin Geleceği

Başkan Johnson, «Asyanın bağımsız demokrasileri» dediği kukla hükümetlerin Vietnam savaşını desteklediklerini, seçimler arifesinde Amerikan kamu oyuna göstermek için Filipinler dedir. Filipinler, Kurtuluş Savaşımızda mandacılığı seçen Halide Edip gibi aydınlarımızın, Mustafa Kemal ve arkadaşlarına Amerikan mandasını kabul ettirmek amacıyla seçtikleri imrenilecek ülkedir! Mandacılar, «Filipinler, Amerikanın yönetiminde nasıl kalkındı, Batı uygarlığına ulaştı. Biz de Filipinler gibi yapalım» demekteydiler. Gerçekten Filipin, 70 yıla yakın bir süredir Amerikan egemenliği altındadır. 20 yıldır da şeklen bağımsızdır. Asyanın Amerikan tipi demokrasi uygulayan nâdir ülkelerinden biridir. Ama 70 yılda Filipin nereden nereye gelmiştir? Türk Milliyetçilerinin, ülkede hâkim çevrelerin bütün ümitlerini ve geleceklerini Amerikaya bağladıkları bir dönemde, Filipinlerden öğreneceği çok şey vardır. Aşağıdaki yazı, ciddi Le Monde gazetesinden Jean Wetz'in yayınladığı uzun yazı dizisinden özetlenmiştir.

Yıldaki ilk Filipin bayrağı, Amerikan Büyükelçisinin burnu dibinde yükseltildi. Ziyafette geleneksel Amerikan yemekleri yerine, milli yemekler sunuldu. Milli şaraplar içildi. Böylece Filipin milliyetçiliği tatmin edildi. Milliyetçiler, Amerikalılara indirdikleri bu müthiş darbe ile övündüler. Ne var ki, ziyafetten sonra yapılan askeri gösteride, Amerika'nın yetiştirdiği ve tamamen Amerikan silâhları ile mücehhez Filipin Ordusu, bu bağımsızlığın ne kadar hayalî olduğunu ortaya koydu. Gösterinin yapıldığı meydana tamamen hâkim tek bina da Amerikan Büyükelçiliği idi.

Bu milliyetçilik edebiyatını Washington, tebrik telgraflarında ufak tefek hâtiler yapmakla beraber, büyük bir anlayışla karşılamaktadır. Bütün çıkarları ile Amerika'ya bağlı Filipin oligarşisi de, 12 Haziran günü viski yerine milli şarap içmekten ibaret kalan bu milliyetçilikten, vicdan rahatlığı verdiği için çok memnundur.

Şimdiye kadar biraz ciddi sayılabilecek tek bağımsızlık gösterisi, Vietnam'a asker gönderilmesi konusunda olmuştur. Marcos, seçim kampanyası sırasında, eski Başkanın Vietnam'a asker göndermek istemesini ülkeyi, «Gayri mesru yoldan harbe sürüklemeye kalkışan caniyane bir

hareket» diye suçlamıştı. Fakat İktidara gelir gelmez Marcos'un ilk işi, «Özgür dünya ile dayanışmayı» gösterme gerekçesiyle Vietnam'a asker göndermeyi öngören bir tasarıyı kongreye sunmak oldu! Senato, tasarrufları nasıl olsa kabul edileceğini bildiği için projeye biraz mukavemet etti. Tasarrufların kanunlaştırılmasını iki ay geciktirdi. Fakat neticede, 2 bin Filipinli asker, ancak kendilerini koruma durumunda ateş etme şartıyla Vietnam'a gönderildi. Johnson, böylece, Asyanın bağımsız demokrasileri Vietnam davasını yürekten destekliyor demek fırsatını buldu. Başkan Marcos da, ancak Amerikan isteğini yerine getirdikten sonra Washington'a davet edildi bazı tâvizler ve dolarla mükâfatlandırıldı.

DEMOKRASİ!

Filipinliler, Asya'nın en istikrarlı demokrasilerinden biri olmakla övünmektedirler. Gerçekten Amerika'nın Üçüncü Dünyada arzuladığı demokrasi tipinin en saheser örneklerinden biri Filipinlerde mevcuttur.

Filipin demokrasisi tamamen birbirine benzeyen, yerli oligarşinin tam egemenliği altında iki partinin varlığına dayanmaktadır. Bunlar Liberal Parti ile Milliyetçi Partidir. İktidar, Filipinlerde hiç bir değişiklik

vukubulmadan iki parti arasında el değiştirmektedir. Oligarşiyi temsil eden partiler ikiz kardeş oldukları için, partilerarası politikacı transferi de hâyli rağbettedir. Nitekim Milliyetçi Partinin Lideri Başkan Marcos, 1964'te Liberal Partide idi ve Başkan Macapagal'ın sağ koluydu. Ama Macapagal yeniden başkan adayı olma niyetini belli edince Marcos karşı partiyi geçmiş ve Başkanlığı kazanmıştır.

Marcos'un seçim zaferini, keskin bir nişancı olması, 18 yaşında babasının rakibi bir mahalli politikacıyı öldürmesi, bir güzellik kraliçesiyle evli olması gibi unsurlar etkilemiştir. Çapkınlık, Filipinlerde politikacılar oy getiren bir unsurdur. Marcos'un güzellik kraliçesi karısı, Amerikanvarı seçim kampanyasında seçmenlere kırtarak ve şarkılar söyleyerek hâyli oy toplamıştır. Ama tabiatıyla Marcos'un zaferinde temel unsur, Washington'un ve CIA'nın seçim desteği olmuştur. Ayrıca protestan örgütü «La Iglesia Ni Christo», Marcos'a 500 bin oy sağlamıştır.

Bu demokrasi, şimdilik arızasız işlemekte ve sömürge yönetimi sırasında 1935 yılında Amerika'nın empoze ettiği Anayasa hâlâ ayakta kalabilmektedir. Bu sistemde üçüncü bir aday için yer yoktur. Son seçimlerde, «İlerici Parti» lideri bir senatör şansını denemiştir. Fakat iktidarı büyük parti çıkarına işleyen seçim sistemi, para ve sandık oyunları, Filipin demokrasisinde üçüncü bir adaya şans olmadığını ispatlamıştır. Esasen üçüncü parti de, gerçekte ilerici değildir. Filipinlerde sosyalizm sözü bir küfürdür. Bu ülkede sol yoktur. Filipinler, Sovyetler Birliğini ve öteki sosyalist ülkeleri tanımaya hâlâ reddeden yeryüzünün nâdir ülkelerinden biridir! Yalnız gerillaya çok elverişli bu ülkede 1950 yıllarında bir komünist ayaklanması görülmüştür. Japonlara karşı savaşan gerilla birlikleri, komünistlerin yönetiminde ve fakir köylülerin desteği ile ayaklanmışlardır. Ama Amerikan tayyisi ile Huc adı bu hareket, bir kaç yıl içinde yenilmiştir. O zamanki Başkan Magsaysay, bir yandan Huc hareketine karşı sert askeri harekete girişirken, öte yandan teslim olanlara bir çiftlik vereceğini ilân etmiştir. Fakir köylüleri, toprak vadedi ile uyutmuştur. Hareketin lideri Luis Taruc dahi 1954'te teslim olmuştur. Şimdi hapisnadede rahat bir hayat yaşamaktadır. İdealist liderler ise öldürülmüş ya da asılmışlardır.

Hâlen Huc kalıntısı çeteler, Amerikan üsleri civarında çalışan binlerce fahişeden, eğlence yerleri sahiplerinden haraç alarak yaşamaktadırlar. Huc kalıntıları, Amerikan tipi demokrasiye tamamen intibak etmişlerdir.

Politik hayat, tamamen zenginlerin elindedir. Hattâ politikacılar da zengin ailelerden gelmektedir. The Journal of Politics adlı Florida Üniversitesinin yayınladığı derginin Ağustos 1966 tarihli sayısında, çok zengin ailelerden gelen Senato üyelerinin oranı 1946'da yüzde 45,8 iken, bu oranın 1962'de yüzde 70,8'e çıktığı belirtilmektedir!...

Halk, dışında cereyan eden bu oyunun pasif seyircisidir. Kongre, zenginlerin ve politikacılarla işbirliği hâlinde çalışan nüfuzlu gangsterlerin baskısı altında faaliyet göstermektedir. Polis, gangsterler ve politikacılarla işbirliği hâlinindedir. Daha geçenlerde, Filipinlerin ünlü aydınları, polisi politikacıların kontrolundan kurtarmak için bir kanun tasarısı teklif etmişlerdir.

Le Monde muhabiri bunları yazdıktan sonra, Filipinlerde demokrasi var mı diye sormakta ve sorusunu cevaplandırmaktadır: «Eğer demokrasi, seçmenlerin iktidardaki ekibi değiştirebilmesi ve muhalefete müsamaha edilmesi demekse, Filipinler şüphesiz ki bir demokrasidir.» Yalnız bu, Amerika, kompradorlar ve gangsterler çıkarına işleyen, sosyal ve ekonomik statükoyu sürdüren bir demokrasidir.

İşte Amerikan mandası hayranı Halide Edip Hanımefendilerin Mustafa Kemal'e övdükleri uygarlık ve demokrasi örneğinin 47 yıl sonra hâlâ bulunduğu durum. Ne var ki bu manzarayı görmek için Mustafa Kemal'in Türkiye'sinde Filipinlere kadar uzanmaya belki de ihtiyaç kalmamıştır. Filipinler yolunda hâyli mesafe aldık ve Filipinler yolunda sür'atle ilerlemekteyiz.

Milliyetçiler, bu kaderi değiştirmek zorundadırlar.

ŞİDDETLE
BAS
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
Basarı ile kullanılır!
BAS VE DİS
NEZLE
GRİP
GRİPİN
KININLA
GRİPİN GRİPİN
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

